

ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ

ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΣΠΟΥΔΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΜΗΧΑΝΙΚΩΝ ΧΩΡΟΤΑΞΙΑΣ, ΠΟΛΕΟΔΟΜΙΑΣ

ΚΑΙ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑΚΗΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ: ΧΩΡΙΚΗ ΑΝΑΛΥΣΗ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΗ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ ΜΕ ΘΕΜΑ :

**« ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑΣ ΤΩΝ ΑΝΑΝΕΩΣΙΜΩΝ
ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ ΣΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ »**

**ΤΗΣ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΗΣ ΦΟΙΤΗΤΡΙΑΣ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑΣ ΚΑΛΑΝΤΖΗ
(Α.Μ. 304/10307028)**

ΕΠΒΛΕΠΟΥΣΑ: ΟΛΓΑ ΧΡΙΣΤΟΠΟΥΛΟΥ

ΒΟΛΟΣ ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ 2010

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ.....	σελ.1
ΑΡΚΤΙΚΟΛΕΞΑ.....	σελ.3
ΕΙΣΑΓΩΓΗ.....	σελ.4
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΦΥΣΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ.....	σελ.5
1.1 Ορισμοί και εισαγωγικές έννοιες.....	σελ.5
1.2 Ταξινόμηση φυσικών πόρων.....	σελ.6
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΑΕΙΦΟΡΙΑ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ.....	σελ.10
2.1 Εισαγωγή	σελ.10
2.2 Τι σημαίνει αειφόρος χρήση των φυσικών πόρων.....	σελ.13
2.3 Πολιτικές που επηρεάζουν τη χρήση των φυσικών πόρων.....	σελ.14
2.4 Πολιτικές που μπορούν να συμβάλλουν στον περιορισμό των επιπτώσεων της χρήσης των φυσικών πόρων.....	σελ.15
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΟΙ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ	σελ.16
3.1 Ιεραρχική δομή των κανόνων δικαίου και συνταγματική προστασία του περιβάλλοντος.....	σελ.16
3.2 Η προστασία του περιβάλλοντος μέσω του Ν. 1650/1986.....	σελ.17
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΔΑΣΗ.....	σελ.19
4.1 Εισαγωγή.....	σελ.19
4.2 Οι βασικές λειτουργίες του δάσους.....	σελ.20
4.3 Ο ορισμός της έννοιας του δάσους.....	σελ.26
4.4 Διαχείριση δασών.....	σελ.29
4.5 Δασική Νομοθεσία.....	σελ.31
4.5.1 Ο Δασικός Κώδικας του 1929.....	σελ.31
4.5.2 Ο Δασικός Κώδικας του 1969.....	σελ.33
4.6 Υπό την ισχύ του Συντάγματος του 1975.....	σελ 35
4.6.1 Πριν την αναθεώρηση του 2001.....	σελ.35
4.6.2 Η αναθεώρηση του 2001.....	σελ.39
4.7. Ζητήματα από την εφαρμογή της δασικής νομοθεσίας.....	σελ. 44

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΥΔΑΤΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ.....σελ. 49
5.1 Εισαγωγή.....σελ.49
5.2 Διαχείριση υδατικών πόρων.....σελ.51
5.3 Εθνικό πλαίσιο διαχείρισης των υδατικών πόρων.....σελ.56
5.4 Το νέο θεσμικό πλαίσιο για την προστασία και τη διαχείριση των υδάτων: Νόμος 3199/2003 «Προστασία και διαχείριση των υδάτων-Εναρμόνιση με την Οδηγία 2000/60/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23 ^{ης} Οκτωβρίου 2000».....σελ.62
5.5 Τα προβλήματα του Ν. 3199/2003 στη διαχείριση των υδατικών πόρων της Ελλάδας.....σελ.69
5.6 Οι τροποποιήσεις του Ν. 3199/2003 και η κατ' εξουσιοδότηση εκδοθείσα Νομοθεσία.....σελ.73
5.7 Σχετικά Νομοθετήματα.....σελ.77
5.8. Κώδικας Ορθής Γεωργικής Πρακτικής.....σελ. 79
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....σελ.80
ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ.....σελ.85
ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ.....σελ.90
ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ

ΠΕΡΙΛΗΨΗ

Η παρούσα εργασία εντάσσεται στα πλαίσια της πτυχιακής μελέτης του Μεταπτυχιακού Προγράμματος Σπουδών του τμήματος Μηχανικών Χωροταξίας, Πολεοδομίας και Περιφερειακής Ανάπτυξης του Πανεπιστημίου Θεσσαλίας

Το θέμα της παρούσας πτυχιακής μελέτης είναι το «Θεσμικό πλαίσιο προστασίας των ανανεώσιμων φυσικών πόρων στην Ελλάδα».

Κύριος σκοπός και στόχος της εργασίας αυτής ήταν κυρίως μία λεπτομερής προσέγγιση των νόμων που διέπουν τη διαχείριση και προστασία των ανανεώσιμων φυσικών πόρων στην Ελλάδα, και συγκεκριμένα των υδατικών πόρων και των δασών, με παράθεση και ανάλυση των κυριότερων εθνικών νομοθετημάτων που έχουν θεσπισθεί για την προστασία τους. Επιπρόσθετα η μελέτη αυτή καταγράφει και αναλύει το ισχύον θεσμικό πλαίσιο, όπως αυτό ίσχυε και ισχύει μετά από τις τροποποιήσεις που έχουν συντελεσθεί, με βάση κυρίως τις κοινοτικές οδηγίες, με τη συγκέντρωση όλων εκείνων των στοιχείων που απαιτούνται, προκειμένου να διαπιστωθεί εν τέλει κατά πόσο προστατεύονται αυτά τα «κοινωνικά αγαθά», τα οποία αποτελούν τις βασικές προϋποθέσεις της αειφόρου ανάπτυξης.

Λέξεις κλειδιά

Ανανεώσιμοι φυσικοί πόροι, δάσος, διαχείριση, εθνικό θεσμικό πλαίσιο

ABSTRACT

This present work is included in the frames of final study of Post-graduated Program of Study of department of Engineers of Land planning, Urban planning and Regional Development, University of Thessaly.

The subject of present final study is the “Institutional framework for the protection of renewable natural resources in Greece”.

The main aim and objective of this work was mainly a detailed approximation of laws governing the management and protection of renewable natural resources in Greece, and concretely watery resources and the forests, with apposition and analysis of major national statutes that has been established for their protection. Additionally, this study records and analyzes the current framework as it was in force after the modifications that have occurred, mainly based on EU directives, by bringing

together all those elements required to ultimately determine whether protected these "social goods", which are the basic requirements of sustainable development.

Keywords

Renewable natural resources, forest, management, national institutional framework

ΑΡΤΙΚΟΛΕΞΑ

ΥΠΕΧΩΔΕ	Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων
ΓΔΑΠ & ΦΠ	Γενική Διεύθυνση Ανάπτυξης και Προστασίας Δασών
ΠΔ	Προεδρικό Διάταγμα
ΝΔ	Νομοθετικό Διάταγμα
ΦΕΚ	Φύλλο Εφημερίδας Κυβερνήσεως
ΕΕΥ	Εθνική Υπηρεσία Υδάτων
ΤΕΕ	Τεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας
ΚΥΑ	Κοινή Υπουργική Απόφαση
ΓΕΩΤΕΕ	Γεωτεχνικό Επιμελητήριο Ελλάδας
ΓΟΕΒ	Γενικός Οργανισμός Εγγείων Βελτιώσεων
ΕΣΥΔ	Εθνικό Συμβούλιο Υδάτων

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Σήμερα είναι παραδεκτό ότι η γη με το έδαφος, το νερό, τη χλωρίδα και την πανίδα αποτελούν τους κυριότερους και σημαντικότερους φυσικούς πόρους που είναι διαθέσιμοι για τον άνθρωπο.

Σύμφωνα με τις παραδοσιακές θεωρίες ανάπτυξης, οι φυσικοί πόροι αποτελούν βασικό και δυναμικό παράγοντα για την οικονομική και περιφερειακή ανάπτυξη και σε μεγάλο βαθμό προδιαγράφουν την έμφαση και την κλιμάκωση των οικονομικών δραστηριοτήτων ενός συγκεκριμένου χώρου. Οι φυσικοί πόροι τους οποίους αντλεί το οικονομικό σύστημα από τη φύση δεν είναι ανεξάντλητοι. Ένας σημαντικός αριθμός φυσικών πόρων (ορυκτός πλούτος, καύσιμα κ.λπ.) αναπαράγονται από τη φύση σε πολύ αργό ρυθμό, ώστε πρακτικά να θεωρούνται εξαντλήσιμοι, ενώ άλλοι πόροι, όπως τα δάση, ανανεώνονται πολύ γρήγορα. Τέλος υπάρχουν πόροι που θεωρούνται ανεξάντλητοι, όπως οι θάλασσες, οι ακτές, κ.λπ. αν και η υπερεκμετάλλευσή τους πολλές φορές τους απαξιώνει (μόλυνση ακτών, κ.λπ.).

Εάν θεωρήσουμε το γόνιμο έδαφος, τον αέρα, το νερό, τα δάση, τα λειβάδια, τις θάλασσες, τους ωκεανούς, τους ποταμούς, τους υδροτόπους, τις λίμνες, τη βιολογική ποικιλία (βιοποικιλότητα) τα μέταλλα, τη φυσική ανανέωση των πόρων και τη φυσική ανακύκλωση ως το “Γήινο Κεφάλαιο”, τότε οι “φυσικοί πόροι” είναι οι τόκοι αυτού του γήινου κεφαλαίου. Δυστυχώς όμως ο άνθρωπος δεν αρκείται μόνο στην κατανάλωση των τόκων (φυσικών πόρων), για να καλύψει τις ανάγκες του αλλά βάζει και μάλιστα βαθιά το χέρι του και στο Γήινο Κεφάλαιο.

Αποτέλεσμα της απληστίας του ανθρώπου δεν είναι μόνο η εξάντληση των φυσικών πόρων αλλά και η δημιουργία περιβαλλοντικών προβλημάτων με ότι αυτό συνεπάγεται.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1. ΦΥΣΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ

1.1 ΟΡΙΣΜΟΙ ΚΑΙ ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ

Με τον όρο *φυσικοί πόροι*, εννοούμε το σύνολο των πρωταρχικών - χωρίς την παρέμβαση του ανθρώπου - βασικών αγαθών της Φύσης, τα οποία μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την κάλυψη των βασικών αναγκών του ανθρώπου σήμερα και στο μέλλον. Πιο απλά μπορούμε να πούμε ότι φυσικοί πόροι είναι οτιδήποτε παίρνει ο άνθρωπος από τη φύση για να ικανοποιήσει τις ανάγκες αλλά και τις επιθυμίες του.

Σύμφωνα με τη νέα αντίληψη για τους φυσικούς πόρους, η γη στο σύνολό της θεωρείται και είναι ένας ενιαίος φυσικός πόρος.

Με τον όρο *διαχείριση των φυσικών πόρων* εννοούμε την *ορθολογική αξιοποίηση και εκμετάλλευση των φυσικών πόρων* χωρίς την επιβάρυνση αλλά αντιθέτως με την ταυτόχρονη φροντίδα και προστασία του περιβάλλοντος. Η ανάπτυξη κάθε χώρας και της Ελλάδας συμπεριλαμβανομένης, εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό όχι μόνον από την ύπαρξη φυσικών πόρων αλλά και από την ορθή διαχείριση αυτών.

Ως φυσικός πόρος ορίζεται, δηλαδή, κάθε στοιχείο του περιβάλλοντος που χρησιμοποιείται ή μπορεί να χρησιμοποιηθεί από τον άνθρωπο για την ικανοποίηση των αναγκών του και αποτελεί αξία για το κοινωνικό σύνολο. (Ν. 1650/1986). Φυσικός πόρος ονομάζεται, δηλαδή, κάθε τι που υπάρχει πάνω στη γη και χρησιμοποιείται από τον άνθρωπο.

Γενικά με τον όρο φυσικοί πόροι χαρακτηρίζονται διάφορες φυσικές ουσίες που είναι χρήσιμες στον άνθρωπο καλύπτοντας "ως έχουν" ανάγκες του. Συνεπώς πρόκειται για φυσικά αγαθά. Προκειμένου όμως, κάποια απ' αυτά, να χαρακτηριστούν φυσικοί πόροι θα πρέπει να καλύπτουν τρεις βασικές προϋποθέσεις:

1. Να ικανοποιούν ανθρώπινη ανάγκη, χωρίς καμία μετατροπή ή να είναι εύκολα σχετικά προσαρμόσιμα στις ανάγκες του.
2. Τα συγκεκριμένα αγαθά να είναι εύκολα διαθέσιμα, ή έστω με κάποια λογική δαπάνη ενέργειας ή ανταλλαγής.

3. Ο άνθρωπος να βρίσκεται σε ανάλογο πολιτισμικό επίπεδο ώστε με τις ικανότητές του να μπορεί να χρησιμοποιήσει αυτά.

Συνεπώς φυσικοί πόροι είναι κυρίως φυσικά αγαθά εύκολα προσβάσιμα και διαθέσιμα, τα οποία ο άνθρωπος έχει την ικανότητα να τα χρησιμοποιήσει για την κάλυψη αναγκών του.

1.2 ΤΑΞΙΝΟΜΗΣΗ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ

Για τις ανθρώπινες κοινωνίες σαν φυσικοί πόροι ορίζονται όλα τα υπάρχοντα στη γη υλικά ή προϊόντα, που είναι χρήσιμα για τη ζωή και τις δραστηριότητες του ανθρώπου. Η ταξινόμηση ενός προϊόντος ή υλικού σε φυσικό πόρο ή όχι εξαρτάται από τη μορφή των κοινωνιών και το τεχνολογικό τους υπόβαθρο. Έτσι αυτό που χθες ήταν φυσικός πόρος π.χ. η κοπριά, σήμερα μπορεί να μην είναι πια, αλλά να ξαναγίνει κάποτε. Οι περισσότεροι φυσικοί πόροι είναι και αποθεματικοί. Δημιουργούν δηλαδή αρχικά απόθεμα ύλης και συνήθως ενέργειας, ή οποία περικλείεται μέσα σ' αυτή. Εάν το απόθεμα, προέρχεται από αβιοτικά συστήματα (μέταλλα, νερό, μάρμαρα κλπ) ή από πρώην βιοτικά συστήματα (κάρβουνο, πετρέλαιο, φυσικό αέριο) είναι, συνήθως, μη ανανεώσιμο. Απόθεμα ανανεώσιμο δημιουργείται συνήθως από τα σύγχρονα βιοτικά συστήματα (γεωργικές καλλιέργειες, αλιεύματα, δασική ξυλεία κλπ), που μαζί με την ηλιακή την αιολική και την υδροηλεκτρική ενέργεια αποτελούν τους ενεργειακούς ανανεώσιμους πόρους.

Ειδικότερα, στους φυσικούς πόρους περιλαμβάνονται:

α) *οι πρώτες ύλες, όπως τα ορυκτά*, όπου συμπεριλαμβάνονται οι ορυκτές πηγές ενέργειας, τα μεταλλεύματα και η βιομάζα. Οι ορυκτές πηγές ενέργειας, τα μεταλλεύματα και τα λοιπά ορυκτά (π.χ. γύψος, καολίνης) δεν είναι ανανεώσιμα, υπό την έννοια ότι δεν αναπληρώνονται εντός των ανθρώπινων χρονικών πλαισίων. Τα αποθέματά τους είναι πεπερασμένα και εξαντλούνται από τις ανθρώπινες δραστηριότητες. Αντιθέτως, η βιομάζα είναι, κατ' αρχήν, ανανεώσιμη εντός των ανθρώπινων χρονικών πλαισίων, καθώς περιλαμβάνει ταχέως και βραδέως ανανεώσιμους πόρους, όπως τα γεωργικά προϊόντα και η ξυλεία. Ωστόσο, οι

βιολογικοί αυτοί πόροι που χρησιμοποιούνται ως πρώτες ύλες είναι δυνατόν να εξαντληθούν εάν γίνεται υπερεκμετάλλευσή τους.

β) *τα στοιχεία του περιβάλλοντος*, όπως ο ατμοσφαιρικός αέρας, το νερό και το έδαφος. Οι πόροι αυτοί συντηρούν τη ζωή και παράγουν βιολογικούς πόρους. Σε αντίθεση με τις πρώτες ύλες, αυτό που προκαλεί ανησυχία είναι η υποβάθμιση της ποιότητάς τους. Το πρόβλημα δηλαδή, δεν είναι η ποσότητα, αλλά η κατάσταση αυτών των πόρων. Λόγου χάριν, οι συνολικές ποσότητες αέρα και νερού πάνω στη γη δεν μεταβάλλονται, αλλά, εξαιτίας της ρύπανσης, η ποιότητά τους είναι πολλές φορές κακή. Επιπλέον, ζωτικής σημασίας είναι η βιοποικιλότητα των περιβαλλοντικών πόρων.

γ) *οι ρέοντες πόροι*, όπως η αιολική, η γεωθερμική, η παλιρροϊκή και η ηλιακή ενέργεια. Οι πόροι αυτοί είναι ανεξάντλητοι, αλλά για την εκμετάλλευσή τους απαιτούνται άλλοι πόροι. Για την κατασκευή ανεμογεννητριών ή ηλιακών συστοιχιών, π.χ., χρειάζονται ενέργεια, πρώτες ύλες και χώρος.

δ) *ο χώρος*, καθώς είναι προφανές ότι χρειάζεται φυσικός χώρος για την παραγωγή ή τη διατήρηση όλων των ανωτέρω πόρων. Όπως η χρήση των γαιών για οικισμούς, υποδομές, για τη βιομηχανία, την εξόρυξη, τη γεωργία και τη δασοκομία.

Η έννοια του φυσικού πόρου είναι ευρύτερη της ενεργειακής πηγής και περιλαμβάνει καθετί που χρειάζεται ένας οργανισμός για την επιβίωσή του και προέρχεται από τη φύση (Camp, 1991). Ιδιαίτερα για τις ανθρώπινες κοινωνίες σαν φυσικοί πόροι ορίζονται όλα τα υπάρχοντα στη γη υλικά ή προϊόντα που είναι χρήσιμα για τη ζωή και τις δραστηριότητες του ανθρώπου. Επειδή οι περισσότεροι φυσικοί πόροι είναι και αποθεματικοί, δημιουργούν δηλαδή αρχικά απόθεμα ύλης και ενέργειας που περικλείεται μέσα σ' αυτή, μπορούν να ταξινομηθούν σε *ανανεώσιμους* φυσικούς πόρους, που διαρκούν για πάντα ή ανανεώνονται συνεχώς, όταν γίνεται σωστά η διαχείρισή τους, και *μη ανανεώσιμους* που εξαντλούνται σε τέτοιο σημείο ώστε η ανανέωσή τους είναι αδύνατη ή πολύ δαπανηρή.

Οι ανανεώσιμοι πόροι δημιουργούνται συνήθως από τα σύγχρονα βιοτικά συστήματα (γεωργικές καλλιέργειες, αλιεύματα, δασική ξυλεία κλπ.) και μαζί με την ηλιακή, την αιολική, τη γεωθερμική και την υδροηλεκτρική ενέργεια αποτελούν τους ενεργειακούς ανανεώσιμους πόρους. Αντίστοιχα οι μη ανανεώσιμοι πόροι είναι αποθέματα που προέρχονται από αβιοτικά συστήματα (μέταλλα, νερό, μάρμαρα) ή

από πρώην βιοτικά συστήματα (κάρβουνο, πετρέλαιο, φυσικό αέριο) (<http://kre-kastor.kas.sch.gr>).

Όλοι οι φυσικοί πόροι διακρίνονται σε ανακυκλώσιμους και μη ανακυκλώσιμους, ανάλογα με το αν μπορούν ή όχι να ανανεωθούν με τεχνητές διεργασίες ανακύκλωσης ή μέσα από τους φυσικούς κύκλους.

Πίνακας 1.1 Κατανομή φυσικών πόρων

Φυσικοί πόροι	Ανανεώσιμοι	Μη ανανεώσιμοι
Ανακυκλώσιμοι	Νερό, χαρτί, ξυλεία, φυσικά υφαντουργικά προϊόντα	Μέταλλα, γυαλί, μάρμαρα
Μη ανακυκλώσιμοι	Καυσόξυλα, φυτικά καύσιμα, τροφές	Πετρέλαιο, κάρβουνο, ουράνιο, πλαστικά

Πηγή: Ιδία επεξεργασία

Όπως είναι κατανοητό αν ένας πόρος δεν είναι ούτε ανανεώσιμος ούτε ανακυκλώσιμος είναι ζήτημα χρόνου η εξαφάνιση του. Θεωρητικά οι ανανεώσιμοι πόροι πρέπει να διαρκούν για πάντα ή να ανανεώνονται συνεχώς όταν γίνεται σωστά η διαχείριση τους. Ενώ οι μη ανανεώσιμοι να εξαντλούνται σε τέτοιο σημείο ώστε η ανανέωση τους να είναι αδύνατη ή πάρα πολύ δαπανηρή. Είναι φανερό ότι ένας πόρος θεωρείται ανακυκλώσιμος ή όχι από το αν μπορεί ή όχι να ανανεωθεί με τεχνητές διεργασίες ανακύκλωσης ή φυσικά.

Συγκεκριμένα:

1. Ανανεώσιμοι φυσικοί πόροι (νερά, δάση γεωργική παραγωγή). Ονομάζονται αυτοί που ανανεώνονται με φυσικές ή τεχνικές διεργασίες, π.χ. τα δέντρα, που μπορούν να δώσουν ξυλεία. Κόβονται για να ληφθεί η πρώτη ύλη (ξυλεία) αλλά μπορούν να αντικατασταθούν με φυσική ή τεχνητή αναδάσωση. Οι ανανεώσιμοι φυσικοί πόροι δημιουργούνται συνήθως από τα σύγχρονα βιοτικά συστήματα (γεωργικές καλλιέργειες, αλιεύματα, δασική ξυλεία, κ.λ.π.) και μαζί με την ηλιακή, την αιολική, τη γεωθερμική και την υδροηλεκτρική ενέργεια αποτελούν τους ενεργειακούς ανανεώσιμους φυσικούς πόρους.

Τους ανανεώσιμους φυσικούς πόρους μπορούμε να τους χωρίσουμε σε βιοτικούς και αβιοτικούς. Οι αβιοτικοί πόροι δεν έχουν οργανική προέλευση και είναι

ανανεώσιμοι (αέρας θάλασσα, ποτάμια). Οι βιοτικοί πόροι χωρίζονται σε παραγωγικά και φυσικά οικοσυστήματα ανάλογα με το βαθμό επηρεασμού τους από τον άνθρωπο ή και τη χρήση τους

2. Μη ανανεώσιμοι φυσικοί πόροι (έδαφος, μεταλλεύματα πετρέλαιο) ονομάζονται αυτοί που δεν ανανεώνονται με φυσικές ή τεχνικές διεργασίες (τουλάχιστον στο ορατό μέλλον), αλλά απλά υπάρχουν σε κοιτάσματα (φυσικά αποθέματα) που καταναλώνονται και εξαντλούνται κάποτε, είναι δηλαδή αποθέματα που προέρχονται από αβιοτικά συστήματα (κάρβουνο, πετρέλαιο, φυσικό αέριο). Μερικές φορές τα προϊόντα τους μπορούν να ανακυκλωθούν για να καθυστερήσουν την επικείμενη εξάντληση των κοιτασμάτων τους (π.χ. τα μέταλλα) ή να συντεθούν με τεχνητό τρόπο από άλλες φυσικές πρώτες ύλες (π.χ. το πετρέλαιο), αλλά αυτό δεν τα καθιστά ανανεώσιμα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2. ΑΕΙΦΟΡΙΑ ΚΑΙ ΦΥΣΙΚΟΙ ΠΟΡΟΙ

2.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στη διάρκεια των τελευταίων δεκαετιών, οι επιστημονικές έρευνες έχουν προσφέρει άφθονα δεδομένα που δείχνουν την αυξανόμενη υποβάθμιση του περιβάλλοντος. Οι διαπιστώσεις αυτές συντελούν στην βαθμιαία συνειδητοποίηση ότι η οικονομική ανάπτυξη έχει κάποια όρια που προσδιορίζονται από το πεπερασμένο περιβάλλον του πλανήτη. Η ευρέως διαδεδομένη άποψη ότι τα πάντα είναι δυνατά αν διαθέτουμε "αρκετή ενέργεια και τεχνολογία" άρχισε να αμφισβητείται, όταν διαπιστώθηκαν η περιορισμένη αντοχή των φυσικών κύκλων, αλλά και οι αστάθμητοι κίνδυνοι από τις παρενέργειες της τεχνολογίας. Η ύπαρξη ορίων στη μεγέθυνση της ανθρώπινης δραστηριότητας υποστηρίχτηκε από την περίφημη μελέτη της Λέσχης της Ρώμης, το 1971, με αντικειμενικά επιχειρήματα σχετικά με τον παγκόσμιο πληθυσμό, τους φυσικούς πόρους, τους δείκτες ρύπανσης κ.λπ.. Η πρώτη διάσκεψη των Ηνωμένων Εθνών για το περιβάλλον, το 1972 στη Στοκχόλμη, υπήρξε η αφετηρία μιας σειράς διεθνών δραστηριοτήτων με στόχο την προστασία του παγκόσμιου περιβάλλοντος. Η διάσκεψη για το περιβάλλον και την ανάπτυξη, στο Ρίο το 1992, καθόρισε στόχους και προτεραιότητες της αναγκαίας περιβαλλοντικής και αναπτυξιακής πολιτικής σε διεθνές επίπεδο. Η διάσκεψη στο Γιοχάνεσμπουργκ το 2002, 10 χρόνια μετά το Ρίο, αποτίμησε τα αποτελέσματα που έχουν ή δεν έχουν επιτευχθεί. Ωστόσο, οι περιβαλλοντικές πολιτικές των διαφόρων χωρών παραμένουν πολύ διαφορετικές και εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από το επίπεδο οικονομικής ανάπτυξης και περιβαλλοντικής συνειδητοποίησης. Η Παγκόσμια Επιτροπή για το Περιβάλλον και την Ανάπτυξη, με τη μελέτη "Το Κοινό μας Μέλλον" (1987), προέβαλε την αειφορία (sustainability), ως μία σύγχρονη απάντηση στο πρόβλημα των υλικών ορίων της οικονομικής μεγέθυνσης. Η *αειφόρος ή βιώσιμη ανάπτυξη* (sustainable development) έχει στόχο την ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων, με τρόπο ώστε να καλύπτονται οι ανθρώπινες ανάγκες του παρόντος, ιδιαίτερα αυτές των φτωχότερων στρωμάτων και του Τρίτου Κόσμου, χωρίς να υπονομεύεται η κάλυψη των αναγκών του μέλλοντος. Η αειφορία, ως προσπάθεια συμβιβασμού των αντιθέσεων μεταξύ οικονομικής ανάπτυξης και περιβάλλοντος, αποτελεί μια μετριοπαθή αναπτυξιακή και φιλοπεριβαλλοντική προσέγγιση, δεν ταυτίζεται με την οικολογική άποψη της οικοανάπτυξης, ενώ βρίσκεται σε αντίθεση

με τις πιο ακραίες οικολογικές ή αναπτυξιακές απόψεις. Η ιδέα της αειφορίας εμπνέεται από την ορθολογική εκμετάλλευση του δάσους. Η αειφόρος υλοτομία μπορεί να προσφέρει μια συνεχή παραγωγή ξύλου, που αντιστοιχεί στον "τόκο", ενώ το δασικό "κεφάλαιο" παραμένει σε καλή κατάσταση, ώστε να διαιώνίζεται η παραγωγική του ικανότητα. Κατ' αντιστοιχίαν, η ορθή πολιτική για την ικανοποίηση των ανθρώπινων αναγκών σημαίνει αύξηση της παραγωγικής ικανότητας με σεβασμό των οικολογικών αναγκών, καλύτερες προοπτικές ισοκατανομής των αγαθών, περιορισμό της δημογραφικής αύξησης κάτω από τα όρια αντοχής των φυσικών συστημάτων. Η αειφόρος ανάπτυξη στις διάφορες περιπτώσεις περιβαλλοντικών συστημάτων δεν είναι πάντοτε εφικτή. Γενικά όμως είναι χρήσιμη ως εργαλείο ανάλυσης, διότι επιτρέπει μια εμπεριστατωμένη κριτική των διαφόρων οικονομικών επιλογών. Πρόκειται για προσπάθεια ενσωμάτωσης της περιβαλλοντικής διάστασης στις αναπτυξιακές πολιτικές, αποτελεί απόπειρα συμβιβασμού μεταξύ ανάπτυξης και περιβάλλοντος. Κατά κανόνα, συνεπάγεται μια μείωση στην ταχύτητα οικονομικής μεγέθυνσης. Είναι μία έννοια ασαφής, η οποία όμως αποτελεί δυναμικό σύνθημα, που έχει θεωρητικά υιοθετηθεί τόσο από κυβερνήσεις, όσο και από μη κυβερνητικές οργανώσεις. Η εμφάνιση ενδιαφέροντος από το διεθνές κεφάλαιο (πράσινος καπιταλισμός) για επενδύσεις σε τομείς όπως η ανακύκλωση απορριμμάτων, τα υγιεινά προϊόντα, οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας κ.λ.π. ενισχύει την αποδοχή των σχετικών ιδεών από τη διεθνή κοινότητα.

Η αειφόρος ανάπτυξη απαιτεί μια πολιτική μακροπρόθεσμου σχεδιασμού σε παγκόσμιο επίπεδο, βασισμένη σε αναμφισβήτητες θέσεις, όπως:

- Οι περιβαλλοντικές πιέσεις αλληλεξαρτώνται, το περιβάλλον είναι ένα πολύπλοκο δυναμικό σύστημα.
- Τα οικολογικά και τα οικονομικά προβλήματα αλληλοεπηρεάζονται και συνδέονται με κοινωνικούς και πολιτικούς παράγοντες, όπως η ανεργία, η φτώχεια, ο κοινωνικός αποκλεισμός, η μειονεκτική θέση των γυναικών σε πολλές κοινωνίες.
- Οι περιβαλλοντικές βλάβες δε σταματούν στα εθνικά σύνορα.

Θεμέλιο της αειφόρου ανάπτυξης αποτελεί η ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων, με στόχο την κάλυψη των ανθρώπινων αναγκών στο παρόν και στο μέλλον. Αυτό προϋποθέτει συχνά την εισαγωγή της έννοιας της κυκλικής κίνησης για τα προϊόντα των φυσικών πόρων, είτε ακολουθώντας κύκλους που υπάρχουν στη φύση (ανανεώσιμοι φυσικοί πόροι), είτε δημιουργώντας τεχνητούς κύκλους (ανακυκλώσιμοι φυσικοί πόροι). Η συντόμευση της περιόδου του τεχνητού κύκλου

συμβάλλει στην αποφυγή ρύπανσης (π.χ. γρήγορη ανακύκλωση χρησιμοποιημένων μετάλλων). Από την άλλη μεριά, ορισμένοι φυσικοί κύκλοι (π.χ. κύκλος του φωσφόρου) έχουν πολύ μακριά περίοδο, πράγμα που στερεί ουσιαστικά την ιδιότητα του ανανεώσιμου από τον αντίστοιχο φυσικό πόρο. Η ορθολογική χρήση των ανανεώσιμων φυσικών πόρων (π.χ. γλυκό νερό, δάσος, πανίδα) περιλαμβάνει την εξοικονόμηση και την αποφυγή της εξάντλησης, αλλά και την προστασία από τη ρύπανση και την εν γένει υποβάθμιση.

Παραδείγματα ανανεώσιμων φυσικών πόρων είναι:

- Η αιολική ενέργεια, διότι μπορεί να προσφέρει παραγωγή ηλεκτρισμού, χωρίς να εξαντλεί κάποιο καύσιμο.
- Ένα υπόγειο υδατικό απόθεμα, από το οποίο αντλείται περιορισμένη ποσότητα νερού ανά μονάδα χρόνου, έτσι ώστε η εκμετάλλευση να αντιστοιχεί στον «τόκο», ενώ το υδάτινο «κεφάλαιο» να παραμένει ακέραιο.
- Ένας πληθυσμός ταράνδων, τον οποίο κυνηγά μια πρωτόγονη φυλή, εφ' όσον η δραστηριότητα αυτή μπορεί να προσφέρει μονίμως μια ποσότητα τροφής στους ανθρώπους, χωρίς να μειώνεται το μέγεθος του πληθυσμού των ζώων.

Ο τρόπος εκμετάλλευσης των φυσικών πόρων συνδέεται άμεσα και με τη χρησιμοποιούμενη τεχνολογία. Η ηπιότητα είναι μια ιδιότητα που χαρακτηρίζει μόνον εκείνες τις τεχνολογίες που εξασφαλίζουν:

- ανανέωση του φυσικού πόρου
- διατήρηση του περιβάλλοντος
- αποφυγή κοινωνικών κινδύνων (π.χ. σοβαρά ατυχήματα).

Το τελευταίο χαρακτηριστικό επιδέχεται φυσικά διαφορετικές ερμηνείες, όπως π.χ. η άποψη ενός μεγάλου μέρους των οικολογικών κινημάτων ότι η συγκέντρωση εξουσίας από τους τεχνοκράτες αποτελεί κοινωνικό κίνδυνο. Η ορθολογική χρήση των φυσικών πόρων και η χρησιμοποίηση ηπιότερων τεχνολογιών είναι σε ένα βαθμό ζήτημα οικονομικό, διότι αυξάνεται σημαντικά το κόστος εκμετάλλευσης, άρα και το κόστος του τελικού προϊόντος, καθιστώντας την ανάπτυξη περισσότερο ποιοτική, αλλά και πιο ακριβή.

Στόχος της αειφόρου ανάπτυξης είναι και η διατήρηση και αναβάθμιση των φυσικών πόρων, οι οποίοι πιέζονται από το υψηλό επίπεδο κατανάλωσης των βιομηχανικών χωρών, σε συνδυασμό με τον αυξανόμενο πληθυσμό και την κατανάλωση των αναπτυσσόμενων χωρών. Οι προοπτικές εναλλακτικών λύσεων στην αγροτική παραγωγή, στις χρησιμοποιούμενες τεχνολογίες και στην ενέργεια,

είναι σημαντικές για τη μείωση της ατμοσφαιρικής και της υδατικής ρύπανσης. Ο επαναπροσδιορισμός των τεχνολογιών, μέσω στροφής της αγοράς προς την κατεύθυνση προϊόντων φιλικότερων προς το περιβάλλον, με μεγαλύτερη διάρκεια ζωής, με δυνατότητα ανακύκλωσης ή εξοικονόμησης ενέργειας κ.λπ. Η σύγκλιση οικονομικών και περιβαλλοντικών στόχων στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, μέσω αποδοχής της κοινωνικής ευθύνης, αναγνώρισης των ορίων της επιστήμης και της τεχνολογίας στην επίλυση των προβλημάτων, αναγνώρισης των μακροπρόθεσμων συνεπειών των αποφάσεων.

Η συνετή δηλαδή διαχείριση των πόρων αποτελεί το θεμέλιο της αειφόρου ανάπτυξης. Αυτό έχει αναγνωριστεί σε διεθνές επίπεδο, και στην Παγκόσμια Διάσκεψη Κορυφής του Γιοχάνεσμπουργκ για την Αειφόρο Ανάπτυξη (ΠΔΚΑΑ), το 2002, όπου συμφωνήθηκε ότι:... η προστασία και η διαχείριση των φυσικών πόρων αποτελούν πρωταρχικούς στόχους και βασικές προϋποθέσεις της αειφόρου ανάπτυξης (Θεοχάρη, 2007).

Στις μέρες μας βρισκόμαστε, ως παγκόσμια κοινότητα, αντιμέτωποι με δύο ιδιαίτερος δυσοίωνα σενάρια:

1. Της εξάντλησης ή της έλλειψης των φυσικών αποθεμάτων, με συνέπεια την υπονόμηση της μελλοντικής οικονομικής και κοινωνικής ανάπτυξης και
2. Της υποβάθμισης της ποιότητας του περιβάλλοντος, από τον τρόπο που χρησιμοποιούνται οι πόροι, σε βαθμό που να απειλούνται τα οικοσυστήματα και η ποιότητα της ανθρώπινης ζωής.

2.2 ΤΙ ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΑΕΙΦΟΡΟΣ ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΦΥΣΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ

(α) διασφάλιση της διαθεσιμότητας των πόρων και

(β) διαχείριση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων της χρήσης των πόρων.

Οι μέχρι τώρα παρεμβάσεις αφορούσαν κυρίως, στις σημειακές πηγές επιπτώσεων στο περιβάλλον στις πολύ αρχικές ή στις τελικές φάσεις του κύκλου ζωής. Προσφάτως, το ενδιαφέρον στράφηκε σε πιο διάχυτες πηγές περιβαλλοντικών επιπτώσεων που οφείλονται στη χρήση των προϊόντων.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο μια συντονισμένη προσέγγιση για την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων της χρήσης φυσικών πόρων, υλών και προϊόντων, επιχειρείται με τις ακόλουθες στρατηγικές-πολιτικές:

- τη στρατηγική για την αειφόρο χρήση των φυσικών πόρων,
- τη στρατηγική για την πρόληψη και την ανακύκλωση των αποβλήτων,
- την ολοκληρωμένη πολιτική για τα προϊόντα με σκοπό την αντιμετώπιση των περιβαλλοντικών επιπτώσεών τους.

Η στρατηγική για τους πόρους εστιάζεται στην κατανόηση και τη χαρτογράφηση των σχέσεων μεταξύ της χρήσης των πόρων και των περιβαλλοντικών τους επιπτώσεων, με στόχο τον προσδιορισμό των τομέων όπου χρειάζεται να αναληφθεί δράση.

Η ολοκληρωμένη πολιτική για τα προϊόντα προσφέρει μια σειρά μέσα, τα οποία μπορούν να εφαρμοστούν για τον περιορισμό των περιβαλλοντικών επιπτώσεων ενός προϊόντος σε όλη τη διάρκεια ζωής του.

Οι δύο πρωτοβουλίες είναι, επομένως, συμπληρωματικές μεταξύ τους.

2.3 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΠΟΥ ΕΠΗΡΕΑΖΟΥΝ ΤΗ ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΠΟΡΩΝ

Οι πολιτικές που επηρεάζουν την χρήση των πόρων είναι οι εξής:

- η *οικονομική πολιτική*, στην οποία η ώθηση προς ισχυρή οικονομική μεγέθυνση συνεπάγεται τη χρήση πόρων για τη στήριξή της.
- η *φορολογική πολιτική*, στην οποία η παραδοσιακή έμφαση στη φορολόγηση των ανθρώπινων πόρων (π.χ. μέσω των εθνικών ασφαλιστικών εισφορών) αντί της χρήσης των πόρων έχει ευνοήσει την αύξηση της παραγωγικότητας της εργασίας εις βάρος της παραγωγικότητας των πόρων.
- η *γεωργική πολιτική* και, ειδικότερα, η ΚΑΠ, της οποίας οι στόχοι διευρύνονται πέραν της γεωργικής παραγωγικότητας για να συμπεριλάβουν, μεταξύ άλλων, την ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών προβληματισμών που αφορούν την αειφόρο χρήση του νερού και του εδάφους.
- η *αλιευτική πολιτική* και, ειδικότερα, η Κοινή Αλιευτική Πολιτική, που αποσκοπεί στον καθορισμό μέτρων για τη διατήρηση, τη διαχείριση και την εκμετάλλευση των υδρόβιων πόρων. Ο στόχος αυτός καλύπτει τον περιορισμό των περιβαλλοντικών επιπτώσεων της αλιείας σε συμφωνία με τις κοινοτικές πολιτικές σε άλλους τομείς,

ειδικότερα με την περιβαλλοντική, την κοινωνική, την περιφερειακή, την αναπτυξιακή πολιτική και την πολιτική στους τομείς της υγείας και της προστασίας των καταναλωτών.

- η ενεργειακή πολιτική, ένας από τους στόχους της οποίας είναι η ασφάλεια του ενεργειακού εφοδιασμού.
- η πολιτική μεταφορών, στην οποία η χρήση της γης για υποδομές μεταφορών μπορεί να οδηγήσει, λόγω χάριν, στον κατακερματισμό ενδιαιτημάτων.

2.4 ΠΟΛΙΤΙΚΕΣ ΠΟΥ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ ΣΥΜΒΑΛΛΟΥΝ ΣΤΟΝ ΠΕΡΙΟΡΙΣΜΟ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΤΗΣ ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΠΟΡΩΝ

Εκτός από τις πολιτικές που αντιμετωπίζουν άμεσα περιβαλλοντικές πιέσεις, υπάρχουν επίσης αρκετές πολιτικές, εφαρμοζόμενες ή υπό κατάρτιση, που μπορούν να συμβάλουν στη μείωση των εν λόγω πιέσεων. Στις τελευταίες συγκαταλέγονται:

- η διαδικασία ενσωμάτωσης του Κάρντιφ - επιδιώκει την πληρέστερη ενσωμάτωση των περιβαλλοντικών ζητημάτων σε άλλους τομείς πολιτικής.
- η έρευνα και η καινοτομία - ορισμένα από αυτά επιδιώκουν την ανάπτυξη νέων περιβαλλοντικών τεχνολογιών και τη διατύπωση νέων προσεγγίσεων ως προς τα πρότυπα παραγωγής και κατανάλωσης, που θα συμβάλλουν στην άμβλυνση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων της χρήσης των πόρων, ενώ άλλα αποβλέπουν στην πληρέστερη κατανόηση των επιπτώσεων της χρήσης των πόρων, ιδίως σε σχέση με τη συνεκτίμηση των εξωτερικών συντελεστών κόστους.

Βασικό δηλαδή στοιχείο της αειφόρου χρήσης των φυσικών πόρων αποτελεί η εξισορρόπηση διαφορετικών στόχων και επιλογών με σωστή κατανόηση των πιθανών αλληλεπιδράσεων. Η ύπαρξη μηχανισμού για το συσχετισμό των πολιτικών επιλογών με το γενικό στόχο της αποσύνδεσης της οικονομικής ανάπτυξης από τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις της χρήσης των πόρων παραμένει κεντρικό ζητούμενο (Θεοχάρη, 2007).

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3. ΟΙ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΕΣ ΡΥΘΜΙΣΕΙΣ

3.1 ΙΕΡΑΡΧΙΚΗ ΔΟΜΗ ΤΩΝ ΚΑΝΟΝΩΝ ΔΙΚΑΙΟΥ ΚΑΙ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΙΚΗ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

Στην κορυφή της πυραμίδας των κανόνων δικαίου βρίσκεται το ισχύον Σύνταγμα του 1975/1986/2001. Ειδικότερα το Σύνταγμα του 1975 περιέλαβε, για πρώτη φορά σε συνταγματικό κείμενο, διάταξη για την προστασία του περιβάλλοντος.

Συγκεκριμένα η προστασία του περιβάλλοντος προβλέπεται με σαφήνεια από το άρθρο 24, παράγραφοι 1 και 2, του Ελληνικού Συντάγματος του 1975, το οποίο τροποποιήθηκε το 2001. Θεματοφύλακας του Συντάγματος και ειδικότερα του άρθρου 24 είναι το Συμβούλιο της Επικρατείας, ως Ανώτατο Διοικητικό Δικαστήριο, το οποίο, κατ' αυτόν τον τρόπο, ελέγχει τον τρόπο ανάπτυξης της χώρας και έχει αναδειχθεί σε παραγωγό περιβαλλοντικής πολιτικής..

Η νεώτερη διατύπωση (2001) των 2 πρώτων παραγράφων του άρθρου 24 είναι η εξής:

1. Η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος αποτελεί υποχρέωση του Κράτους και δικαίωμα του καθενός . Για τη διαφύλαξή του το Κράτος έχει υποχρέωση να παίρνει ιδιαίτερα προληπτικά ή κατασταλτικά μέτρα στο πλαίσιο της αρχής της αειφορίας. Νόμος ορίζει τα σχετικά με την προστασία των δασών και των δασικών εκτάσεων. Η σύνταξη δασολογίου συνιστά υποχρέωση του Κράτους. Απαγορεύεται η μεταβολή του προορισμού των δασών και των δασικών εκτάσεων, εκτός αν προέχει για την Εθνική Οικονομία η αγροτική εκμετάλλευση ή άλλη τους χρήση, που την επιβάλλει το δημόσιο συμφέρον.

2. Η χωροταξική αναδιάρθρωση της Χώρας, η διαμόρφωση, η ανάπτυξη, η πολεοδόμηση και η επέκταση των πόλεων και των οικιστικών γενικά περιοχών υπάγεται στη ρυθμιστική αρμοδιότητα και τον έλεγχο του Κράτους, με σκοπό να εξυπηρετείται η λειτουργικότητα και η ανάπτυξη των οικισμών και να εξασφαλίζονται οι καλύτεροι δυνατοί όροι διαβίωσης. Οι σχετικές τεχνικές επιλογές και σταθμίσεις γίνονται κατά τους κανόνες της επιστήμης. Η σύνταξη εθνικού κτηματολογίου συνιστά υποχρέωση του Κράτους.

Στο ως άνω άρθρο, δηλαδή, εξαγγέλεται η προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος, ενώ το κράτος υποχρεούται να λαμβάνει ιδιαίτερα

προληπτικά και κατασταλτικά μέτρα για τη διαφύλαξή του. Με την αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001, καθιερώνεται ατομικό δικαίωμα στο περιβάλλον, καθώς προστίθεται στη διάταξη αυτή ότι η προστασία του περιβάλλοντος αποτελεί δικαίωμα του καθενός. Επίσης για πρώτη φορά, καθιερώνεται συνταγματικά η αρχή της αειφορίας.

Ιδιαίτερη μνεία γίνεται στα δάση και στις δασικές εκτάσεις (άρθρο 24 παρ. 1 εδ. γ, δ και ε), στο οικιστικό περιβάλλον (άρθρο 24 παρ. 2 και 5) και στο πολιτιστικό περιβάλλον (άρθρο 24 παρ. 6). Το συνταγματικό δικαίωμα στο περιβάλλον, κατ' αρχήν, μπορεί να συγκρούεται και με άλλα συνταγματικά δικαιώματα, όπως είναι το δικαίωμα στην ιδιοκτησία (άρθρο 17 Σ.), το δικαίωμα της οικονομικής ελευθερίας και ανάπτυξης (άρθρα 5 παρ. 1, 22 παρ. 1, 106 παρ. 2 Σ). Ωστόσο, η προστασία του περιβάλλοντος, ως προστατευόμενο έννομο αγαθό, υπόκειται σε στάθμιση και αξιολόγηση, ιδίως όταν υπάρχει σύγκρουση με άλλα συνταγματικά δικαιώματα. Η νομολογία, υιοθετεί, κατά περίπτωση, ως μέθοδο άρσης της σύγκρουσης, την αρχή της στάθμισης συμφερόντων.

Το Σύνταγμα ακολουθούν ιεραρχικά, οι διεθνείς συμβάσεις που έχουν επικυρωθεί από την Ελλάδα, ενώ έπονται οι νόμοι, που ψηφίζονται από τη Βουλή και θα πρέπει να βρίσκονται σε συμμόρφωση με το Σύνταγμα και τις διεθνείς συνθήκες. Μάλιστα στο πλαίσιο επίλυσης και αντιμετώπισης των περιβαλλοντικών προβλημάτων, σημαντικό ρόλο διαδραματίζει και η νομολογία, η οποία λογίζεται ως πηγή δικαίου, η οποία καλείται το σύνολο των δικαστικών αποφάσεων που έχουν κρίνει συγκεκριμένα νομικά ζητήματα και κυρίως το Ε' Τμήμα του Συμβουλίου της Επικρατείας, το οποίο αποφαινεται επί περιβαλλοντικών θεμάτων.

3.2 Η προστασία του περιβάλλοντος μέσω του Ν. 1650/1986

Ο Ν. 1650/1986 αποτελεί το βασικό νομοθέτημα για την προστασία του περιβάλλοντος στην ελληνική έννομη τάξη και έχει σκοπό τη θέσπιση θεμελιωδών κανόνων και την καθιέρωση κριτηρίων και μηχανισμών για την προστασία του περιβάλλοντος, έτσι ώστε ο άνθρωπος να ζει σε αν υψηλής ποιότητας επίπεδο μέσα στο οποίο θα προστατεύεται η υγεία του και θα ευνοείται η ανάπτυξη της προσωπικότητάς του.

Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στην προστασία του περιβάλλοντος από έργα και δραστηριότητες, τα οποία κατατάσσονται σε κατηγορίες ανάλογα με το αν απαιτείται έγκριση περιβαλλοντικών όρων. Στη συνέχεια σε ό,τι αφορά στην προστασία του περιβάλλοντος από τη ρύπανση, περιλαμβάνονται μέτρα προστασίας της ατμόσφαιρας, των νερών και του εδάφους από τις διάφορες μορφές ρύπανσης, καθώς και ειδικά μέτρα για την προστασία από το θόρυβο, τη ραδιενέργεια, τα απόβλητα και τις επικίνδυνες ουσίες. Σχετικά με την προστασία της φύσης και του τοπίου, προβλέπονται μέτρα προστασίας των ευαίσθητων οικοσυστημάτων, της άγριας χλωρίδας και πανίδας και των βιοτόπων τους, τα οποία αντιμετωπίζονται ως συστατικά στοιχεία των οικοσυστημάτων που προστατεύονται.

Ο Ν. 1650/1986 για την προστασία του περιβάλλοντος, τροποποιήθηκε με τον Ν. 3012/2002, προκειμένου να υπάρξει εναρμόνιση του Ν. 1650/1986 με τις Οδηγίες 97/11/ΕΕ και 96/61/ΕΕ, σχετικά με την προστασία του περιβάλλοντος από έργα και δραστηριότητες που επιφέρουν δυσμενείς επιπτώσεις σ' αυτό.

Στο κείμενο που ακολουθεί θα εξετάσουμε το ελληνικό θεσμικό πλαίσιο προστασίας των δασών και των υδάτων, ως ανανεώσιμων φυσικών πόρων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4. ΔΑΣΗ

4.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Δάσος ονομάζεται το σύνολο των δένδρων και των θάμνων που υπάρχουν σε μια μεγάλη επιφανειακή έκταση και μαζί με τους υπόλοιπους φυτικούς και ζωικούς οργανισμούς συνθέτουν τη δασοβιοκοινότητα, η οποία μαζί με το δεδομένο βιότοπο αποτελούν το δασικό οικοσύστημα. Για την ανανεώσιμη, όσο βέβαια το επιτρέπει ο άνθρωπος, πλούσια και πολλαπλή προσφορά του, το δάσος χαρακτηρίζεται ως ένας από τους πλέον πολύτιμους φυσικούς πόρους. Πέραν της αισθητικής του αξίας, της αναψυχής και της απόλαυσης που προσφέρει στον άνθρωπο, το δάσος:

- Παρέχει χρήσιμα προϊόντα
- Προστατεύει το έδαφος από τη διάβρωση
- Διατηρεί την ποιότητα του εδάφους
- Παράγει βιομάζα ως καύσιμη ύλη και πηγή ενέργειας (ανανεώσιμη).
- Είναι δεξαμενή γενετικού υλικού (βιοποικιλότητα).
- Συμμετέχει στον κύκλο του νερού και στον εφοδιασμό του υδροφόρου ορίζοντα.
- Συμμετέχει στον κύκλο του διοξειδίου του άνθρακα και του οξυγόνου.
- Συμβάλλει στη σταθεροποίηση του κλίματος της γης.

Σε αντίθεση με τα παραπάνω ο άνθρωπος καταστρέφει αυτόν το φυσικό πόρο με :

- ✓ την εντατική υλοτομία
- ✓ τις σκόπιμες πυρκαγιές
- ✓ την αποψίλωση για δημιουργία βοσκοτόπων και νέων καλλιεργησίμων εδαφών.

4.2 ΟΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ ΤΟΥ ΔΑΣΟΥΣ

Οι κοινωφελείς επιδράσεις και λειτουργίες του δάσους, οι οποίες καθιστούν το δάσος διαχρονικά απαραίτητο για την ανάπτυξη και ευημερία των ανθρώπινων κοινωνιών, είναι οι εξής:

1. Παραγωγή ξύλου

Το ξύλο είτε ως πηγή ενέργειας (καυσόξυλα, ξυλοκάρβουνα) είτε ως ξύλο κατασκευών, ναυπηγικής, επιπλοποιίας, διακόσμησης, βιομηχανικό ή παραγωγής χάρτου από αρχαιοτάτων χρόνων μέχρι σήμερα παίζει σημαντικότερο ρόλο στην ανάπτυξη της οικονομίας, της ευημερίας και του πολιτισμού των ανθρώπινων κοινωνιών. Είναι ένα οικολογικά παραγόμενο προϊόν χωρίς κατανάλωση (εισροή) πρόσθετης ενέργειας, δηλαδή ένας βιολογικά ανανεώσιμος φυσικός πόρος. Παρά την αντικατάστασή του από άλλα τεχνητά (κυρίως μέταλλα και πλαστικά) υλικά διατηρεί, χάρη στις ιδιότητές του, τη μεγάλη σημασία του και θα τη διατηρεί και στο μέλλον, γιατί είναι ένα προϊόν που παράγεται ανέξοδα, έχει μεγάλη αντοχή σε σχέση με το βάρος του, απαιτείται ελάχιστη κατανάλωση ενέργειας για την κατεργασία του, είναι ελαστικό, θερμομονωτικό, ευχάριστο στην όραση και απαλό στην αφή. Η απόληψη ξύλου από το δάσος δεν αποτελεί καταστροφή αλλά εργαλείο ανανέωσης και καλλιέργειας του δάσους με την προϋπόθεση ότι αυτό γίνεται σύμφωνα με τους κανόνες της δασολογικής επιστήμης και της αειφορικής διαχείρισης. Πέρα από το ξύλο, που αποτελεί το βασικό προϊόν του δάσους, τα δασικά οικοσυστήματα προσφέρουν μια σειρά ακόμη προϊόντων με οικονομική αξία όπως ο φλοιός, το ρετσίνι, το μέλι, τα μικρά φρούτα του δάσους (αγριοφράουλες, βατόμουρα, σμέουρα, μύρτιλλα), αρωματικά φύλλα (δάφνη), μανιτάρια, φαρμακευτικά βότανα, θηράματα, βοσκήσιμη ύλη κ.τ.λ.

2. Υδρονομική επίδραση

Η μεγαλύτερη υδρονομική λειτουργία του δάσους είναι η αποτροπή των πλημμύρων και η σημαντική μείωση των πλημμυρικών αιχμών και ο εμπλουτισμός των υπόγειων υδροφορέων. Η μεγάλη ταμειυτική ικανότητα του δασικού εδάφους το μετατρέπει σε μια τεράστια ρυθμιστική δεξαμενή, η οποία συγκρατεί το νερό κατά την περίοδο των βροχών και το αποδίδει κατά την περίοδο της ανομβρίας διατηρώντας σταθερή την

παροχή των πηγών. Το πόσο σημαντική είναι η επίδραση του δάσους στην αποτροπή των πλημμύρων το ζούμε στη χώρα μας κάθε χρόνο. Μετά την καταστροφή των δασών από πυρκαγιές ακολουθούν σχεδόν πάντα, εφόσον δεν ληφθούν μέτρα, καταστροφικές πλημμύρες. Εκτός όμως από την υδρονομική επίδραση δηλ τη ρύθμιση της ροής των επιφανειακών υδάτων, την αποτροπή των πλημμύρων και τον εμπλουτισμό των υπόγειων υδροφορέων, σημαντική είναι επίσης η επίδραση του δάσους στην ποιότητα του νερού. Η δασική φυλλάδα και το δασικό έδαφος δρουν ως ένα τεράστιο βιολογικό φίλτρο, με αποτέλεσμα το νερό που «παράγεται» στο δάσος να είναι το καλύτερο από κάθε άποψη : οργανοληπτική, χημική και μικροβιολογική. Οργανοληπτικά είναι το πιο εύγευστο, χημικά το πιο καθαρό και διαυγές, και με τον μικρότερο μικροβιολογικό φόρτο. Στο μέλλον το σημαντικότερο προϊόν του δάσους θα είναι το νερό, ποσοτικά και κυρίως ποιοτικά.

3. Αντιδιαβρωτική επίδραση.

Το δάσος έπαιξε και παίζει σημαντικό ρόλο τόσο στη δημιουργία του εδάφους (εδαφογένεση) όσο και στην προστασία και διατήρησή του. Ο μεγαλύτερος εχθρός του εδάφους είναι η διάβρωση, δηλαδή η παράσυρση στρωμάτων εδάφους από το νερό της βροχής ή από τον άνεμο. Το δάσος ασκεί πολύ μεγάλη και αποφασιστική επίδραση στην προστασία του εδάφους από τη διάβρωση και συνεπώς από την υποβάθμιση και την ερημοποίηση. Ο ρόλος του δάσους στην εδαφογένεση και ακόμα περισσότερο στη διατήρηση και προστασία των υπαρχόντων εδαφών είναι τεράστιος και ανεκτίμητος. Στη χώρα μας, όπως και σε όλες τις μεσογειακές χώρες, έχουμε γνωρίσει πολύ καλά τις συνέπειες της καταστροφής του δάσους στη διάβρωση των εδαφών.

4. Αντιανεμική προστασία.

Το δάσος επιδρά ως εμπόδιο στην κίνηση του αέρα και μπορεί να μεταβάλλει την ταχύτητα, την κατεύθυνση καθώς και τη δομή των ανέμων τόσο στο εσωτερικό του όσο και στην παρακείμενη γυμνή επιφάνεια. Σύμφωνα με μετρήσεις που έγιναν σε δάσος δρυός, η ταχύτητα του ανέμου μειώνεται προοδευτικά από τα κράσπεδα προς το εσωτερικό του δάσους φθάνοντας σε απόσταση 230 m στα 2-3% της αρχικής ταχύτητας. Δηλαδή έξω από το δάσος μπορεί να λυσομανάει μια καταιγίδα και μέσα στο δάσος να επικρατεί νηνεμία.

5. Προστασία από τους θορύβους.

Οι θόρυβοι αποτελούν την 8η πληγή του Φαραώ στην σύγχρονη κοινωνία μας. Ως θόρυβος νοείται ένας ισχυρός ή ανεπιθύμητος ήχος. Η ένταση του μετριέται σε ντεσιμπέλ (db). Ο ελαφρότερος ήχος που μπορεί να ακούσει το ανθρώπινο αυτί σε κατάσταση πλήρους ηχητικής γαλήνης αντιστοιχεί σε 0 db και ο υψηλότερος ήχος που δεν προκαλεί μόνιμη βλάβη σε 120 db. Το δάσος μειώνει τους θορύβους. Εκτιμάται ότι κατά μέσο όρο το δάσος μειώνει τους θορύβους κατά 7 db ανά 30m απόσταση από την πηγή του θορύβου.

6. Επίδραση του δάσους στους κλιματικούς παράγοντες.

Οι σημαντικότεροι κλιματικοί παράγοντες που μας επηρεάζουν είναι η ηλιακή ακτινοβολία, η θερμοκρασία του αέρα, η κίνηση και η υγρασία του αέρα. Με τον συνδυασμό αυτών των τεσσάρων παραγόντων δημιουργούνται κλιματικές συνθήκες οι οποίες μπορεί να είναι ευχάριστες ή δυσάρεστες για τον άνθρωπο.

6.1. Επίδραση του δάσους στη φωτεινή ακτινοβολία.

Το δάσος επηρεάζει σημαντικά τόσο την ένταση του φωτός όσο και τη σύνθεσή του (ποιότητα). Η ένταση του φωτός περιορίζεται μέσα στο δάσος στο 2-6 % του ολικού υπαίθριου φωτός ανάλογα με τη σύνθεση και τη δομή του δάσους. Αυτό έχει ως αποτέλεσμα κάτω από τη φυλλωσιά του δάσους να αναπτύσσονται μόνο λίγα είδη ανθεκτικά στη σκιά. Η σύνθεση του φωτός επηρεάζεται επίσης σημαντικά. Τα φύλλα των δέντρων προσροφούν για την αφομοίωση (φωτοσύνθεση) περισσότερο την πορτοκαλόχρωμη και την ερυθρή ακτινοβολία ενώ αφήνουν να περάσει η πράσινη. Έτσι το φως μέσα στο δάσος είναι πλουσιότερο σε πράσινη ακτινοβολία, γεγονός που επιδρά ευχάριστα στην όραση και κατευναστικά στο νευρικό σύστημα, καταπραΰνοντας τα νεύρα του κουρασμένου από τη ζωή της πόλης επισκέπτη.

6.2 Επίδραση στη θερμοκρασία

Το δάσος ασκεί επίσης ισχυρή επίδραση στη θερμοκρασία του αέρα και του εδάφους. Με την κομοστέγη του συγκρατεί ένα σημαντικό μέρος της ακτινοβολίας αλλά συγχρόνως αντανακλά επίσης ένα άλλο σημαντικό μέρος της και συγχρόνως εμποδίζει την έκλυση θερμικής ακτινοβολίας από το έδαφος στην ατμόσφαιρα. Σημαντική επίδραση ασκεί επίσης το δάσος στη θερμοκρασία του αέρα με την κατανάλωση ενέργειας για τη διαπνοή των δέντρων μειώνοντας τις υψηλές θερμοκρασίες, ιδιαίτερα το καλοκαίρι. Σε ένα δάσος, μια ηλιόλουστη, θερμή, νήνεμη

ημέρα του καλοκαιριού, η θερμοκρασία του αέρα μειώνεται από την κομοστέγη προς το έδαφος ενώ αυξάνει η σχετική υγρασία. Η διαφορά της μέγιστης θερμοκρασίας του αέρα εκτός δάσους και εντός δάσους μπορεί να φθάσει μέχρι και τους 20 βαθμούς Κελσίου. Δηλαδή έξω από το δάσος μπορεί να κυριαρχεί καύσωνας 42 βαθμών Κελσίου και μέσα στο δάσος να υπάρχει μια δροσερή ατμόσφαιρα 22-25 βαθμών Κελσίου.. Παράλληλα το δάσος αυξάνει τις χαμηλές θερμοκρασίες αποτρέποντας τους παγετούς. Έτσι μέσα στο δάσος, αλλά και σε μια απόσταση έξω από αυτό το θερμικό κλίμα γίνεται ωκεανικότερο με μικρότερο εύρος θερμοκρασιών και συνεπώς πιο ευχάριστο για τον άνθρωπο και για τα ζώα που ζουν μέσα σ' αυτό.

6.3 Επίδραση του δάσους στη σύνθεση του ατμοσφαιρικού αέρα.

Η σύνθεση του ατμοσφαιρικού αέρα είναι γνωστή και σχεδόν σταθερή εδώ και αρκετά εκατομμύρια χρόνια. Εκείνο που δεν είναι γνωστό στους πολλούς είναι ότι η σύνθεση αυτή είναι αποτέλεσμα βιολογικών και όχι γεωλογικών διεργασιών. Και συνεπώς η ισορροπία της είναι εύθραστη.

6.3.1 Οξυγόνο

Η σημασία του δάσους στον κύκλο του οξυγόνου έχει υπερεκτιμηθεί. Ένα δάσος μέσης παραγωγικότητας αποδίδει στην ατμόσφαιρα μέσω της φωτοσυνθετικής διαδικασίας γύρω στους τέσσερις τόνους οξυγόνου στο εκτάριο. Αν από αυτό αφαιρέσουμε την κατανάλωση οξυγόνου για τις ανάγκες του ίδιου του οικοσυστήματος, μένει μια καθαρή παραγωγή από 2.5 τόνους ανά εκτάριο ή 250γρ ανά τετραγωνικό μέτρο. Η καθαρή αυτή παραγωγή είναι σχεδόν δεκαπλάσια από οποιοδήποτε άλλο οικοσύστημα. Μπροστά όμως στα αποθέματα οξυγόνου της ατμόσφαιρας τα οποία ανέρχονται σε 2,5 τόνους ανά τετραγωνικό μέτρο φαντάζει ελάχιστη. Συμβάλλει όμως αποφασιστικά στη διατήρηση της ισορροπίας του κύκλου του οξυγόνου.

6.3.2 Διοξείδιο του άνθρακα

Η περιεκτικότητα της ατμόσφαιρας σε διοξείδιο του άνθρακα (CO₂) παρέμεινε σταθερή εδώ και εκατομμύρια έτη και ανέρχονταν σε περίπου 300 ppm. Ωστόσο, με τη συνεχή αύξηση της κατανάλωσης υγρών και στερεών καυσίμων έρχονται στην ατμόσφαιρα όλο και μεγαλύτερες ποσότητες CO₂. Υπολογίζεται ότι τα τελευταία 50 χρόνια αυξάνει η συγκέντρωση CO₂ στην ατμόσφαιρα κατά 0,2 % ετησίως. Έτσι, ενώ το 1950 η συγκέντρωση ανέρχονταν σε 300 ppm, το 1960 έφθασε στα 313 ppm, το 1971 τα 321 ppm, το 1980 τα 334 και το 2000 αγγίζει τα 350 ppm. Η αύξηση αυτή

ενώ δεν είναι άμεσα επικίνδυνη για τον άνθρωπο, είναι ωφέλιμη για τα φυτά, γιατί η συγκέντρωση CO₂ στην ατμόσφαιρα βρίσκεται ως γνωστόν στα όρια του ελαχίστου, προκαλεί όμως ανησυχίες στους κλιματολόγους που θεωρούν το CO₂ ως κύριο συντελεστή της δημιουργίας του κλίματος θερμοκηπίου και των κλιματικών αλλαγών. Το δάσος μαζί με τους ωκεανούς αποτελούν τους βασικούς μηχανισμούς που ρυθμίζουν την ισορροπία του κύκλου του CO₂. Ένα εκτάριο δάσους μέσης παραγωγικότητας επεξεργάζεται κάθε χρόνο 10-12 εκατομμύρια κυβικά μέτρα αέρος για να προσλάβει τέσσερις και πλέον τόνους CO₂. Έτσι το δάσος συμβάλλει σημαντικά στη διατήρηση της περιεκτικότητας της ατμόσφαιρας τόσο σε CO₂ ως καταναλωτής όσο και σε O₂ ως παραγωγός. Είναι εύλογη η ανησυχία για την αύξηση του CO₂ και τις συνέπειες που έχει στη μεταβολή του κλίματος, αλλά θα έπρεπε να είναι ακόμη μεγαλύτερη για το γεγονός ότι οι μεγαλύτεροι αναδραστικοί μηχανισμοί ρύθμισης του CO₂, όπως είναι τα δάση και οι ωκεανοί, χάνουν τη ρυθμιστική τους ικανότητα. Τα μεν δάση, γιατί η επιφάνειά τους μειώνεται συνεχώς, ήδη έχουν καταστραφεί τα 2/3 των δασών του πλανήτη μας, ενώ οι ωκεανοί χάνουν τη ρυθμιστική τους ικανότητα λόγω ρύπανσης.

7. Δάσος και ρύπανση

Το δάσος επιδρά ως παράγοντας απορρύπανσης κατά δύο τρόπους :

- Με φυσικομηχανικά μέσα: Συγκρατεί τα αιωρούμενα στερεά σωματίδια (σκόνη, αιθάλη κλπ) στην επιφάνεια των φύλλων, των κλαδιών και του φλοιού των δέντρων, των θάμνων και των χόρτων. Υπολογίζεται ότι ένα εκτάριο δάσους πεύκης συγκρατεί μέχρι 32 τόνους στερεών σωματιδίων το έτος, ενώ ένα εκτάριο δάσους οξιάς μέχρι 64 τόνους. Έτσι δρα σαν ένα τεράστιο φίλτρο απαλλάσσοντας την ατμόσφαιρα από αιωρούμενα σωματίδια.
- Βιοχημικά: Απορρυπαίνουντας την ατμόσφαιρα μέσω του μεταβολισμού των δέντρων και άλλων χλωροφυλλούχων φυτών. Η ικανότητα αυτή όμως είναι περιορισμένη, διότι πάνω από μια ορισμένη στάθμη συγκέντρωσης, οι χημικές αυτές ουσίες, κυρίως οξείδια θείου και αζώτου, καθίστανται βλαπτικές για τα φυτά προκαλώντας συχνά τη νέκρωσή τους.

8. Το δάσος ως συντηρητής της βιοποικιλότητας

Με την εντατικοποίηση της γεωργίας και τα πολυποίκιλα μέτρα που παίρνονται για τη βελτίωση των γεωργικών εδαφών (στραγγίσεις ελών, διευθετήσεις ποταμών,

αλόγιστη χρήση λιπασμάτων, εντομοκτόνων, μυκητοκτόνων και ζιζανιοκτόνων για την αύξηση της παραγωγής), παράλληλα με την ανεξέλεγκτη επέκταση των αστικών οικισμών, των βιομηχανικών περιοχών και των υποδομών, τείνουν να εξαφανισθούν ή έχουν ήδη εξαφανισθεί μια σειρά ζώων όλων των κατηγοριών, καθώς και πολλά είδη φυτών. Το δάσος χρησιμεύει όχι μόνο ως καταφύγιο σωτηρίας αυτών των ειδών ζώων και φυτών, αλλά και σαν μια πολύτιμη φυσική τράπεζα γονιδίων φυτών και ζώων απαραίτητων για μια μελλοντική γενετική βελτίωση.

9. Αισθητική και υγιεινή επίδραση του δάσους.

Το δάσος με τη μεγάλη του επιφάνεια αποτελεί το μόνο τμήμα κάθε χώρας που είναι απαλλαγμένο από ρυπογόνες πηγές. Είναι μια όαση φυσικής ζωής και ένας χώρος που εξασφαλίζει μια άλλη ποιότητα ζωής για τη σωματική και πνευματική υγεία του πληθυσμού, ενός πληθυσμού που στο μεγαλύτερο μέρος του ζει, συνωστίζεται και ταλαιπωρείται καθημερινά στις πολύβουες και ρυπασμένες πλέον πόλεις, και έχει απόλυτη ανάγκη από την επαφή με τη φύση και τον καθαρό αέρα και από ένα ήρεμο περιβάλλον. Σήμερα το δάσος αποκτά μια ιδιαίτερη αξία ως χώρος αναψυχής, σωματικής και ψυχικής ανάτασης. Ο αέρας του δάσους είναι ο πιο καθαρός, μετά τον θαλασσίνο, και απαλλαγμένος από ρύπους και σκόνη. Επιπλέον περιέχει πτητικές ουσίες όπως αιθέρια έλαια και τερπένες, τις γνωστές «αεροβιταμίνες», που επιδρούν τονωτικά στον ανθρώπινο οργανισμό. Το φως του δάσους, με τη μικρή ένταση και τη μεγάλη περιεκτικότητα σε πράσινη ακτινοβολία, επιδρά καταπραϋντικά στο νευρικό σύστημα ηρεμώντας τους επισκέπτες του. Η γαλήνη που επικρατεί στο δάσος όπου οι μόνοι ήχοι που ακούγονται είναι το κελάρυσμα των νερών και το θρόισμα των φύλλων, μαζί με τη νηνεμία που επικρατεί, ανακουφίζουν τον άνθρωπο από τους θορύβους των πόλεων. Για όλους αυτούς τους λόγους έχει αναπτυχθεί παντού και αρχίζει να αναπτύσσεται και στη χώρα μας μια ξεχωριστή μορφή τουρισμού, ο δασοτουρισμός, ο οποίος συνδυάζεται με τον περιπατητικό τουρισμό και τον οικοτουρισμό και αποτελεί μια συνεχώς αναπτυσσόμενη κατηγορία ήπιου, φιλικού προς το περιβάλλον τουρισμού.

4.3 Ο ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΟΥ ΔΑΣΟΥΣ

Η ψήφιση του νέου Συντάγματος, με την προσθήκη σε αυτό του ορισμού του δάσους και της δασικής έκτασης, που δέχτηκε προηγούμενα το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο και περιελήφθη ως *Ερμηνευτική δήλωση*, σχεδόν ακέραιος στο Σύνταγμα είναι : "*Ως δάσος ή δασικό οικοσύστημα νοείται το οργανικό σύνολο άγριων φυτών με ξυλώδη κορμό πάνω στην αναγκαία επιφάνεια του εδάφους, τα οποία, μαζί με την εκεί συνυπάρχουσα χλωρίδα και πανίδα, αποτελούν μέσω της αμοιβαίας αλληλεξάρτησης και αλληλοεπίδρασής τους, ιδιαίτερη βιοκοινότητα (δασοβιοκοινότητα) και ιδιαίτερο φυσικό περιβάλλον (δασογενές). Δασική έκταση υπάρχει όταν στο παραπάνω σύνολο η άγρια ξυλώδης βλάστηση, υψηλή ή θαμνώδης, είναι αραιά.*"

Η αναφορά του *οικοσυστήματος*, ως μιας νέας έννοιας που υπεισέρχεται στο Σύνταγμα, είναι μια πολύ θετική εξέλιξη, αφού εμφανίζεται σε νομικό κείμενο κάτι που η Δασολογική Επιστήμη είχε υιοθετήσει πολλές δεκάδες χρόνια προηγούμενα. Το οικοσύστημα είναι μια έννοια που περιλαμβάνει τον Οικότοπο, τον Βιότοπο και τις Σχέσεις μεταξύ τους και μεταξύ των στοιχείων τους. Ο οικότοπος, πολύ απλά, είναι ο χώρος πάνω στον οποίο αναπτύσσονται τα φυτά και ζουν τα ζώα. Είναι το έδαφος το νερό και το κλίμα, δηλαδή οι παράγοντες που επηρεάζουν τις συνθήκες διαβίωσης της χλωρίδας και της πανίδας. Ο βιότοπος, ή βιοκοινότητα, είναι η βιομάζα που αναπτύσσεται πάνω στον οικότοπο, ο οποίος αποτελεί και την αναπαραγωγική βάση. Ο βιότοπος αποτελείται από την φυτοκοινότητα και την ζωοκοινότητα. Ανάμεσα στα στοιχεία της ζωοκοινότητας, αλλά και της φυτοκοινότητας, αναπτύσσονται ορισμένες σχέσεις, άλλοτε συναγωνιστικές και άλλοτε ανταγωνιστικές. Επίσης σχέσεις αναπτύσσονται και μεταξύ φυτοκοινότητας και ζωοκοινότητας, μεταξύ οικότοπου και βιοτόπου, αλλά και μεταξύ επί μέρους στοιχείων τους. Ο οικότοπος, ο βιότοπος, αλλά και οι σχέσεις που περιγράφηκαν με τον πιο απλό τρόπο, αποτελούν την Βιογεωκοινότητα, ή Φυσικό Οικοσύστημα. Όταν στην βλάστηση του βιοτόπου κυριαρχούν τα ξυλώδη φυτά ή τα δέντρα, τότε έχουμε αναφορά σε δασική έκταση ή δάσος (δασικό οικοσύστημα).

Η έννοια του δασικού οικοσυστήματος, έχει άλλη σημασία εάν την εξετάζουμε από οικολογική σκοπιά, άλλη εάν την εξετάζουμε από άποψη δασοκομική και άλλη εάν την εξετάζουμε από θέση προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος.

Από άποψη οικολογική, κάθε χώρος, που συγκεντρώνει ορισμένα ελάχιστα, από τα απαιτούμενα για τον ορισμό του ως οικοσυστήματος (έχει δηλαδή έδαφος, ή φυτά, ή ζώα), θα πρέπει να ορίζεται ως τέτοιος, με μόνο ζητούμενο τον καθορισμό των ορίων του. Με βάση αυτήν την προσέγγιση, κάθε χώρος που περιλαμβάνει φυτά οποιασδήποτε διάπλασης, ύψους, η πυκνότητας, θα πρέπει να χαρακτηρίζεται σαν δάσος.

Από άποψη δασοκομική, "Για δάσος μιλάμε μόνο τότε, όταν τα δένδρα και οι θάμνοι συζούν πάνω σε μια μεγάλη επιφάνεια, σε στενή κοινωνική σχέση μεταξύ τους και σε τόση απόσταση, ώστε με την συγκόμωσή τους να δημιουργούν ένα ξεχωριστό περιβάλλον - το δασογενές περιβάλλον - και όταν μαζί με άλλα είδη από το φυτικό και ζωικό βασίλειο δημιουργούν μια ξεχωριστή βιοκοινότητα την οποία ονομάζουμε δασοβιοκοινότητα και αν λάβουμε υπ όψη μας και τον βιότοπο, την ονομάζουμε δασική βιογεωκοινότητα, ή δασικό οικοσύστημα (Ντάφης, 1986)". Ο δασοκομικός ορισμός του δάσους, εξυπηρετεί μόνο την διαχείρισή του, επιζητώντας μεγάλες εκτατικά μονάδες, για να μπορεί να αποδίδει και οικονομικά αποτελέσματα.

Από άποψη προστασίας του φυσικού περιβάλλοντος, ως δασικό οικοσύστημα μπορούμε να χαρακτηρίσουμε κάθε χώρο, ο οποίος έχει στοιχεία φυσικού οικοσυστήματος και χρειάζεται προστασία και ειδική διαχείριση, λόγω της θέσης του, της σύνθεσης των στοιχείων του, της σπουδαιότητάς του στην διατήρηση της φυσικής ισορροπίας. Μέχρι σήμερα, πρακτικά ισχύει η τελευταία εκδοχή του φυσικού - δασικού οικοσυστήματος, με αρκετά θετικά αποτελέσματα.

Προσπαθώντας να αναλύσουμε το ορισμό του δάσους που περιέλαβε το Σύνταγμα, μπορούμε να κάνουμε ορισμένες παρατηρήσεις :

A) Αρχικά έχουμε την ταυτοποίηση της έννοιας του δάσους με το δασικό οικοσύστημα, γεγονός που αλλάζει δραματικά την αντιμετώπισή του. Έτσι, ενώ παλαιότερα το δάσος ήταν ταυτισμένο με την βλάστηση, τώρα πλέον συνδέεται και με τον οικότοπο (έδαφος, νερά, κλίμα), την βιοκοινότητα (χλωρίδα και πανίδα), αλλά και τις μεταξύ τους σχέσεις. Η ποιοτική αυτή αλλαγή σημαίνει προστασία και διαχείριση, όχι μόνο των φυτών αλλά και των άλλων στοιχείων που συναποτελούν το δασικό οικοσύστημα.

B) Η διατύπωση "οργανικό σύνολο άγριων φυτών με ξυλώδη κορμό" που αναφέρεται σαν συστατικό στοιχείο για την ύπαρξη δάσους, υπήρχε και στον προηγούμενο ορισμό και αναφέρεται στα είδη των φυτών που χαρακτηρίζουν μια έκταση σαν δάσος ή δασική.

Γ) Το δάσος και η δασική έκταση (δασικό οικοσύστημα) αντιμετωπίζονται ακριβώς με τον ίδιο τρόπο, αφού η μόνη διάκριση που γίνεται μεταξύ τους είναι μόνο όσον αφορά την πυκνότητα της βλάστησης.

Δ) Η προσθήκη που έγινε στον ορισμό του ΑΕΔ, με τον όρο ότι δάσος υπάρχει μόνο στην "αναγκαία επιφάνεια του εδάφους", είναι μια πονηρή ενέργεια, που έγινε για να αποδεσμεύσει κάποια δασικά εδάφη από την συνταγματική προστασία και την εφαρμογή της δασικής νομοθεσίας.

Ε) Στην έννοια του δάσους, με την διατύπωση "μαζί με την εκεί συνυπάρχουσα χλωρίδα", προστίθεται και όλη η βλάστηση που δεν αποτελείται από ξυλώδη φυτά, αλλά απλά φυτρώνει σε δασικό περιβάλλον. Με αυτό τον τρόπο, στην Συνταγματική προστασία προστίθεται και όλη η βλάστηση που αποτελείται από φρυγανώδη ή χορτολιβαδικά φυτά.

ΣΤ) Η προσθήκη της πανίδας στην έννοια του δασικού οικοσυστήματος, είναι μια πολύ σημαντική καινοτομία, αφού εντάσσει στην Συνταγματική προστασία το σύνολο της πανίδας του δάσους.

Ζ) Ο όρος "αποτελούν μέσω της αμοιβαίας αλληλεξάρτησης και αλληλοεπίδρασής τους" εισαγάγει στην έννοια του δασικού οικοσυστήματος και τις σχέσεις μεταξύ των στοιχείων του. Αυτό σημαίνει μια ιδιαίτερη προστασία και αυτών των σχέσεων, οι οποίες πολλές φορές είναι καθοριστικές για την ισορροπία του οικοσυστήματος.

Η) Η αναφορά στον ορισμό σε "ιδιαίτερη βιοκοινότητα (δασοβιοκοινότητα) και ιδιαίτερο φυσικό περιβάλλον (δασογενές)", ξεχωρίζει μεν το δάσος από το υπόλοιπο φυσικό περιβάλλον, του οποίου είναι τμήμα, όμως του αναγνωρίζει ακόμη μια φορά την υπόστασή του ως οικοσυστήματος (δασοβιοκοινότητα).

Ο αναλυθείς ορισμός του δάσους, είναι μισός εάν δεν συναρτηθεί από την παράγραφο 3 του άρθρου 117 του Συντάγματος, που αναφέρει ότι "*Δημόσια ή ιδιωτικά δάση και δασικές εκτάσεις που καταστράφηκαν ή καταστρέφονται από πυρκαγιά ή που με άλλο τρόπο αποψιλώθηκαν ή αποψιλώνονται δεν αποβάλλουν για το λόγο αυτό το χαρακτήρα που είχαν πριν καταστραφούν, κηρύσσονται υποχρεωτικά αναδασωτέες και αποκλείεται να διατεθούν για άλλο προορισμό*".

Με το άρθρο 117 παρ. 3, στην έννοια του δάσους προστίθενται και όλες οι εκτάσεις περί των οποίων προνοεί το άρθρο αυτό. Επιπρόσθετα προστίθενται και οι εκτάσεις που πριν την ψήφιση του Συντάγματος του 1975 ήταν δάση ή δασικές, δηλαδή και όλες οι χορτολιβαδικές εκτάσεις, οι οποίες στην συντριπτική τους πλειοψηφία είναι έντονα υποβαθμισμένα, ή δυνάμει δάση.

Επομένως στην έννοια του δάσους, περιλαμβάνονται υποχρεωτικά και με Συνταγματική επιταγή, όσα δάση καταστράφηκαν ή καταστρέφονται από πυρκαγιά ή που με άλλο τρόπο αποψιλώθηκαν ή αποψιλώνονται. Το όριο προς το παρελθόν είναι χωρίς χρονικό προσδιορισμό, αρκεί κάποιος να μπορεί να αποδείξει την παρουσία δάσους στο δεδομένο χώρο.

4.4 ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΔΑΣΩΝ

Η διαχείριση των δασών είναι εξαιρετικά σημαντική για τη διατήρησή τους και ρυθμίζεται λεπτομερώς τόσο από τον Δασικό Κώδικα 86/1969, από το Ν. 998/1979, όσο και από τον Ν. 3208/2003. Οι κανόνες διαχείρισης αποτελούν στην ουσία τους κανόνες της δασοπονικής επιστήμης. Οι ρυθμίσεις αφορούν στη διαχείριση των δημοσίων, των ιδιωτικών καθώς και συγκεκριμένων κατηγοριών δασών, όπως των προστατευτέων, των παραμεθόριων, των εθνικών δρυμών, των διατηρητέων μνημείων της φύσης και των αισθητικών δασών. Η παράγραφος 5 του άρθρου 3 του Ν. 998/1979 είναι ιδιαίτερης σημασίας, λόγω του ότι για πρώτη φορά γίνεται μνεία στις αναδασωτέες ή δασωτέες εκτάσεις, οι οποίες υποχρεωτικά θεωρούνται δάση και δασικές εκτάσεις και, επομένως, υπάγονται στις ρυθμίσεις της δασικής νομοθεσίας. Συνάγεται από τη διάταξη αυτή ότι η διαπίστωση του δασικού χαρακτήρα μιας έκτασης δεν συνιστά αντικείμενο διαδικασίας που εξελίσσεται σε παρόντα μόνο χρόνο, αλλά ανάγεται και στο παρελθόν, οπότε διερευνάται εάν αυτή καλυπτόταν συνολικά ή σποραδικά από άγρια ξυλώδη φυτά, τα οποία αποτελούν μία οργανική ενότητα, αλλά η κάλυψη αυτή εξέλιπε λόγω καταστροφής, παράνομης αλλαγής χρήσης, αποψίλωσης κ.λ.π.

Η διαχείριση των δημοσίων δασών, όσον αφορά στην εκμετάλλευσή τους, έχει το εξής περιεχόμενο: εκμετάλλευση με ανάληψη από μισθωτές για αυστηρά καθοριζόμενες περιπτώσεις (μικρουλοτόμους, μικροεπαγγελματίες, δημόσιες υπηρεσίες, σιδηροδρόμους), απευθείας από το κράτος με ανάθεση στα οικεία Δασαρχεία, είτε για σκοπούς πρότυπης εκμετάλλευσης είτε για την κάλυψη αναγκών του κράτους ή νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου ή της βιομηχανίας.

Κύριος φορέας για την προστασία και διαχείριση των δημοσίων δασών της χώρας και τη δασοπολιτική και δασοτεχνική εποπτεία και επιτήρηση των μη δημοσίων δασών είναι η Δασική Υπηρεσία, η οποία σήμερα λειτουργεί ως Γενική

Διεύθυνση Ανάπτυξης και Προστασίας Δασών και Φυσικού Περιβάλλοντος στο Υπουργείο Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων. Η ΓΔΑΠΔ & ΦΠ απαρτίζεται από 6 Διευθύνσεις και έχει ως κύριες αρμοδιότητες τη διαμόρφωση της δασικής πολιτικής, τη σύνταξη πολυετών προγραμμάτων δασικής ανάπτυξης, την παρακολούθηση της επιστημονικής και τεχνολογικής εξέλιξης στη διαχείριση των δασών, την οργάνωση της εκμετάλλευσης των δασών, την παρακολούθηση και ενίσχυση των ερευνητικών προγραμμάτων και την προώθηση της συνεργασίας της χώρας με την ΕΕ, τις τρίτες χώρες και τους Διεθνείς Οργανισμούς (ΠΔ 352/7-8-91). Οι Περιφερειακές Υπηρεσίες, είναι τα όργανα εκτέλεσης και εφαρμογής των κατευθύνσεων και οδηγιών και γενικότερα της δασικής πολιτικής που σχεδιάζεται από την Κεντρική Υπηρεσία, αλλά και της εφαρμογής των τοπικών προγραμμάτων και μελετών. Διακρίνονται σε Διανομαρχιακές Υπηρεσίες και Νομαρχιακές Υπηρεσίες. Τις Διανομαρχιακές Υπηρεσίες αποτελούν 13 Δ/νσεις Δασών και 13 Επιθεωρήσεις Δασών για κάθε μια από τις 13 Διοικητικές Περιφέρειες της χώρας. Τις Νομαρχιακές Υπηρεσίες αποτελούν 31 Διευθύνσεις Δασών με 80 Δασαρχεία και 24 Διευθύνσεις χωρίς Δασαρχεία, ενώ λειτουργούν και δύο ανεξάρτητες Διευθύνσεις Αναδασώσεων, ανά μία στους νομούς Αττικής και Θεσ/νίκης (ΠΔ 1213/14-10-81). Επίσης, στα πλαίσια της ΓΔΑΠΔ & ΦΠ, λειτουργούν ως συλλογικά όργανα, τα ειδικά συμβούλια και οι επιτροπές, όπως το Αναθεωρητικό Συμβούλιο Ιδιοκτησίας Δασών, το Τεχνικό Συμβούλιο Δασών, τα Περιφερειακά Συμβούλια Ιδιοκτησίας Δασών και τα Περιφερειακά Συμβούλια και οι Επιτροπές (ΝΔ 300/1981).

Η διαχείριση των ιδιωτικών δασών, επί των οποίων το κράτος ασκεί επιτήρηση, αφορά στην επιβολή συγκεκριμένων υποχρεώσεων των ιδιοκτητών για την εκπόνηση τεχνικών έργων, σύμφωνα με τα εγκεκριμένα δασοπονικά σχέδια ή τις μελέτες και τα σχετικά προγράμματα της δασικής υπηρεσίας.

Τα δημοτικά και κοινοτικά δάση και οι δασικές εκτάσεις είναι αντικείμενο διαχείρισης των δημοτικών και κοινοτικών συμβουλίων και η εκμίσθωσή τους πραγματοποιείται με δημοπρασία επί τη βάσει δασοπονικού διαχειριστικού σχεδίου ή έκθεσης ή πίνακα υλοτομίας (καταρτίζονται από το τοπικό Δασαρχείο).

Η διαχείριση των δασών περιλαμβάνει τη σωστή υλοτόμηση, την αναγέννηση, την προστασία από τη φωτιά, από ασθένειες, βλαβερά έντομα, κ.α. Επίσης περιλαμβάνει τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και τη δημιουργία πυρήνων προστασίας, όπως οι Εθνικοί Δρυμοί.

Σύμφωνα με τις αρχές της αειφόρου δασικής εκμετάλλευσης, η δασική διαχείριση γίνεται κατά τέτοιο τρόπο, ώστε οι ποσότητες ξυλείας που λαμβάνονται μία συγκεκριμένη χρονική περίοδο να είναι μικρότερες ή ίσες των ποσοτήτων που μπορεί να παραγάγει το δάσος την ίδια χρονική περίοδο. Σήμερα η έννοια της δασικής αειφορίας, περιλαμβάνει μια ολοκληρωμένη δασική διαχείριση βασισμένη σε διαχειριστικές μελέτες που εκπονήθηκαν επί σειρά ετών.

4.5 ΔΑΣΙΚΗ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

4.5.1. Ο ΔΑΣΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ ΤΟΥ 1929

Η πρώτη συστηματική προσπάθεια του Ελληνικού κράτους να ασχοληθεί νομοθετικά με θέματα των εκτάσεων που καλύπτονται από δασική βλάστηση ανάγεται στο έτος 1929, με τη δημοσίευση του Ν. 4173 «Περί κυρώσεως και τροποποιήσεως του από 11 Μαΐου 1929 Ν. Διατάγματος «περί δασικού κώδικος»» (ΦΕΚ 205 Α').

Με το νομοθέτημα αυτό οι εκτάσεις που έχουν δασικό χαρακτήρα αντιμετωπίζονται κατά βάση ως οικονομικό μέγεθος και διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες με κύριο κριτήριο τη δυνατότητα οικονομικής εκμετάλλευσής τους και, συγκεκριμένα, σε δάση, δασικά εδάφη και δασικές εκτάσεις (άρθρο 45). Ως δάσος χαρακτηριζόταν κάθε έκταση εδάφους, καλυπτόμενη στο σύνολο ή μερικώς από άγρια ξυλώδη φυτά οποιωνδήποτε διαστάσεων και ηλικίας, που μπορεί με κατάλληλη εκμετάλλευση να παραγάγει δασικά προϊόντα και, μάλιστα, προϊόντα μνημονευόμενα σε πίνακα διατίμησης των δασικών προϊόντων. Δασικά εδάφη αποτελούσαν, σύμφωνα με τον ορισμό του νόμου αυτού, οι ασκεπείς εκτάσεις που βρίσκονται μέσα σε δάση, οι ασκεπείς κορυφές των ορέων και οι πλευρές τους με απότομη κλίση, ενώ δασικές εκτάσεις, τις οποίες ο νόμος εκείνος χαρακτήριζε ως δασικές βοσκές, οι εκτάσεις που καλύπτονται από αραιή και πενιχρή δασική βλάστηση δένδρων ή θάμνων, μη δεκτικές δασικής, αλλά μόνον κτηνοτροφικής εκμετάλλευσης.

Το περιεχόμενο της προστασίας και οι επιτρεπόμενες, κατά το νόμο αυτόν του έτους 1929, επεμβάσεις, αντανakλούσαν την αντίληψη του νομοθέτη της εποχής εκείνης για την χρησιμότητα και το σκοπό των δασών, αλλά και τη μέριμνά του να αντιμετωπίσει ανάγκες των πολιτών στο πλαίσιο μιας δυσμενούς κοινωνικής και

οικονομικής πραγματικότητας. Συγκεκριμένα, ο νόμος επέτρεπε, για την αγροτική εγκατάσταση προσφύγων, την παραχώρηση και εκχέρσωση δημόσιων δασών και δημόσιων δασικών εκτάσεων που είχαν είτε υδροχαρή βλάστηση ή αραιή δασική βλάστηση είτε έδαφος επίπεδο ή με μικρή κλίση και ήταν κατάλληλα για μόνιμη γεωργική καλλιέργεια. Επίσης, ήταν επιτρεπτή η εκχέρσωση δημόσιων δασών και δημόσιων δασικών εκτάσεων για γεωργική ή δενδροκομική εκμετάλλευση, αν η χρήση αυτή ήταν αναμφισβητήτως συμφερότερη της δασικής εκμετάλλευσης, ή και για την εκτέλεση ορισμένων έργων, όπως η κατασκευή οδών και ζωνών πυρασφαλείας, και δραστηριοτήτων, όπως η μεταλλευτική εκμετάλλευση, ή, ακόμη, για την εξυπηρέτηση μεγάλου αριθμού ιδιοκτησιών, για την οποία ήταν απαραίτητη η επέκταση των καλλιεργούμενων γαιών σε βάρος εδαφών υδροχαρών με αραιή δασική βλάστηση ή σε βάρος εδαφών με θαμνώδη βλάστηση, δεκτικών μόνον κτηνοτροφικής εκμετάλλευσης.

Ο νόμος επέτρεπε την εκχέρσωση ιδιωτικών δασών και ιδιωτικών δασικών εκτάσεων που ήταν κατάλληλα για μόνιμη γεωργική καλλιέργεια και δεν είχαν προστατευτικό χαρακτήρα (άρθρα 102 και 103). Τέλος, σε περίπτωση καταστροφής της δασικής βλάστησης, η αναδάσωση ήταν υποχρεωτική μόνο για ορισμένες κατηγορίες δασών και δασικών εκτάσεων, αναφερόμενες στο νόμο, όπως εκείνα που έχουν προστατευτική σημασία για τους οικισμούς, τους αρχαιολογικούς χώρους ή τεχνικά έργα ή έχουν κλίση μεγαλύτερη από 40% ή αποτελούν τη λεκάνη συγκέντρωσης υδάτων χειμάρρων, όπως αυτό οριζόταν στο άρθρο 148 παρ. 1, σύμφωνα με το οποίο: «Ως δασωτέα ή αναδασωτέα εδάφη δημόσια ή μη τοιαύτα δύνανται να κηρυχθούν: 1. Εκτάσεις ων έχει αραιωθεί ή καταστραφεί η δασική βλάστησις, των οποίων επιβάλλεται η δάσωσις ή αναδάσωσις δια τους εξής λόγους. α) Εφ' όσον αποτελούν απόλυτα δασικά εδάφη, δηλαδή των οποίων η κλίσις προς τον ορίζοντα υπερβαίνει τα 40% και των οποίων απειλείται η υπό των υδάτων απόπλυσις. β) Εφ' όσον υπέρκεινται συνοικισμών, αρχαιολογικών τόπων, οδών συγκοινωνίας ή άλλων τεχνικών έργων και ασκούσιν επ' αυτών προστατευτικήν σημασίαν. γ) Εφ' όσον αποτελούν την λεκάνην συγκεντρώσεως χειμάρρων ή χρησιμεύουν προς προστασίαν του ιδίου εδάφους και των υποκειμένων αυτών τόπων κατά της καταπτώσεως χιόνων, χωμάτων ή λίθων. δ) Εφ' όσον η δάσωσις αυτών επιβάλλεται εκ λόγων υγιεινής ή εξωραϊστικών ή εφ' όσον περιλαμβάνονται εις την ανωτάτην ζώνην της δασικής βλαστήσεως.»

Αξιοσημείωτη είναι διάταξη του πρώτου αυτού δασικού νόμου, με την οποία επιβάλλεται σε Κοινότητες, Ιερές Μονές και ιδιοκτήτες εκτάσεων μεγαλύτερων των 3.000 στρεμμάτων σε περιφέρειες, στις οποίες δεν υπάρχει «ανάλογη δασική έκταση», να δασώσουν «έκτασιν εκ της όλης κτηματικής αυτών περιφερείας μέχρι 15% αναλόγως του είδους των εδαφών, πάντως όμως ουχί μικροτέραν των 50 στρεμμάτων ουδ' ανωτέραν των 2.000 στρεμμάτων», σύμφωνα με τα οριζόμενα στην παράγραφο 2 του άρθρου 148 του ίδιου ως άνω Νόμου.

Μία έκταση δηλαδή, οριζόταν ως δάσος, μόνον εάν μπορούσε, με κατάλληλη εκμετάλλευση, να παράγει δασικά προϊόντα και μάλιστα «κατανομαζόμενα ειδικώτερον εν τω πίνακι διατιμήσεως των δασικών προϊόντων». Περαιτέρω, τα ιδιωτικά δάση και δασικές εκτάσεις μπορούσαν να εκχερσωθούν, εάν βεβαιωνόταν ότι είναι κατάλληλες για μόνιμη γεωργική καλλιέργεια, ενώ τα δημόσια μόνο για την αγροτική εγκατάσταση προσφύγων, όταν η γεωργική εκμετάλλευση «είναι αναμφισβητήτως συμφερότερη», καθώς και για την εκτέλεση εντός αυτών διαφόρων έργων (οδοί) και δραστηριοτήτων (μεταλλεία). Υποχρεούνται εν τούτοις οι μεγαλοϊδιοκτήτες εκτάσεων όπου δεν υπήρχε δασική βλάστηση να δασώσουν ένα ορισμένο ποσοστό αυτών και, βέβαια, η διαχείριση τόσο των δημοσίων όσο και των ιδιωτικών, υπόκειντο στους αυτούς κανόνες «υπό τον αυστηρόν έλεγχον και την εποπτείαν του Κράτους».

4.5.2 Ο ΔΑΣΙΚΟΣ ΚΩΔΙΚΑΣ ΤΟΥ 1969

Ο επόμενος γενικού περιεχομένου δασικός νόμος εκδόθηκε το έτος 1969, Πρόκειται για το Νομοθετικό Διάταγμα 86/1969, οι διατάξεις του οποίου δεν απομακρύνονται από τις ρυθμίσεις του Ν. 4173/1929 ως προς τον ορισμό και τις διακρίσεις των εκτάσεων που θεωρούνται ότι έχουν δασικό χαρακτήρα και υπάγονται στο προστατευτικό καθεστώς της δασικής νομοθεσίας, παρά το γεγονός ότι είχε μεσολαβήσει διάστημα σαράντα ετών από τη ψήφιση του προγενέστερου νόμου. Ως προς την έννοια του δάσους επαναλαμβάνεται ο ορισμός του προηγούμενου νόμου, ενώ τα δασικά εδάφη καλούνται και χορτολιβαδικά εδάφη, χωρίς, όμως, να επέρχεται ουσιαστική μεταβολή στον ορισμό τους. Επίσης, δεν τροποποιείται ουσιαστικά η έννοια των δασικών εκτάσεων, οι οποίες στο δεύτερο αυτό νόμο καλούνται και

μερικώς δασοσκεπείς εκτάσεις ή μερικώς δασοσκεπή λιβάδια ή δασικοί βοσκότοποι ή δασικές βοσκές (άρθρο 1).

Το ΝΔ 86/1969 παρείχε δυνατότητες επεμβάσεων στα δάση και στις δασικές εκτάσεις που σε γενικές γραμμές εμφανίζονται μάλλον ευρύτερες από τις προβλεπόμενες στον προηγούμενο νόμο. Ειδικότερα, επέτρεπε την παραχώρηση δημόσιων δασών ή δασικών εκτάσεων ή χορτολιβαδικών εκτάσεων που δεν είχαν προστατευτικό χαρακτήρα ούτε μεγάλη σημασία από δασοπονική άποψη και ήταν κατάλληλες για μόνιμη γεωργική ή δενδροκομική εκμετάλλευση ή είχαν κάλυψη με ορισμένη πυκνότητα, την οποία προσδιόριζε συγκεκριμένα ο νόμος, από άγρια οπωροφόρα ή καρποφόρα δένδρα δεκτικά εμβολιασμού και καλλιέργειας ή ήταν κατάλληλες ή αναγκαίες για την εκτέλεση έργων ή την άσκηση δραστηριοτήτων που μνημονεύονται στο νόμο, όπως η μεταλλευτική δραστηριότητα, η εγκατάσταση μελισσοκομείων, πτηνοτροφείων και άλλων συναφών επιχειρήσεων, ή για την κατασκευή κοινωφελών κτιρίων, αλλά και για την ανέγερση οικιών και ξενοδοχείων (άρθρο 14). Εκχέρσωση των μη δημόσιων δασών και δασικών εκτάσεων ήταν επιτρεπτή μόνον αν δεν είχαν προστατευτικό χαρακτήρα και με την προϋπόθεση αφενός, ότι από την εκχέρσωση δεν θα προέκυπτε κίνδυνος απόπλυσης του εδάφους ή σχηματισμού χειμάρρων και αφετέρου, ότι το έδαφος ήταν κατάλληλο για γεωργική ή δενδροκομική καλλιέργεια και δεν είχε κλίση μεγαλύτερη από 20% προκειμένου για καλλιέργεια γεωργική ή 40% για δενδροκομική. Ειδικά, όμως, σε περιφέρειες, στις οποίες υπήρχε στενότητα γης δεκτικής καλλιέργειας, ήταν επιτρεπτή η εκχέρσωση εδαφών με κλίση έως 35% ή 50% προκειμένου για γεωργική ή δενδροκομική καλλιέργεια, αντιστοίχως, και με την προϋπόθεση ότι είχε προηγηθεί η κατασκευή πεζουλιών (άρθρο 153). Επίσης ήταν επιτρεπτή η εκχέρσωση εκτάσεων που είχαν παραχωρηθεί, επιταχθεί ή απαλλοτριωθεί για τους σκοπούς, τους οποίους όριζε ο νόμος (άρθρα 154-156). Ως προς την αναδάσωση, το ΝΔ 86/1969 επανελάμβανε τις ρυθμίσεις του ν. 4173/1929, δηλαδή προέβλεπε υποχρέωση επιβολής του μέτρου κατά βάση στις περιπτώσεις εδαφών υποκειμένων σε υποχρεωτική αναδάσωση και κατά τον προηγούμενο αυτό νόμο (άρθρο 188). Τέλος, και το ΝΔ 86/1969 περιείχε πρόβλεψη για τη δάσωση τμήματος μεγάλων ιδιοκτησιών σε περιοχές στερούμενες δασικών εκτάσεων, με τις προϋποθέσεις, τις οποίες έθετε ο προηγούμενος νόμος (άρθρο 189).

Συμπερασματικά, το Ν.Δ. 86/1969 «Δασικός Κώδιξ» δεν απέκλινε βασικώς του προηγούμενου Δασικού Κώδικα ως προς τα ανωτέρω θέματα. Όρισε με τον ίδιο τρόπο τα δάση και τις δασικές εκτάσεις, αλλά προσέθεσε την έννοια των χορτολιβαδικών εκτάσεων. Ως προς τη δυνατότητα εκχερσώσεως για γεωργικούς σκοπούς, για μεν τα ιδιωτικά δάση προσέθεσε ορισμένους ποσοτικούς περιορισμούς, για δε τα δημόσια την επέτρεψε αν η έκταση ήταν απλώς κατάλληλη για γεωργική ή δενδροκομική εκμετάλλευση και όχι, όπως προηγουμένως, αν η εκμετάλλευση αυτή ήταν αναμφισβητήτως πιο συμφέρουσα. Προσέθεσε δε τη δυνατότητα κατασκευής οικιών, ξενοδοχείων και κοινωφελών έργων. Παρατηρείται δηλαδή στο σημείο αυτό οπισθοδρόμηση. Τέλος, ως προς τις αναδασώσεις και τις δασώσεις δεν υπήρξε κάποια μεταβολή.

4.6 ΥΠΟ ΤΗΝ ΙΣΧΥ ΤΟΥ ΣΥΝΤΑΓΜΑΤΟΣ ΤΟΥ 1975

4.6.1 ΠΡΙΝ ΤΗΝ ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ 2001

Το Σύνταγμα του έτους 1975 είναι το πρώτο ελληνικό, και από τα πρώτα σε παγκόσμιο επίπεδο, συνταγματικό κείμενο που μεριμνά για την προστασία του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος με ρητές διατάξεις, οι οποίες έχουν περιληφθεί στο άρθρο 24. Για την προστασία, μάλιστα, των δασών και των δασικών εκτάσεων περιέλαβε και ειδικότερες ρυθμίσεις στα άρθρα 24 παρ. 1 και 117 παρ. 3 και 4, με τις οποίες, μεταξύ άλλων, αφενός θεσπίστηκε απαγόρευση μεταβολής της μορφής των δημόσιων δασών και δασικών εκτάσεων με εξαίρεση τις περιπτώσεις, κατά τις οποίες προέχει για την εθνική οικονομία η αγροτική εκμετάλλευση ή άλλη χρήση επιβαλλόμενη για λόγους δημόσιου συμφέροντος, και αφετέρου επιβλήθηκε η υποχρέωση κήρυξης ως αναδασωτέων των δασών και δασικών εκτάσεων που καταστρέφονται από πυρκαγιά ή αποψιλώνονται

Συγκεκριμένα, υπό την ισχύ του Συντάγματος του 1975, εκδόθηκε αρχικά ο Ν. 998/1979, με τον οποίο οι εκτάσεις με δασικό χαρακτήρα δεν διακρίνονται σε τρεις κατηγορίες, κατά την προβλεπόμενη στα προγενέστερα νομοθετήματα κατάταξη, αλλά σε δύο, τα δάση και τις δασικές εκτάσεις. Ως προς τον ορισμό των δασών και των δασικών εκτάσεων, στο νέο Ν. 998/79, υπήρξε μία σημαντικότερη διαφοροποίηση: Πλην της οικονομικής διαστάσεως (απόληψης δασικών προϊόντων)

ελήφθη υπ' όψη και η περιβαλλοντική διάσταση: Η οργανική ενότητα των υφισταμένων σε μία έκταση άγριων ξυλωδών φυτών, εκτός από τα προϊόντα που εξάγονται από αυτά, συμβάλλει και στη διατήρηση της φυσικής και βιολογικής ισορροπίας και εξυπηρετεί τη διαβίωση του ανθρώπου. Ως δάσος θεωρούνται κατά τη διατύπωση του νόμου αυτού, οι εκτάσεις εδάφους που καλύπτονται στο σύνολο ή σποραδικώς από άγρια ξυλώδη φυτά οποιασδήποτε διάστασης και ηλικίας, τα οποία, λόγω της μεταξύ τους απόστασης και αλληλεπίδρασης, αποτελούν οργανική ενότητα που μπορεί να προσφέρει προϊόντα εξαγόμενα από τα φυτά αυτά ή να συμβάλει στη διατήρηση της φυσικής και βιολογικής ισορροπίας ή να εξυπηρετήσει τη διαβίωση του ανθρώπου μέσα στο φυσικό περιβάλλον, ενώ ως δασική έκταση θεωρούνται οι εκτάσεις που καλύπτονται από αραιή ή πενιχρή, υψηλή ή θαμνώδη, ξυλώδη βλάστηση οποιασδήποτε διάπλασης που μπορεί να εξυπηρετήσει κάποια από τις παραπάνω λειτουργίες (άρθρο 3 παρ. 1 και 2).

Ως προς τον προσδιορισμό των εκτάσεων δασικού χαρακτήρα, ο Νόμος αυτός δεν διαφοροποιείται κατ' ουσίαν από τα προηγούμενα νομοθετήματα, διότι οι ασκεπείς εκτάσεις μέσα σε δάση, οι ασκεπείς κορυφές των ορέων και οι πλευρές τους με απότομη κλίση που στα νομοθετήματα αυτά αναφέρονται ως ιδιαίτερη κατηγορία εκτάσεων δασικού χαρακτήρα, χαρακτηριζόμενες ως δασικά εδάφη, σύμφωνα με το Ν. 998/1979, θεωρούνται ότι ανήκουν στο δάσος ή στη δασική έκταση, μέσα στο οποίο βρίσκονται και, επομένως, υπάγονται στις ρυθμίσεις της δασικής νομοθεσίας (άρθρο 3 παρ. 3). Στον ίδιο νόμο ορίζεται επιπροσθέτως ότι στις διατάξεις του υπάγονται και τα πάρκα και άλση, δηλαδή οι εκτάσεις, οι οποίες βρίσκονται σε οικιστικές περιοχές με εγκεκριμένο ρυμοτομικό σχέδιο και καλύπτονται από φυσική ή τεχνητή δασική βλάστηση, είτε είναι φυσική είτε έχει δημιουργηθεί τεχνητός, καθώς και οι εκτάσεις που έχουν κηρυχθεί ως δασωτές ή αναδασωτές (άρθρο 3 παρ. 4 και 5).

Η διατύπωση του ορισμού των δασών και των δασικών εκτάσεων που περιέχεται στις παραπάνω διατάξεις δημιούργησε το ερμηνευτικό ζήτημα, αν για τη συγκρότηση δάσους ή δασικής έκτασης αρκεί η οργανική ενότητα της δασικής βλάστησης ή απαιτείται να συντρέχει αθροιστικώς, ως ιδιαίτερη αυτοτελής προϋπόθεση, η διαπίστωση ότι η βλάστηση αυτή μπορεί να προσφέρει προϊόντα ή να συμβάλει στη διατήρηση της φυσικής και βιολογικής ισορροπίας ή να εξυπηρετήσει τη διαβίωση του ανθρώπου. Το Συμβούλιο της Επικρατείας δέχθηκε ότι το Σύνταγμα αναφέρεται στην έννοια του δάσους και της δασικής έκτασης, όπως αυτή γίνεται

δεκτή στην επιστήμη της δασικής οικολογίας, και ότι, συνεπώς, κρίσιμο στοιχείο κατά το Σύνταγμα και το νόμο, ερμηνευόμενο ενόψει της συνταγματικής ρύθμισης, αποτελεί η οργανική ενότητα της δασικής βλάστησης, η οποία αρκεί για τη συγκρότηση δασικού οικοσυστήματος. Για το λόγο αυτό, προκειμένου να χαρακτηριστεί ορισμένη έκταση ως δάσος ή δασική έκταση, δεν απαιτείται να βεβαιώνεται η συνδρομή άλλων προϋποθέσεων, οι οποίες, όπως δέχθηκε το δικαστήριο, αποτελούν αυτονόητη συνέπεια της δασικής οργανικής ενότητας και οι οποίες μνημονεύονται στο νόμο πλεοναστικώς, όπως η συμβολή στη διατήρηση της φυσικής και βιολογικής ισορροπίας. Την αντίθετη εκδοχή είχε υιοθετήσει ο Άρειος Πάγος και για το λόγο αυτό το θέμα τέθηκε ενώπιον του Ανώτατου Ειδικού Δικαστηρίου, το οποίο δέχθηκε την ερμηνευτική εκδοχή, την οποία είχε ακολουθήσει το Συμβούλιο της Επικρατείας, δηλαδή έκρινε, καθ' ερμηνεία των σχετικών διατάξεων του Συντάγματος και του ν. 998/1979, ότι μόνη προϋπόθεση για τη συγκρότηση της εννοίας του δάσους και της δασικής έκτασης είναι η οργανική ενότητα της δασικής, δενδρώδους ή θαμνώδους, βλάστησης. Στην απόφαση του το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο περιέλαβε ορισμό, με νομική δεσμευτικότητα, της εννοίας του δάσους και της δασικής έκτασης, ο οποίος επαναλήφθηκε σχεδόν κατά λέξη στην ερμηνευτική δήλωση που προστέθηκε στο άρθρο 24 του Συντάγματος κατά την αναθεώρηση του έτους 2001.

Με το Ν. 998/1979 θεσπίστηκε ο κανόνας ότι απαγορεύονται επεμβάσεις στα δάση και στις δασικές εκτάσεις, με εξαίρεση εκείνες που προβλέπονται ειδικώς από διάταξη νόμου και ότι οι προβλεπόμενες αυτές επεμβάσεις επιτρέπονται με την προϋπόθεση ότι δεν είναι δυνατή στη συγκεκριμένη περίπτωση η χρησιμοποίηση για τον ίδιο σκοπό εκτάσεων που δεν έχουν δασικό χαρακτήρα (άρθρο 45). Στον ίδιο Νόμο καθορίζονται περί τις δεκαπέντε περιπτώσεις επιτρεπόμενων επεμβάσεων. Με βάση τη διατύπωση του άρθρου 24 παρ. 1 του Συντάγματος πριν από την αναθεώρησή του το έτος 2001, το Συμβούλιο είχε δεχθεί ότι μεταβολή της μορφής των δασών και δασικών εκτάσεων δεν ήταν επιτρεπτή προκειμένου για τις ιδιωτικές εκτάσεις, στις οποίες περιλαμβάνονται, κατά την έννοια των συνταγματικών διατάξεων, και εκείνες που ανήκουν στους οργανισμούς τοπικής αυτοδιοίκησης και άλλα νομικά πρόσωπα δημόσιου δικαίου, αλλά μόνο για τις εκτάσεις που ανήκουν στο Δημόσιο. Σύμφωνα με την ερμηνεία αυτή της συνταγματικής διάταξης, οι ρυθμίσεις του ν. 998/1979, με τις οποίες ορίζονται οι επιτρεπόμενες επεμβάσεις σε δάση και δασικές εκτάσεις, κρίθηκαν ισχυρές και εφαρμοστέες μόνον ως προς τις

εκτάσεις του Δημοσίου. Κατ' εξαίρεση από τον κανόνα αυτό θεωρήθηκε επιτρεπτή η αναγκαστική απαλλοτρίωση δασικής έκτασης για τη διάνοιξη οδικής αρτηρίας και κατ' ακολουθίαν η μεταβολή της μορφής των εκτάσεων αυτών με το δεδομένο, όμως, ότι στη συγκεκριμένη περίπτωση η επέμβαση δεν είχε ως συνέπεια να αναιρεθεί ο δασικός χαρακτήρας της ευρύτερης περιοχής ενόψει της αναλογίας της απαλλοτριούμενης έκτασης προς τη συνολική δασική βλάστηση.

Ορισμένες από τις διατάξεις του ν. 998/1979 που αφορούν επεμβάσεις σε εκτάσεις δασικού χαρακτήρα κρίθηκαν αντισυνταγματικές στο σύνολο, δηλαδή και κατά το μέρος που αφορούν εκτάσεις του Δημοσίου, με τη σκέψη ότι ο σκοπός, στον οποίο αποβλέπουν, δεν συνιστά λόγο δημόσιου συμφέροντος κατά την έννοια της συνταγματικής διάταξης. Μεταξύ άλλων, κρίθηκε ότι η ένταξη δασών ή δασικών εκτάσεων σε σχέδιο πόλης και γενικότερα η οικιστική ανάπτυξη δεν αποτελεί λόγο που δικαιολογεί κατά το Σύνταγμα τη μεταβολή της δασικής μορφής. Συγκεκριμένα, κρίθηκαν αντισυνταγματικές διατάξεις του Ν. 998/1979, με τις οποίες προβλέπεται η δυνατότητα ένταξης δασών και δασικών εκτάσεων σε οικιστική περιοχή (άρθρο 49 παρ. 2 και 3) ή επιτρέπεται, με ορισμένες προϋποθέσεις στους οικοδομικούς συνεταιρισμούς να προβούν σε πολεοδομική διαμόρφωση και δόμηση εκτάσεων με δασικό χαρακτήρα (άρθρο 50 παρ. 1 και 2) ή παρέχεται δυνατότητα παραχώρησης σε οικοδομικούς συνεταιρισμούς δασών με σκοπό την οικοπεδοποίηση και διανομή στα μέλη τους (άρθρο 64 παρ. 1). Ειδικότερα, γίνεται δεκτό ότι αποκλείεται καταρχήν η ένταξη δασικών εκτάσεων σε οικιστική περιοχή, έστω και με το χαρακτηρισμό τους ως κοινόχρηστων χώρων που διατηρούν το δασικό χαρακτήρα, και μόνο κατ' εξαίρεση είναι δυνατό μικρά τμήματα δασών και δασικών εκτάσεων που περιβάλλονται από οικισμούς να περιλαμβάνονται στο ρυμοτομικό σχέδιο για να μη διασπάται η ενότητα του πολεοδομικού σχεδιασμού, αλλά πρέπει στην περίπτωση αυτή να διατηρούν υποχρεωτικώς το δασικό χαρακτήρα τους και μετά την ένταξή τους στο σχέδιο και, συνεπώς, δεν επιτρέπεται να ορίζεται οποιαδήποτε άλλη χρήση τους, έστω και κοινωφελούς ή κοινόχρηστου χαρακτήρα.

Επιπρόσθετα στο Ν. 998/1979 ορίζεται, ότι κηρύσσονται υποχρεωτικώς ως αναδασωτέα τα δάση και οι δασικές εκτάσεις που καταστρέφονται λόγω πυρκαγιάς ή παράνομης υλοτόμησης, ανεξαρτήτως του χρόνου της καταστροφής, εισάγεται, όμως, εξαίρεση από την υποχρέωση αυτή προκειμένου για τις εκτάσεις που είχαν χρησιμοποιηθεί έως τις 15 Ιουνίου 1975, ημερομηνία έναρξης ισχύος του Συντάγματος, κατά τρόπο ώστε να έχει καταστεί αδύνατη η ανατροπή της

κατάστασης που έχει δημιουργηθεί. Το Συμβούλιο της Επικρατείας έκρινε ότι η εξαίρεση αυτή αντίκειται στις διατάξεις του άρθρου 117 του Συντάγματος, με τις οποίες, σύμφωνα με την αυστηρή, αλλά σύμφωνη με τη διατύπωσή τους, ερμηνεία, την οποία υιοθέτησε το δικαστήριο, η κήρυξη της αναδάσωσης επιβάλλεται σε κάθε περίπτωση αποψίλωσης δάσους ή δασικής έκτασης, ανεξαρτήτως του χρόνου, κατά τον οποίο έλαβε χώρα η καταστροφή της δασικής βλάστησης και αδιαφόρως αν αυτή οφείλεται σε υπαίτιες ενέργειες ή σε αντικειμενικούς λόγους. Με νεότερες αποφάσεις, όμως, έγινε δεκτό ότι εκτάσεις, των οποίων ο δασικός χαρακτήρας μεταβλήθηκε για νόμιμη αιτία πριν από τις 11 Ιουνίου 1975 σε εφαρμογή διοικητικής πράξης, δεν είναι δυνατόν να χαρακτηριστούν ως δασικές, ούτε να κηρυχθούν αναδασωτέες.

Σημαντικές είναι οι διατάξεις του Ν. 998/1979, με τις οποίες θεσπίστηκαν διαδικασίες για τη χαρτογράφηση των δασών και δασικών εκτάσεων, τη σύνταξη δασολογίου και για το χαρακτηρισμό εκτάσεων ως δασικών ή μη σε περίπτωση έλλειψης δασολογίου (άρθρα 12,13,14). Το 1980 εκδόθηκε το ΠΔ. 1141/1980, με το οποίο ρυθμίστηκαν ειδικότερα ζητήματα της διαδικασίας και η τεχνική κατάρτιση, τήρησης και ενημέρωσης του γενικού δασολογίου της χώρας. Με τον τρόπο αυτό ολοκληρώθηκε το νομικό πλαίσιο για τη σύνταξη του δασολογίου. Ωστόσο η Ελλάδα μέχρι και σήμερα δεν έχει προβεί στην κατάρτιση δασολογίου αλλά και των προβλεπόμενων από το νόμο δασικών χαρτών, με αποτέλεσμα να συνεχίζεται ο αποσπασματικός και κατά περίπτωση χαρακτηρισμός των εκτάσεων κατά προφανή καταστρατήγηση του νόμου.

4.6.2 Η ΑΝΑΘΕΩΡΗΣΗ ΤΟΥ 2001

Τρεις είναι οι καινοτομίες της αναθεώρησης.

Η πρώτη είναι η ρητή πρόβλεψη ότι η σύνταξη δασολογίου συνιστά υποχρέωση του Κράτους.

Η δεύτερη είναι ότι εξισώνεται η προστασία δημόσιων και ιδιωτικών δασών και δασικών εκτάσεων. Το ιδιοκτησιακό καθεστώς δεν μπορεί πλέον να αποτελέσει κατά το Σύνταγμα νόμιμο κριτήριο διαφοροποίησης ως προς την προστασία τους.

Η τρίτη είναι η ερμηνευτική δήλωση περί της εννοίας του δάσους και της δασικής εκτάσεως.

Η ερμηνευτική δήλωση δεν απαγορεύει στον Έλληνα νομοθέτη να καθορίσει τις ειδικότερες, και μάλιστα ποσοτικές προϋποθέσεις, που απαιτείται να συντρέχουν προκειμένου να ονομασθεί ένα οργανικό σύνολο δάσος ή δασική έκταση, να καθορίσει δηλαδή αριθμητικά (ποσοτικά) τη σχέση μεταξύ της εκτάσεως που πρέπει να έχει η εδαφική επιφάνεια, επί της οποίας φύονται τα άγρια ξυλώδη φυτά, και των ιδιοτήτων που πρέπει αυτά να έχουν, όχι, όμως να προσδιορίσει συγκεκριμένα είδη δασικών φυτών. Τούτο συνάγεται και από τις συζητήσεις στην Αναθεωρητική Βουλή, κατόπιν των οποίων ετέθη η λέξη «αναγκαία» πριν από τις λέξεις «επιφάνεια εδάφους».

Ο Ν. 998/1979 δεν περιείχε τέτοιο αριθμητικό ποσοτικό προσδιορισμό. Αριθμητικό κριτήριο μόνο ως προς την ελάχιστη κάλυψη μιας εκτάσεως είχε τεθεί με εγκύκλιο. Τέτοιοι ποσοτικοί προσδιορισμοί τέθηκαν με τον κανονισμό 2152/2003 (έναρξη ουσιαστικής ισχύος 1.1.2003 και τυπικής 11.12.2003) και το Ν. 3208/2003 (έναρξη ουσιαστικής και τυπικής ισχύος 24.12.2003, ΦΕΚ 303).

Ειδικότερα, η βασικότερη μεταβολή που επέρχεται με το Ν. 3208/2003 αυτό είναι η αντικατάσταση των διατάξεων του Ν. 998/1979 που αφορούσαν τον ορισμό των υπαγόμενων στην προστασία της δασικής νομοθεσίας εκτάσεων. Συγκεκριμένα, ενόψει της έννοιας των δασών και των δασικών εκτάσεων, όπως είχε γίνει δεκτή αρχικώς από τη νομολογία καθ' ερμηνεία του άρθρου 24 παρ. 1 του Συντάγματος και τελικώς επιβεβαιώθηκε με την ερμηνευτική δήλωση που προστέθηκε στο άρθρο, ουδεμία αναφορά γίνεται σε κριτήρια συνδεδεμένα με δυνατότητα οικονομικής εκμετάλλευσης των δασών και δασικών εκτάσεων, όπως η προβλεπόμενη στα προγενέστερα νομοθετήματα ικανότητα παραγωγής δασικών προϊόντων. Με το Νόμο αυτό εξειδικεύεται η έννοια του δασικού οικοσυστήματος με τον καθορισμό ποσοτικών κριτηρίων ως προς το εμβαδόν και την πυκνότητα της δασικής βλάστησης για το χαρακτηρισμό ορισμένης εδαφικής επιφανείας ως δάσους ή ως δασικής έκτασης. Ειδικότερα, προβλέπεται ότι δασοβιοκοινότητα υφίσταται σε έκταση με ελάχιστο, καταρχήν, εμβαδόν τρία στρέμματα και με δασική βλάστηση που καλύπτει τουλάχιστον το είκοσι πέντε τοις εκατό της επιφανείας της.

Σύμφωνα με το άρθρο 2 του Ν. 3208/2003 *«Προστασία των δασικών οικοσυστημάτων, κατάρτιση δασολογίου, ρύθμιση εμπραγμάτων δικαιωμάτων επί δασών και δασικών εν γένει εκτάσεων και άλλες διατάξεις»* (ΦΕΚ 303/τ.Α'/24-12-2003). (άρθρο 20 Σύσταση Υπηρεσιών και θέσεων, παράγραφοι 1, 2 και 3), κατά το σχεδιασμό της διαχείρισης και εκμετάλλευσης των δασικών οικοσυστημάτων

λαμβάνονται ειδικά μέτρα που εξασφαλίζουν κατά το δυνατόν την προστασία του τοπίου και τη διατήρηση της βιοποικιλότητας. Αξίζει να επισημανθεί ακόμη ότι σύμφωνα με το άρθρο 3 του ίδιου ως άνω Νόμου, σε προθεσμία πέντε μηνών από την κύρωση του δασικού χάρτη (κατά τη διαδικασία του άρθρου 27 του Ν. 2664/1998) καταρτίζεται και τηρείται με μέριμνα των υπηρεσιών της κάθε Διεύθυνσης Δασών Νομαρχιακού επιπέδου, το Δασολόγιο του Νομού, που καταρτίζεται με τη μορφή Γενικού Δασολογίου.

Ειδικότερα:

Στο άρθρο 2 του Νόμου 3208/2003, διασφαλίζεται η προστασία του τοπίου και της βιοποικιλότητας. Στην παράγραφο 1 του ως άνω άρθρου, ορίζεται ότι κατά το σχεδιασμό της διαχείρισης και εκμετάλλευσης των δασικών οικοσυστημάτων, με την κατάρτιση των προβλεπόμενων από το άρθρο 63 του Δασικού Κώδικα δασοπονικών μελετών, πρέπει να λαμβάνονται ειδικά μέτρα που εξασφαλίζουν κατά το δυνατόν την προστασία του τοπίου και τη διατήρηση της βιοποικιλότητας. Δασοπονικές ενέργειες και πρακτικές, όπως η εκλογή των δασοπονικών ειδών σε κάθε είδους δάσωση ή αναδάσωση, οι μέθοδοι διαχείρισης, δασοκομικού χειρισμού, συγκομιδής του ξύλου και γενικά οι επεμβάσεις στα δασικά οικοσυστήματα, σχεδιάζονται κατά τρόπο που εξασφαλίζει την προστασία των ενδιατημάτων των ειδών της χλωρίδας και της πανίδας και τη διατήρηση της βιοποικιλότητας.

Επιπλέον προβλέπεται, για λόγους προστασίας της άγριας πανίδας και ιδίως της πτηνοπανίδας, της φύσης και του τοπίου, η σύναψη προγραμματικών συμβάσεων από τον Υπουργό Γεωργίας με φιλοπεριβαλλοντικές ή άλλες μη κερδοσκοπικού χαρακτήρα οργανώσεις, που προτίθενται να χρηματοδοτήσουν τη δημιουργία δενδρωδών ή θαμνωδών ή μικτών βλαστητικών σχηματισμών σε δημόσιες δασικές εκτάσεις ευρισκόμενες εντός ή πλησίον αγροτικών εκτάσεων, προκειμένου να λειτουργήσουν ως αγροβιότοποι. Για την επιλογή δε των περιοχών αυτών, λαμβάνονται ιδιαιτέρως υπόψη οι ανάγκες προστασίας της άγριας πανίδας και αυτοφυούς χλωρίδας, η γειτνίαση με περιοχές σημαντικού οικολογικού ενδιαφέροντος και ο συνδυαστικός τους ρόλος με αυτές για τη μετανάστευση, τη γεωγραφική κατανομή και τη γενετική ανταλλαγή των ειδών. Στις προγραμματικές αυτές συμβάσεις απαραίτητα ορίζονται το έργο, τα δικαιώματα και οι υποχρεώσεις των συμβαλλομένων, οι πόροι που θα διατεθούν, το χρονοδιάγραμμα εκτέλεσης των έργων και ο υπόχρεος για τη διαχείριση και συντήρηση των έργων του προγράμματος μετά την ολοκλήρωσή του.

Σύμφωνα με το άρθρο 3 του Ν. 998/1979, όπως τροποποιήθηκε από τον Ν. 3208/2003, η δασοβιοκοινότητα υφίσταται και το δασογενές περιβάλλον δημιουργείται σε μία έκταση όταν φύονται στην εν λόγω έκταση άγρια ξυλώδη φυτά, δυνάμενα με δασική εκμετάλλευση να παράγουν δασικά προϊόντα (δασοπονικά είδη), το εμβαδόν της εν λόγω έκτασης στην οποία φύονται εν όλω ή σποραδικά τα ως άνω δασικά είδη είναι κατ' ελάχιστον 0,3 εκτάρια, με γεωμετρική μορφή κατά το δυνατόν αποστρογγυλωμένη ή σε λωρίδα πλάτους τριάντα μέτρων και όταν οι κόμεις των δασικών ειδών σε κατακόρυφη προβολή καλύπτουν τουλάχιστον το 25% της έκτασης του εδάφους.

Στο άρθρο 9 του ίδιου ως άνω Νόμου, γίνεται η διάκριση της δασικής ιδιοκτησίας σε δημόσια και ιδιωτική. Επιπρόσθετα στην δεύτερη παράγραφο αυτού, ορίζεται ότι απαγορεύεται η μεταβολή του προορισμού των δασών και των εν γένει δασικών εκτάσεων, δημόσιων και ιδιωτικών, εκτός αν προέχει για την εθνική οικονομία η αγροτική εκμετάλλευση ή άλλη τους χρήση, που την επιβάλλει το δημόσιο συμφέρον κατά τις ειδικές προβλέψεις της εν γένει δασικής νομοθεσίας.

Επιπρόσθετα, με τον Ν. 3208/2003 και ειδικότερα με το άρθρο 12 αυτού, ρυθμίζεται το θέμα της μεταβίβασης των αγροκτημάτων, αναφορικά με τις μεταβιβάσεις εν ζωή ή αιτία θανάτου ακινήτων που εμφανίζονται με αγροτική μορφή στις αεροφωτογραφίες των ετών λήψης 1945 ή 1960, οι οποίες και θεωρούνται έγκυρες και ισχυρές έναντι του Δημοσίου, ανεξάρτητα από τη μορφή που απέκτησαν τα ακίνητα αυτά αργότερα, εφόσον οι σχετικοί τίτλοι ανάγονται σε ημερομηνία πριν από την 23η Φεβρουαρίου 1946 και έχουν μεταγραφεί. Επίσης με τον ως άνω Νόμο, θεωρούνται, ομοίως, έγκυρες και ισχυρές έναντι του Δημοσίου, οι μεταβιβάσεις εν ζωή ή αιτία θανάτου αγροκτημάτων, που βρίσκονται σε ευρύτερες αγροτικές περιοχές και μέρος αυτών καλύπτεται από άγρια ποώδη ή ξυλώδη βλάστηση οποιασδήποτε μορφής ή διάπλασης, εφόσον οι σχετικοί τίτλοι ανάγονται σε ημερομηνία πριν από την 23η Φεβρουαρίου 1946 και η έκταση των αγροκτημάτων αυτών, που καλύπτεται από άγρια ποώδη ή ξυλώδη βλάστηση, δεν εφάπτεται με δημόσιο δάσος ή δασική έκταση.

Περαιτέρω, στο άρθρο 11 του ως άνω Νόμου, διευκρινίζεται ότι δεν προσλαμβάνουν το δασικό χαρακτήρα ιδιωτικές γεωργικές εκτάσεις, οι οποίες υπάγονται στην περίπτωση α' της παραγράφου 6 του άρθρου 3 του Ν. 998/1979, και στις οποίες υπάρχουν ή δημιουργούνται τεχνητές δασικές φυτείες, μόνο εξαιτίας αυτού του λόγου.

Αναφορικά με τις παραχωρήσεις ρητινευόμενων δασών, οι οποίες έγιναν με τις διατάξεις του άρθρου μόνου του από 17/18.10.1923 ΝΔ "περί παραχωρήσεως της κυριότητας δασών ρητινευόμενων υπό ιδιωτών" (ΦΕΚ297 Α), του άρθρου μόνου του από 1/13.12.1923 ΝΔ (ΦΕΚ 320 Α) περί επεκτάσεως της ισχύος του ΝΔ της 17/18.10.1923 κλπ." και του άρθρου 50 του ΝΔ 2501/1953 "περί τροποποιήσεως και συμπληρώσεως ενίων διατάξεων των περί δασών νόμων" (ΦΕΚ 200 Α), καθώς και του άρθρου 64 του Ν. 998/1979, με το άρθρο 14 του ως άνω δασικού Νόμου, θεωρούνται ότι έγιναν κατά πλήρες δικαίωμα κυριότητας, εφόσον δεν ανακλήθηκαν μεταγενέστερα τα παραχωρητήρια καθώς και ότι η διαχείριση των εν λόγω δασών, σύμφωνα με την παράγραφο 1 εδάφιο β. του ίδιου ως άνω άρθρου, γίνεται κατά τις διατάξεις της δασικής νομοθεσίας, όπως και στα λοιπά δάση.

Σημαντική επίσης είναι η ρύθμιση που αφορά τις αναγνωρίσεις υπέρ Δήμων και Κοινοτήτων (άρθρο 16). Συγκεκριμένα, προβλέπεται ότι οι δικαστικές αποφάσεις, με τις οποίες αναγνωρίζονται εμπράγματα δικαιώματα τρίτων σε δάση και δασικές εν γένει εκτάσεις, που αναγνωρίστηκαν ή παραχωρήθηκαν μέχρι την έναρξη ισχύος του παρόντος σε δήμους ή κοινότητες κατά κυριότητα ή κατά νομή, ισχύουν και έναντι του Δημοσίου, έστω και αν το Δημόσιο δεν συμμετείχε σε κανένα από τα στάδια των σχετικών δικών. Αναγνωρίζεται, επίσης, το δικαίωμα στις κοινότητες, να παραχωρούν εμπράγματες ασφάλειες ή δικαιώματα επί των εκτάσεων αυτών.

Ιδιαίτερα σημαντική επίσης, είναι η ρύθμιση του άρθρου 17 του Ν. 3208/2003. Στο άρθρο αυτό προβλέπεται ότι στην περίπτωση παραχώρησης δημοσίων δασών και δασικών εκτάσεων για γεωργική ή δενδροκομική εκμετάλλευση, εφόσον αξιοποιήθηκαν κατά τους όρους της παραχώρησης και εκδόθηκαν οριστικά παραχωρητήρια, αποτελούν ιδιωτικά αγροκτήματα, και δεν υπάγονται καθoιονδήποτε τρόπο στις διατάξεις της δασικής νομοθεσίας.

Επιπρόσθετα, οι δημόσιες δασικές εκτάσεις που παραχωρήθηκαν προσωρινά πριν από την ισχύ του Ν. 998/1979, για τις οποίες δεν εκδόθηκαν οριστικά παραχωρητήρια, λόγω μη καταβολής ολοκλήρου του τιμήματος ή λόγω αδυναμίας εξακρίβωσης του χρονικού διαστήματος μέσα στο οποίο πραγματοποιήθηκε ο σκοπός της παραχώρησης, παραχωρούνται οριστικά με απόφαση του Γενικού Γραμματέα της οικείας Περιφέρειας, κατά το τμήμα στο οποίο πραγματοποιήθηκε ο σκοπός της παραχώρησης. Η απόφαση αυτή αποτελεί οριστικό παραχωρητήριο και μεταγράφεται. Επίσης ορίζεται ρητώς ότι οριστικά παραχωρητήρια, τα οποία εκδόθηκαν μετά την ισχύ του Ν. 998/1979 είναι έγκυρα.

4.7 ΖΗΤΗΜΑΤΑ ΑΠΟ ΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ ΔΑΣΙΚΗΣ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑΣ

Αξίζει να αναφέρουμε ότι, ενώ η αξία του δασικού περιβάλλοντος αναγνωρίζεται από κάθε Έλληνα πολίτη αλλά και από την ίδια την Πολιτεία, ο ανεκτίμητος αυτός φυσικός πόρος και πλούτος υφίσταται συνεχή και αμείωτη πίεση και υποβάθμιση. Ο βασικός νόμος για την προστασία των δασών (Ν. 3208/2003) έχει χαρακτηριστεί από πολλούς ως «δασοκτόνος», καθώς σε συνδυασμό με την έλλειψη Κτηματολογίου και δασικών χαρτών, δίνει κίνητρα για συνεχείς καταπατήσεις του δασικού πλούτου της χώρας. Επιπρόσθετα θα πρέπει να επισημανθεί ότι ο Ν. 3208/2003, ο οποίος δεν έχει κατ' ουσίαν τύχει εφαρμογής, εμπεριέχει ορισμούς, οι οποίοι έρχονται σε αντίθεση προς το Σύνταγμα, όπως αυτό έχει κριθεί και από το Συμβούλιο της Επικρατείας, διότι συρρικνώνουν την έννοια του δασικού οικοσυστήματος, με αποτέλεσμα να αποδεσμεύονται από το καθεστώς προστασίας που επιβάλλεται με τη δασική νομοθεσία εκτάσεις, οι οποίες έχουν δασικό χαρακτήρα. Αντίθετα οι ορισμοί του Ν. 998/1979, εμπεριέχουν πολύ εύστοχους ορισμούς του δάσους και της δασικής έκτασης, ενώ συμπεριλαμβάνουν ορθά υπό την προστασία της δασικής νομοθεσίας και άλλες εκτάσεις, δηλαδή διάκενα εντός δάσους, αλπικά λιβάδια, πάρκα και άλση, δεντροστοιχίες και δασικές φυτείες, δασωτές και αναδασωτές εκτάσεις, τα οποία αποτελούν σαφώς διακρινόμενες περιπτώσεις, σε αντίθεση με τον τρόπο που αναφέρονται στον Ν. 3208/2003.

Κρίνεται επομένως σκόπιμη η επαναφορά του άρθρου 3 του ν. 998/79 και οι όποιες τεχνικές λεπτομέρειες προκύπτουν για τις ανάγκες της σύνταξης των δασικών χαρτών, αυτές να δοθούν με τη μορφή οδηγιών ή εγκυκλίων από το Υπουργείο Γεωργίας, αφήνοντας ένα περιθώριο στους δασικούς υπαλλήλους να κρίνουν κατά την αυτοψία την ανάγκη χαρακτηρισμού μιας έκτασης ως δάσους ή δασικής. Ως προς την επίλυση ορισμένων θεμάτων σχετικά με το ιδιοκτησιακό, πρέπει να ολοκληρωθεί η χαρτογράφηση των δασών στα πλαίσια του Δασολογίου, στο οποίο κάθε έκταση, πέρα από τον ποιοτικό της χαρακτηρισμό κατά τις κατηγορίες των έξι παραγράφων του άρθρου 3 του ν. 998/79, θα φέρει και ποσοτικά στοιχεία (συγκόμωση, έκταση, πλάτος, ύψος βλάστησης, καθώς και άλλα, όπως π.χ. κλίση εδάφους). Επίσης, κάθε δασική έκταση θα φέρει και τον ποιοτικό χαρακτηρισμό του άρθρου 4 (κατηγορίες δασών και δασικών εκτάσεων,

δηλαδή προστατευτικά, παραγωγικά, αναψυχής κ.λπ.). Με την ολοκλήρωση και δημοσιοποίηση της εργασίας αυτής θα είναι δυνατή η εξέταση, επί πραγματικών δεδομένων, του αποχαρακτηρισμού ορισμένων εκτάσεων.

Ειδικότερα, βασική προϋπόθεση για την εφαρμογή των προστατευτικών κανόνων που θεσπίζονται για τα δάση και τις δασικές εκτάσεις από το Σύνταγμα και τη νομοθεσία, είναι η οριοθέτησή τους κατά τρόπο σταθερό. Για το σκοπό αυτό ο νομοθέτης επέβαλε τη χαρτογράφηση των επιφανειών που καλύπτονται με δασική βλάστηση, δηλαδή τη σύνταξη δασικών χαρτών, καθώς και τη σύνταξη δασολογίου και θέσπισε διοικητική διαδικασία για την έγκρισή τους. Ειδικότερα, με το Ν. 998/1979, ορίστηκε ότι στο δασολόγιο καταχωρούνται τα δάση και οι δασικές εκτάσεις που αποτυπώνονται στους δασικές χάρτες, η σύνταξη των οποίων, επομένως, σύμφωνα με το σχήμα που υιοθετήθηκε με τις σχετικές διατάξεις, έπρεπε να προηγηθεί. Η αδράνεια της διοίκησης για τη σύνταξη του εθνικού δασολογίου, το οποίο είναι απαραίτητο για την επιβεβλημένη βιώσιμη διαχείριση των δασικών οικοσυστημάτων κρίθηκε από τη νομολογία ότι συνιστά παράλειψη οφειλόμενης νόμιμης ενέργειας (ΣτΕ 2818/1997). Η απόφαση αυτή αποτέλεσε και το έρεισμα για την προσθήκη σχετικού εδαφίου στο άρθρο 24 από τον αναθεωρητικό νομοθέτη του 2001.

Παρά το γεγονός ότι είχε νομολογιακώς κριθεί ήδη από τη δεκαετία του 1990 και με την ερμηνευτική δήλωση που προστέθηκε στο Σύνταγμα κατά την αναθεώρηση του έτους 2001 διευκρινίζεται πλέον και με ρητή διάταξη ότι σε προστασία υπάγονται τα δασικά οικοσυστήματα, η οριοθέτηση των δασών και δασικών εκτάσεων κατά τη διαδικασία αποσπασματικού χαρακτηρισμού που, κατά τα προαναφερόμενα, εξακολουθεί να εφαρμόζεται λόγω της έλλειψης δασολογίου και οι εκτάσεις δασικού και μη δασικού χαρακτήρα διαχωρίζονται κατά κανόνα με αποκλειστικό κριτήριο τα όρια της επιφανείας του εδάφους που καλύπτεται με δασική βλάστηση. Δηλαδή, η οριοθέτηση των εδαφών που χαρακτηρίζονται ως δάση ή δασικές εκτάσεις ακολουθεί τυφλά το περίγραμμα των τμημάτων των εκτάσεων, τα οποία καλύπτονται με δασικά φυτά ή για τα οποία διαπιστώνεται, κυρίως με βάση ερμηνεία αεροφωτογραφιών, ότι υπήρχε κατά το παρελθόν δασική βλάστηση, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη ο χαρακτήρας της ευρύτερης περιοχής, ώστε να κριθεί αν η εξεταζόμενη έκταση εντάσσεται σε δασικό οικοσύστημα.

Με τον τρόπο αυτό, εκτάσεις μικρής σχετικώς επιφανείας κρίνονται μη δασικές, διότι δεν καλύπτονται από δασική βλάστηση παρά το γεγονός ότι αποτελούν συνέχεια δασικών εκτάσεων, με τις οποίες συνδέονται οργανικά και, επομένως, εντάσσονται στο δασικό οικοσύστημα ή, αντιστρόφως, εκτάσεις πολύ μικρού εμβαδού, ορισμένες φορές μικρότερες από ένα στρέμμα, χαρακτηρίζονται δασικές και βρίσκονται σε ευρύτερη μη δασική περιοχή, χωρίς να εξετάζεται αν, παρά το μικρό εμβαδόν τους, συγκροτούν δασικό οικοσύστημα. Σε αυτή τη λογική που έχει επικρατήσει κατά το χαρακτηρισμό των εκτάσεων στηρίζεται προδήλως η μη εφαρμογή της δασικής νομοθεσίας σε ασκεπείς εκτάσεις, οι οποίες βρίσκονται μέσα σε εθνικούς δρυμούς, με αποτέλεσμα να αναπτύσσονται οικιστικές ενότητες ή άλλες δραστηριότητες στις εκτάσεις αυτές και να διασπάται η ενότητα των δασικών οικοσυστημάτων.

Τα δασικά οικοσυστήματα αποτελούν κοινό αγαθό ανεξαρτήτως του ιδιοκτησιακού καθεστώτος των εκτάσεων, από τις οποίες συγκροτούνται. Είναι αλήθεια ότι λόγω του τεκμηρίου κυριότητας του Δημοσίου στα δάση και τις δασικές εκτάσεις ο χαρακτηρισμός ορισμένης έκτασης έχει συνέπειες σχετιζόμενες και με την αναγνώριση ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων και για το λόγο αυτό η αποστολή των δασικών υπηρεσιών δεν περιορίζεται στην προστασία του χαρακτήρα των δασών και των δασικών εκτάσεων, αλλά εκτείνεται και στη διαφύλαξη της δημόσιας περιουσίας, την οποία αποτελούν οι εκτάσεις αυτές. Η εξάρτηση, όμως, της εφαρμογής των μέτρων προστασίας των δασών και δασικών εκτάσεων ως οικοσυστημάτων από το ιδιοκτησιακό καθεστώς και κατ' ακολουθίαν από την αντιμετώπιση των δυσχερών προβλημάτων που ανακύπτουν κατά τη διερεύνηση εμπράγματων δικαιωμάτων σε ορισμένη εδαφική έκταση έχει ως αποτέλεσμα να επηρεάζεται ο χαρακτηρισμός και η λήψη των μέτρων που προβλέπονται από τη νομοθεσία για την προστασία των δασικών οικοσυστημάτων από την κατά την κρίση των αρμόδιων υπαλλήλων πιθανολόγηση ιδιωτικών δικαιωμάτων. Η σύγχυση αυτή, που παρατηρείται συχνά, οδηγεί είτε σε ελαστική εφαρμογή των διατάξεων της δασικής νομοθεσίας, αν η εξεταζόμενη έκταση ανήκει σε ιδιώτες είτε σε ιδιαιτέρως αυστηρή εφαρμογή τους στην προσπάθεια των δασικών οργάνων να προστατέψουν την περιουσία του Δημοσίου. Σε κάθε περίπτωση, η συσχέτιση ιδιοκτησιακών δικαιωμάτων με την εφαρμογή των διατάξεων που αφορούν το χαρακτήρα ορισμένης έκτασης ως δασικής ή μη αποτελεί εσφαλμένη εφαρμογή του νόμου.

Σοβαρή παθογένεια στην εφαρμογή της δασικής νομοθεσίας συνιστά η καθυστερημένη λήψη μέτρων και κυρώσεων που προβλέπονται από τη νομοθεσία αλλά και από το ίδιο το Σύνταγμα, όπως είναι η κήρυξη αναδάσωσης. Είναι αλήθεια ότι, αν και κατά το νόμο η αναδάσωση πρέπει να κηρύσσεται σε προθεσμία δύο μηνών από την καταστολή της πυρκαγιάς, ή τη διαπίστωση της αποψίλωσης από άλλη αιτία, η νομολογία δέχεται ότι η προθεσμία αυτή είναι ενδεικτική και, συνεπώς, η παρέλευσή της δεν εμποδίζει την αναδάσωση, η οποία αποτελεί ενέργεια επιβαλλόμενη ευθέως από το Σύνταγμα. Επίσης, δεν τάσσεται χρονικός περιορισμός για την κήρυξη ως κατεδαφιστέων των κτισμάτων που ανεγείρονται αυθαιρέτως σε δάση και δασικές εκτάσεις. Σε αντίθεση, δηλαδή, με όσα ισχύουν σε άλλους τομείς της κρατικής δράσης, η πάροδος του χρόνου δεν εξαλείφει την εξουσία της Πολιτείας να επιβάλλει τα μέτρα που προβλέπονται από το νόμο για την διαφύλαξη του δασικού πλούτου. Πρέπει, όμως, να σημειωθεί ότι το φαινόμενο να λαμβάνονται τα μέτρα αυτά με καθυστέρηση, η οποία υπερβαίνει ορισμένες φορές τη δεκαετία ή και την εικοσαετία, δεν αρμόζει σε κράτος δικαίου. Η εφαρμογή του νόμου, όταν έχει ως αποτέλεσμα την ανατροπή καταστάσεων που έχουν διατηρηθεί για μεγάλο χρονικό διάστημα, είναι για πολλούς λόγους, κοινωνικούς, πολιτικούς και τεχνικούς, δυσχερής και έχει παρενέργειες που δεν ανταποκρίνονται στο αίσθημα δικαίου. Σε κάθε περίπτωση, η επιβολή με τόσο μεγάλη καθυστέρηση των μέτρων προστασίας και αποκατάστασης της δασικής βλάστησης στερείται αποτελεσματικότητας και δεν εξυπηρετεί τους σκοπούς, στους οποίους απέβλεψαν ο συνταγματικός και ο κοινός νομοθέτης (Μενουδάκος, 2008).

Οι παθογένειες που εμφανίζονται κατά την εφαρμογή της δασικής νομοθεσίας έχουν ως κυριότερη αιτία τις ελλείψεις των δασικών υπηρεσιών σε προσωπικό και τεχνική υποδομή. Για τη διαφύλαξη των δασικών οικοσυστημάτων, η οποία ανήκει στην ευθύνη των υπηρεσιών αυτών, δεν αρκεί η αστυνόμευση των αντίστοιχων εκτάσεων και η επιβολή των μέτρων καταστολής και των κυρώσεων που προβλέπονται από τη νομοθεσία. Απαιτείται προγραμματισμός για τη συνολική διαχείριση και την παρακολούθηση των δασών και των δασικών εκτάσεων καθώς και γενικότερος και έγκαιρος σχεδιασμός των αναγκαίων μέτρων για την πρόληψη της υποβάθμισής τους. Με τη σημερινή, όμως, κατάσταση οργάνωσης και λειτουργίας τους, οι δασικές υπηρεσίες στην πλειονότητά τους δεν έχουν τη δυνατότητα να διεκπεραιώσουν ακόμη και τις στοιχειώδεις γραφειοκρατικές ενέργειες, οι οποίες απαιτούνται για τη λήψη συγκεκριμένων, υποχρεωτικών κατά τη νομοθεσία, μέτρων

και την εξέταση αιτημάτων των ενδιαφερομένων πολιτών. Η καταστροφή του δασικού πλούτου της Χώρας οφείλεται σε πολλούς λόγους που τις περισσότερες φορές συνδέονται με ανεύθυνη και παράνομη συμπεριφορά των πολιτών, με παραβίαση των υπηρεσιακών καθηκόντων από υπαλλήλους της δασικής υπηρεσίας και άλλων κρατικών υπηρεσιών ή με ενέργειες και παραλείψεις αρχών της τοπικής αυτοδιοίκησης. Στη βάση, όμως, όλων αυτών των αιτιών βρίσκονται η κακή οργάνωση και οι ελλείψεις των δασικών αρχών που έχουν ως αναπόφευκτη συνέπεια την αδυναμία τους να ασκήσουν με αποτελεσματικότητα το έργο τους.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5. ΥΔΑΤΙΝΟΙ ΠΟΡΟΙ

5.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Με το νερό συνέδεσε ο άνθρωπος την ιδέα του «ζωντανού», με την ξηρασία τον θάνατο και την πνευματική αδράνεια. Οι άνθρωποι των αρχαίων εποχών θεωρούσαν το νερό «ως πηγή ζωής», το θεοποίησαν, του αφιέρωσαν ναούς, του πρόσφεραν θυσίες. Οι πρώτοι μεγάλοι πολιτισμοί πάνω στη γη αναπτύχθηκαν σε περιοχές όπου υπήρχε άφθονο νερό για τις γεωργικές τους καλλιέργειες. Εκεί όπου η τέχνη της διαχείρισης του νερού αγνοήθηκε, οι κοινωνίες παρήκμασαν ή και εξαφανίστηκαν.

Συνήθως λέμε ότι το νερό είναι ανανεώσιμος φυσικός πόρος. Στην αντίληψη αυτή οφείλουμε να παρατηρήσουμε τα εξής: είναι ανανεώσιμος ως προς το χώρο, δηλαδή στα όρια της λεκάνης απορροής, αλλά και ως προς το χρόνο, δηλαδή σε σχέση με τις κλιματικές συνθήκες. Η γεωγραφική του κατανομή, η ποιότητα και η ποσότητά του είναι αποτέλεσμα κλιματικών συνθηκών, γεωλογικών και γεωμορφολογικών παραγόντων. Η κατανομή αυτή δεν είναι γεωγραφικά ομοιόμορφη ούτε στη χώρα μας ούτε στον πλανήτη.

Το νερό είναι μοναδικός φυσικός πόρος, τόσο διότι είναι απαραίτητο για την επιβίωση του ανθρώπου και των άλλων οργανισμών, όσο και διότι, σε μακροχρόνια κλίμακα, θεωρητικά η συνολική διαθέσιμη ποσότητα νερού σε κάθε περιοχή, είναι περίπου σταθερή. Το παραδοσιακό μοντέλο διαχείρισης των υδατικών πόρων, όπως και οιοουδήποτε άλλου φυσικού πόρου, στηρίζεται στην τεχνοκρατική αντίληψη, σύμφωνα με την οποία σημασία έχει η οικονομική ανάπτυξη και η τεχνολογική πρόοδος και συνεπώς κάθε φυσικός πόρος αποτελεί μία από τις συνιστώσες της ανάπτυξης αυτής. Το αποτέλεσμα της μακροχρόνιας εφαρμογής του μοντέλου αυτού εκδηλώνεται τα τελευταία χρόνια, ιδιαίτερα στις αναπτυγμένες περιοχές, με την ανεπάρκεια νερού, η οποία οφείλεται στην αύξηση των απαιτήσεων σε νερό και την υποβάθμιση της ποιότητάς του. Ο όρος «ποιότητα του νερού» δεν συνιστά από μόνος του μία συγκεκριμένη αξία, διότι υπόκειται εννοιολογικά και πρακτικά σε συνεχείς μεταβολές και συνεπώς πρέπει να θεωρείται και να μελετάται σε σχέση με τα οικολογικά συστήματα και τις διαφορετικές χρήσεις του νερού.

Η έλλειψη και η υποβάθμιση του νερού αποτελεί ένα από τα μεγαλύτερα προβλήματα της εποχής μας. Οι μεσογειακές χώρες είναι ανάμεσα σε εκείνες που

υποφέρουν περισσότερο από τις συνέπειες της. Και το πρόβλημα αναμένεται να οξυνθεί εξαιτίας των επιπτώσεων από την αλλαγή του παγκόσμιου κλίματος (μείωση των βροχοπτώσεων και ένταση των ακραίων καιρικών φαινομένων, μεταξύ άλλων). Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, η Οδηγία Πλαίσιο για το Νερό (2000/60) θέτει το πολιτικό και θεσμικό πλαίσιο για την προστασία και ολοκληρωμένη διαχείριση των υδάτων σε επίπεδο υδρολογικής λεκάνης με ενεργή συμμετοχή των πολιτών. Η εξοικονόμηση νερού έχει αναγνωριστεί ως κεντρική προτεραιότητα διεθνώς, ενώ το 2006 χαρακτηρίστηκε από την UNESCO ως έτος εκπαίδευσης για τη βιωσιμότητα με θεματικό περιβαλλοντικό περιεχόμενο «Νερό-Γαλάζιος Πλανήτης».

Η διατήρηση των υδατικών πόρων, κυρίως μέσω της εξοικονόμησης νερού, αποτελεί κεντρική προτεραιότητα για την εξασφάλιση επαρκούς ποσότητας και ποιότητας νερού για τις ανθρώπινες κοινωνίες και τα οικοσυστήματα. Η βιώσιμη ανάπτυξη των υδατικών πόρων αποτελεί τον ανώτερο στόχο της ολοκληρωμένης διαχείρισης των υδατικών πόρων και προϋποθέτει την επίτευξη των κατώτερων ιεραρχική αναγκών (Melloul et. Al., 2003).

Το νερό δεν είναι εμπορικό προϊόν όπως όλα τα άλλα, αποτελεί κληρονομιά που πρέπει να προστατεύεται και να τυγχάνει κατάλληλης μεταχείρισης. Νερό και ζωή είναι αναπόσπαστα συνδεδεμένες έννοιες και χωρίς νερό δεν μπορεί να υπάρξει ζωή. Οι υδατικοί πόροι συμβάλλουν ουσιαστικά στην εξέλιξη της ζωής, στον ανθρώπινο πολιτισμό και έχουν διαδραματίσει έναν κρίσιμο ρόλο στις κοινωνικοοικονομικές εξελίξεις. Η βιώσιμη διαχείριση των υδατικών πόρων γίνεται ολοένα και περισσότερο σύνθετη λόγω της πεπερασμένης διάθεσης τους, λόγω της κατάχρησης και κακοδιαχείρισης τους, που έχει σαν αποτέλεσμα τον περιορισμό της διαθεσιμότητας τους. Αν και έχουν γίνει σημαντικοί πρόοδοι στην διάρκεια των τελευταίων ετών, οι προκλήσεις παραμένουν ακόμα σε πείπεδο τεχνολογίας, διοίκησης, καινοτομίας και προσαρμογής, διαχείρισης των ανθρώπινων πόρων, πληροφόρησης, καθώς και κοινωνικών και περιβαλλοντικών εκτιμήσεων (Cartzoulakis et. Al., 1001).

Στο πλαίσιο της αειφορικής (βιώσιμης) πολιτικής, επιβάλλεται η αντιμετώπιση των υδατικών πόρων, όχι μόνο ως παράγοντα ανάπτυξης, αλλά και ως παράγοντα ποιότητας ζωής και περιβάλλοντος. Κεντρικό ρόλο αποκτούν οι αρχές της πρόληψης των προβλημάτων στην ποιότητα και ποσότητα των υδατικών πόρων και η αντιμετώπιση της διαχείρισής τους σε ένα ευρύτερο πλαίσιο χωρικά, χρονικά και περιβαλλοντικά. Ταυτόχρονα η διαχείριση των υδατικών πόρων αντιμετωπίζεται ως

εξίσου σημαντικό θέμα με την επάρκειά τους. Οι αρχές της προσβασιμότητας του πληθυσμού στο καλής ποιότητας πόσιμο νερό και της καλής οικολογικής κατάστασης των επιφανειακών νερών τίθενται κατά προτεραιότητα.

Στην Ελλάδα παρατηρείται μια πολυδιάσπαση αρμοδιοτήτων, χρηστών και φορέων, που εμπλέκονται στη διαχείριση των υδατικών πόρων. Το νομικό και θεσμικό πλαίσιο χαρακτηρίζεται από πολυνομία, έλλειψη συντονισμού μεταξύ των συναρμόδιων φορέων και έλλειψη μακροχρόνιου σχεδιασμού με αποτέλεσμα να μην επιτυγχάνεται μια ορθολογική ολοκληρωμένη και ενιαία πολιτική διαχείρισης, αλλά μια αποσπασματική αντιμετώπιση των προβλημάτων.

5.2 ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΥΔΑΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ

Η διαχείριση των υδατικών πόρων είναι η συντονισμένη δράση ανάμεσα στη φυσική προσφορά του νερού και στη χρήση του σήμερα και στο μέλλον (Τάτσης, 2007). Η διαδικασία αυτή έγκειται δηλαδή στη συστηματική παρακολούθηση και πρόβλεψη της διαθεσιμότητας των υδατικών πόρων μιας περιοχής, την κάλυψη των αναγκών της σε νερό και τη λήψη μέτρων για την οικονομικότερη χρήση του νερού τώρα και στο μέλλον. Βασικές λειτουργίες της διαχείρισης των πόρων είναι η στρατηγική διαχείριση, ο σχεδιασμός, η κατασκευή έργων και η λειτουργική διαχείριση.

Η διαχείριση του νερού έχει αναδειχθεί σε θέμα πρώτης προτεραιότητας για τον 21^ο αιώνα. Το νερό αποτελεί βασικό στοιχείο στη ζωή του ανθρώπου, κύριο πόρο ανάπτυξης για πολλές οικονομικές δραστηριότητες, ενώ έχει και πρωταρχικό ρόλο στη φύση και τα φυσικά οικοσυστήματα. Οι αυξανόμενες ανάγκες και οι πολλαπλές απαιτήσεις για τη χρήση του νερού, σε συνδυασμό με τη μείωση των διαθεσίμων, αλλά και η υποβάθμιση των υδατικών πόρων από αλόγιστη χρήση και ρύπανση από τις αρνητικές επιπτώσεις των ανθρώπινων δραστηριοτήτων, επιβάλλουν την ανάγκη για ορθολογική χρήση του νερού από τον άνθρωπο. Η ανάγκη αυτή γίνεται επιτακτική στο πλαίσιο μιας γενικότερης επιδίωξης για μία στρατηγική βιώσιμης ανάπτυξης που θα συνδυάζει την ταυτόχρονη επίτευξη των στόχων της οικονομικής ανάπτυξης, της κοινωνικής δικαιοσύνης και της προστασίας του περιβάλλοντος.

Η επικείμενη έλλειψη πόσιμου νερού σε πολλές παράκτιες περιοχές και μεγαλουπόλεις, αποτελεί ένα από τα μεγάλα ζητήματα φυσικών πόρων αυτού του αιώνα. Η επεξεργασία της αφαλάτωσης, δεδομένης της αφθονίας του θαλασσινού νερού, αποτελεί μια πιθανή λύση στο θέμα της επαρκούς βιώσιμης παροχής πόσιμου νερού. Οι τεχνικές αφαλάτωσης είναι και θα συνεχίσουν να είναι ουσιώδους σημασίας για την αντιμετώπιση των προβλημάτων που σχετίζονται με τη διαθεσιμότητα του νερού, όχι μόνο στην Ελλάδα αλλά και σε παγκόσμια κλίμακα. Η χρήση του νερού για ύδρευση, για βιομηχανικούς σκοπούς καθώς και για άρδευση, καθιστά επιτακτική την ορθολογική διαχείρισή του για την κάλυψη των χρήσεων αυτών (Stikker, 2002). Ειδικότερα, στην Ελλάδα, προηγμένα σχέδια αφαλάτωσης τίθενται σε εφαρμογή με τη χρήση ανανεώσιμων πηγών ενέργειας. Το κόστος των εναλλακτικών λύσεων στις οποίες εντάσσεται η διαδικασία της αφαλάτωσης, λαμβάνει υπόψη το ενεργειακό κόστος και δίνεται έμφαση στις δυνάμεις της αγοράς και στη σχέση μεταξύ τεχνολογικών τιμών και δυνατοτήτων της αγοράς (Voiontas et.al., 1999). Επίσης, έχει υιοθετηθεί η πρακτική της ανακύκλωσης εκροών υγρών αποβλήτων προοδευτικά χωρίς την απαρχή θεσμοθέτηση σχετικών κριτηρίων (Αγγελάκης Α., 2006). Η επαναχρησιμοποίηση του απόβλητου ύδατος αποτελεί μια μέθοδο ανακύκλωσης του νερού που είναι απαραίτητη, καθώς το νερό θεωρείται οικονομικό αγαθό και πεπερασμένος πόρος που θα πρέπει να διαχειρίζεται με ορθολογικό τρόπο (Al-Jayyousi, 2003).

Η ορθολογική διαχείριση των υδατικών πόρων στον ελλαδικό χώρο απαιτείται για την διασφάλιση του ανεκτίμητου αυτού πόρου και μελλοντικά. Παρά το γεγονός ότι η Ελλάδα συγκαταλέγεται ανάμεσα στις πλούσιες σε νερό χώρες της Μεσογείου, με μέση ετήσια βροχόπτωση 800 mm την ίδια στιγμή που στην Ισπανία είναι 636 mm και στην Αίγυπτο μόλις 51 mm το χρόνο, λόγω της μεγάλης ανομοιομέρειας στην κατανομή των βροχοπτώσεων, μειώνεται δραματικά το διαθέσιμο κατά περιοχές νερό. Ωστόσο, η αστική χρήση του νερού, παρά τη σπατάλη που γίνεται, απορροφά το 11% του διαθέσιμου νερού, συμπεριλαμβανομένου και του τουριστικού τομέα, και η βιομηχανία το 3%. Η γεωργία παραμένει ο μεγαλύτερος καταναλωτής στην Ελλάδα, καθώς χρησιμοποιεί το 86% του διαθέσιμου νερού, την ίδια στιγμή που ο παγκόσμιος μέσος όρος είναι 70%. Το συντριπτικό ποσοστό του νερού-το 96%- που χρησιμοποιείται στη γεωργία, προορίζεται για άρδευση, όπου οι απώλειες είναι τεράστιες (Μυλόπουλος, 2000). Στην Ελλάδα παρατηρούνται υδρολογικές και γεωμορφολογικές ανισότητες στους διαθέσιμους υδατικούς πόρους με συγκέντρωση

της ζήτησης σε περιοχές με αδύναμους πόρους και σε περιόδους ξηρασίας (καλοκαιρινή περίοδο, άρδευση, τουρισμός, μεγαλουπόλεις).

Η ελλιπής οργάνωση της πολιτείας, η έλλειψη φορέων, στελεχών και υλικοτεχνικής υποδομής, και συχνά η έλλειψη σχεδιασμού και προγραμματισμού είχαν το προφανές αποτέλεσμα μιας μη ορθολογικής διαχείρισης. Κύριες συνέπειες αυτής της κατάστασης είναι η διαταραχή του υδατικού ισοζυγίου με μεγάλες πτώσεις στάθμης στους υπόγειους υδροφορείς, ο περιορισμός των παροχών στα ποτάμια και η υποβάθμιση της ποιότητας σε ποτάμια και λίμνες, η επέκταση του φαινομένου της υφαλμύρωσης των παράκτιων υδροφορέων και η ρύπανση των υπόγειων και επιφανειακών νερών από λιπάσματα, βιομηχανικά και αστικά λύματα κλπ.

Συγκεκριμένα τα προβλήματα διαχείρισης των υδατικών πόρων στην Ελλάδα, συνοψίζονται στα ακόλουθα:

- α. Η έρευνα και η παρακολούθηση των υδρολογικών μεγεθών (επιφανειακών και υπόγειων, ποσοτικών και ποιοτικών) χαρακτηρίζεται σε μεγάλο βαθμό από αποσπασματικότητα και μέτριο επίπεδο αξιοπιστίας. Η ανάγκη διαμόρφωσης ενιαίου και συντονισμένου σε εθνικό επίπεδο προγράμματος είναι επιτακτική.
- β. Τα προβλήματα τα σχετικά με τη διαθεσιμότητα των υδατικών πόρων συνεχώς επιτείνονται λόγω της σημαντικής αύξησης της κατανάλωσης, της μείωσης της εισροής των νερών των γειτονικών χωρών, της αλόγιστης χρήσης και υπερεκμετάλλευσης των εύκολα προσεγγίσιμων υδατικών πόρων, καθώς και λόγω της ρύπανσής τους.
- γ. Σημαντικές περιοχές της χώρας είναι ή τείνουν να γίνουν ελλειμματικές σε νερό.
- δ. Οι σοβαρότερες συλλογικές ανάγκες καλύπτονται πια από έργα μεταφοράς και αποθήκευσης, με σημαντικά αυξημένο κόστος κατασκευής και λειτουργίας τους.
- ε. Η ποιοτική κατάσταση των υδατικών πόρων δεν παρουσιάζει ιδιαίτερα οξυμένα προβλήματα σε ό,τι αφορά τοξικούς ρύπους, εκτός ενδεχομένως από μεμονωμένες περιοχές. Η εικόνα δεν είναι τόσο ικανοποιητική σε ό,τι αφορά συμβατικούς ρύπους από αστικές και γεωργικές δραστηριότητες, με συνέπεια να παρατηρείται υποβάθμιση τόσο των επιφανειακών όσο και των υπόγειων νερών, ιδίως στις λίμνες και ορισμένες παράκτιες περιοχές και υπόγειους υδροφορείς.
- στ. Σημαντική πηγή ρύπανσης αποτελούν οι γεωργικές δραστηριότητες, οι οποίες έχουν μη σημειακό χαρακτήρα και γι' αυτό η αντιμετώπισή τους με μεθόδους επεξεργασίας είναι δύσκολη. Έμφαση θα πρέπει να δοθεί στην πρόληψη, εφαρμόζοντας ορθολογικές γεωργικές πρακτικές.

ζ. Αξιόλογη πρόοδος έχει επιτελεστεί στην αντιμετώπιση της ρύπανσης από αστικά λύματα (σημειακές πηγές). Στις περισσότερες μεγάλες και μεσαίες πόλεις λειτουργούν εγκαταστάσεις επεξεργασίας λυμάτων και η μελλοντική προσπάθεια θα πρέπει να επικεντρωθεί στην κατασκευή εγκαταστάσεων στους σχετικά μικρούς οικισμούς (2.000–10.000 κάτοικοι). Παρατηρούνται όμως σοβαρά προβλήματα στον τρόπο λειτουργίας των υφιστάμενων εγκαταστάσεων, με συνέπεια η επεξεργασία να υπολείπεται του αναμενόμενου. Απαιτείται σε εθνικό επίπεδο η ανάπτυξη συστηματικού προγράμματος παρακολούθησης, καταγραφής και ελέγχου της λειτουργίας των εγκαταστάσεων επεξεργασίας. Σημαντικό πρόβλημα υπάρχει με τις συχνές υπερχειλίσεις αραιωμένων λυμάτων από παντοροϊκά δίκτυα ή χωριστικά δίκτυα με σοβαρές κακοτεχνίες. Εξάλλου τα όμβρια των αστικών περιοχών μεταφέρουν ειδικές κατηγορίες ρύπων, που απορρίπτονται στο υδάτινο περιβάλλον. Μελλοντικά και το πρόβλημα αυτό χρήζει αντιμετώπισης.

η. Εγκαταστάσεις επεξεργασίας βιομηχανικών υγρών αποβλήτων συνήθως υπάρχουν σε μεγάλες βιομηχανίες, ενώ λείπουν κατά κανόνα από τις μικρότερες. Ωστόσο, σε κάθε περίπτωση το επίπεδο παρακολούθησης και ελέγχου δεν είναι ικανοποιητικό. Ελκυστική εμφανίζεται η πολιτική συγκέντρωσης των παραγωγικών και βιομηχανικών μονάδων σε βιομηχανικές περιοχές στις οποίες τόσο η εφαρμογή μεθόδων επεξεργασίας όσο και ο έλεγχος μπορούν να διευκολυνθούν.

θ. Τέλος, σημαντικό πρόβλημα στην ορθολογική διαχείριση των υδατικών πόρων της χώρας αποτελεί η έλλειψη τιμολόγησης του νερού, κυρίως στον αγροτικό τομέα, η κοστολόγηση των χρήσεων και έργων, ο επιμερισμός του οικονομικού κόστους και οφέλους στις επιμέρους χρήσεις, καθώς και η ολοκλήρωση μιας τιμολογιακής πολιτικής σε συνδυασμό με σύστημα κινήτρων, επιδοτήσεων και αποζημιώσεων. Οι κυριότεροι φυσικοί λόγοι που προκαλούν προβλήματα στην αξιοποίηση των υδατικών πόρων της χώρας είναι:

- η ανομοιόμορφη κατανομή των υδατικών πόρων στο χώρο και στο χρόνο
- η ανομοιόμορφη κατανομή της ζήτησης στο χώρο και το χρόνο, αναντίστοιχη με την κατανομή της προσφοράς
- η γεωμορφολογία της χώρας
- η εξάρτηση της βόρειας Ελλάδας από τις επιφανειακές απορροές ποταμών που έρχονται από γειτονικά κράτη
- το μεγάλο ανάπτυγμα ακτών
- τα πολλά άνυδρα ή με ελάχιστους υδατικούς πόρους νησιά της χώρας.

Ο κυριότερος όμως λόγος είναι η πλημμελής και αποσπασματική αντιμετώπιση της διαχείρισης από την πολιτεία.

Το ολικό υδατικό δυναμικό υπερκαλύπτει κατά πολύ την ποσότητα που διατίθεται στις χρήσεις. Ωστόσο, μικρό μέρος από αυτό το δυναμικό είναι οικονομικά και τεχνικά αξιοποιήσιμο, με αποτέλεσμα την ύπαρξη προβλημάτων ανεπάρκειας νερού σε διάφορες περιοχές και για συγκεκριμένα χρονικά διαστήματα.

Στενή σχέση με τη διαθέσιμη ποσότητα νερού έχει βέβαια και η ποιότητα, η οποία είναι το αποτέλεσμα αλληλεπίδρασης φυσικών συνθηκών και ανθρώπινων δραστηριοτήτων.

Αν και η Ελλάδα είχε γενικά νερά καλής ποιότητας, οι μακροχρόνιες, χωρίς προγραμματισμό και έλεγχο, ανθρώπινες δραστηριότητες, κυρίως των τελευταίων χρόνων, έχουν αρχίσει να κάνουν εμφανή την υποβάθμιση, τόσο των επιφανειακών όσο και των υπόγειων υδατικών πόρων.

Σημαντική αιτία ρύπανσης αποτελούν οι γεωργικές δραστηριότητες, πηγές μη σημειακές και γι' αυτό με δύσκολη αντιμετώπιση. Αξιόλογη πρόοδος παρουσιάζεται στην αντιμετώπιση της ρύπανσης από αστικά λύματα (σημειακές πηγές). Αντίθετα, δεν έχει επιτευχθεί σημαντική πρόοδος στα βιομηχανικά υγρά απόβλητα, όπου απαιτείται ενίσχυση των προσπαθειών προεπεξεργασίας τους και συγκέντρωσης των μονάδων σε βιομηχανικές περιοχές, ενώ δεν έχει θιγεί ακόμα το πρόβλημα της ρύπανσης από τις απορροές ομβρίων στις αστικές περιοχές.

Όσον αφορά στη διοικητική δομή της χώρας, ο σχεδιασμός της δεν προβλέπει κριτήρια που να απορρέουν από τις διαδικασίες διαχείρισης των υδατικών πόρων. Συγκεκριμένα, βασικό πρόβλημα της διοικητικής διάρθρωσης της χώρας σε σχέση με τη διαχείριση των υδατικών πόρων είναι η διαίρεση σε διοικητικές χωρικές μονάδες με κριτήρια που δεν παρουσιάζουν σχέση με τα αντίστοιχα υδρολογικά. Αυτό έχει αποτέλεσμα την αδυναμία αναγωγής των διαφόρων μεγεθών (πληθυσμιακών, οικονομικών, τομέων παραγωγής) σε υδατικές μονάδες χώρου, δεδομένου ότι τα περισσότερα από αυτά καταχωρούνται σε διοικητικές μονάδες (περιφέρειες και νομούς). Ο Ν. 3199/2003 επέτεινε το πρόβλημα, δεδομένου ότι καθόρισε τις διοικητικές περιφέρειες ως αρμόδιες για τη διαχείριση των λεκανών απορροής και των υδατικών διαμερισμάτων. Συχνά όμως μια λεκάνη απορροής μπορεί να ανήκει σε περισσότερες της μιας περιφέρειες (π.χ. η λεκάνη του Αχελώου ανήκει σε τέσσερις).

Με δεδομένη την ανταγωνιστικότητα δράσης του πλήθους των εμπλεκόμενων φορέων τις δυσκολίες συνεννόησης, τις δυσκολίες συντονισμού, και την έλλειψη

συμπληρωματικότητας των δραστηριοτήτων τους, παρουσιάζονται σημαντικές δυσχέρειες στην ιεράρχηση αναγκών και ενεργειών και τον καθορισμό προτεραιοτήτων. Επίσης, δυσχεραίνεται η προσπάθεια για ορθολογική και συνολική αντιμετώπιση των υδατικών προβλημάτων.

Συμπερασματικά, για τους υδατικούς πόρους της χώρας επισημαίνεται ότι η διαθέσιμη ποσότητα νερού συνεχώς ελαττώνεται, έτσι ώστε σημαντικές περιοχές είναι ή τείνουν να γίνουν ελλειμματικές σε νερό, ενώ οι σοβαρότερες συλλογικές ανάγκες καλύπτονται πια από έργα μεταφοράς, με σημαντικά αυξημένο κόστος κατασκευής και λειτουργίας. Η ποιοτική τους κατάσταση δεν παρουσιάζει ιδιαίτερα οξυμένα προβλήματα, εκτός από μεμονωμένες περιοχές και παράκτιες ζώνες, τουλάχιστον στα πλαίσια των μέχρι πρόσφατα θεσμικών απαιτήσεων για την ποιότητα. Θα πρέπει όμως να επισημανθεί ότι, η απαίτηση για αναβάθμιση της ποιότητας των υδατικών πόρων που διαμορφώνεται σε ευρωπαϊκό επίπεδο (ειδικότερα στα πλαίσια της Οδηγίας Πλαίσιο για τα Νερά), δεν επιτρέπει εφησυχασμό και επιτάσσει την αναθεώρηση των μέχρι τώρα αξιολογήσεων.

Ως εκ τούτου, από τα παραπάνω πηγάζει ότι, αν δεν υπάρξει σωστή διαχείριση της ζήτησης, οι διαθέσιμες ποσότητες νερού θα εξαντληθούν.

5.3 ΕΘΝΙΚΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΤΩΝ ΥΔΑΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ

Στη χώρα μας μέχρι τα μέσα της δεκαετίας του 1980, οι προσπάθειες για τη χάραξη εθνικής πολιτικής για τη διαχείριση των υδατικών πόρων, χαρακτηρίζονταν από πλειάδα νόμων, νομοθετικά, βασιλικά και προεδρικά διατάγματα αλλά και υπουργικές αποφάσεις, που πολλές φορές επικαλύπτονταν ή έρχονταν σε αντίθεση μεταξύ τους (Κτενά, 2005). Οι νομοθετικές αυτές ρυθμίσεις, χαρακτηρίζονταν μεταξύ άλλων από:

- την τάση προώθησης των θέσεων και αντιλήψεων επί μέρους φορέων,
- την αποσπασματική αντιμετώπιση των τομεακών προβλημάτων,
- την παραγνώριση νέων προβληματισμών,
- τη σχετική υποβάθμιση της ποιοτικής διάστασης της διαχείρισης,

- την αδυναμία δρομολόγησης συντονισμένων και συστηματικών προγραμμάτων απόκτησης και αξιολόγησης δεδομένων πεδίου,
- την αδυναμία συγκρότησης των αναγκαίων οργάνων παρακολούθησης και εξειδίκευσης της εφαρμογής τους,
- την απουσία σύνδεσης και εναρμόνισης με τις αναπτυξιακές επιδιώξεις παραγωγικών τομέων και περιοχών της χώρας,
- την απουσία μακροπρόθεσμης στρατηγικής και
- την ανεπάρκεια ικανοποίησης των υποχρεώσεων που απορρέουν από την εφαρμογή κοινοτικών οδηγιών.

Ως σοβαρότερο πρόβλημα ωστόσο, αναδεικνύονταν η αδυναμία αποτελεσματικής εφαρμογής τους και συγκρότησης αποτελεσματικών μηχανισμών ελέγχου και επιβολής των προβλεπόμενων κυρώσεων.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1980 θεσπίζονται οι πρώτοι νόμοι που διακρίνονται για τη διατομεακή τους αντίληψη στον τομέα της ενιαίας αντιμετώπισης και της ολοκληρωμένης διαχείρισης των υδατικών πόρων. Ειδικότερα το θέμα της ποιότητας των υδάτων αντιμετωπίζεται από τον Ν. 1650/1986 για την προστασία του περιβάλλοντος, σύμφωνα με τον οποίο, το νερό είναι στοιχείο του περιβάλλοντος και γι' αυτό το λόγο προβλέπει μέτρα για τον έλεγχο και την παρακολούθηση της ποιότητάς του. Παράλληλα, η ελληνική νομοθεσία εναρμονίστηκε με τις κοινοτικές οδηγίες για μια σειρά χρήσεων και το έτος 1987, ψηφίστηκε ο Ν. 1739/1987 για τη διαχείριση των υδατικών πόρων, μέσω του οποίου θεσμοθετούνται νομικές και διοικητικές ρυθμίσεις για την αντιμετώπιση προβλημάτων διαχείρισης των εθνικών πόρων σε εθνικό και περιφερειακό επίπεδο.

Με τον Ν. 1739/1987, οι υδατικοί πόροι της χώρας διέπονται από ένα νέο θεσμικό πλαίσιο, που δημιουργεί ένα νέο πλέγμα αρχών και προβλέπεται να οδηγήσει στη χάραξη εθνικής πολιτικής και την άμεση εφαρμογή της σε περιφερειακό επίπεδο, στον ανακαθορισμό των προτεραιοτήτων και την ανακατανομή των οικονομικών δαπανών στη χρήση του νερού. Με τον ως άνω νόμο καθορίζεται ο ρόλος των εμπλεκόμενων φορέων και θεσμοθετείται το Υπουργείο Ανάπτυξης (πρώην ΥΒΕΤ) ως κεντρικός φορέας μέσω του ασκείται η διαχείριση των υδατικών πόρων και το νερό αντιμετωπίζεται συνολικά ως φυσικός πόρος και χαρακτηρίζεται ως «κοινωνικό αγαθό». Ο χαρακτηρισμός του νερού ως «κοινωνικού αγαθού», προϋποθέτει τη

συνεργασία μεταξύ των αρμοδίων κατά χρήση φορέων, απαλείφοντας τις μεταξύ τους επικαλύψεις και επιβάλλοντας την περιφερειακή διαχείριση του νερού μέσα και από συμμετοχικές διαδικασίες. Το κύριο πεδίο δράσης του φορέα διαχείρισης των υδατικών πόρων, σε κεντρικό και περιφερειακό επίπεδο, είναι ο προγραμματισμός, ενώ οι υπόλοιπες σημαντικές ρυθμίσεις του νόμου στοχεύουν στην εξασφάλιση της δυνατότητας ενός σωστού προγραμματισμού και στην αποτελεσματική εφαρμογή του.

Οι βασικές ρυθμίσεις του Ν. 1739/1987 είναι οι κάτωθι:

1. Διοικητική δομή άσκησης της διαχείρισης.

Α. Χωρίζεται η εθνική επικράτεια σε 14 υδατικά διαμερίσματα και προβλέπεται η δημιουργία αρχών διαχείρισης των υδατικών πόρων σε κάθε ένα από αυτά, τα οποία αποτελούν το χώρο εφαρμογής της διαχείρισης των υδατικών πόρων, με την σύσταση περιφερειακών υπηρεσιών διαχείρισης των πόρων αυτών. Το κάθε υδατικό διαμέρισμα αποτελείται από το σύνολο λεκανών απορροής με, όσο το δυνατόν, όμοιες υδρολογικές –υδρογεωλογικές συνθήκες. Τα "υδατικά διαμερίσματα" της Ελλάδας που έχουν καθοριστεί, είναι: 1) Δυτικής Πελοποννήσου, 2) Βόρειας Πελοποννήσου, 3) Ανατολικής Πελοποννήσου, 4) Δυτικής Στερεάς Ελλάδας, 5) Ηπείρου, 6) Αττικής, 7) Ανατολικής Στερεάς Ελλάδας, 8) Θεσσαλίας, 9) Δυτικής Μακεδονίας, 10) Κεντρικής Μακεδονίας, 11) Ανατολικής Μακεδονίας, 12) Θράκης, 13) Κρήτης και 14) Νήσων Αιγαίου.

Χάρτης 1.1: Τα υδατικά διαμερίσματα της Ελλάδας

Πηγή: Υπουργείο Ανάπτυξης

Β. Καθορίζεται το Υπουργείο Ανάπτυξης, και συγκεκριμένα η Διεύθυνση Υδατικού Δυναμικού και Φυσικών Πόρων, ως φορέας για τη διαχείριση των υδατικών πόρων.

Γ. Συνιστώνται γνωμοδοτικές επιτροπές για τη λήψη αποφάσεων.

Δ. Σε κεντρικό επίπεδο συγκροτείται η Διυπουργική Επιτροπή από 5 Υπουργούς (ΔΕΥΠ).

Ε. Σε περιφερειακό επίπεδο συγκροτούνται οι Περιφερειακές Επιτροπές Υδάτων (ΠΕΥΔ), στις οποίες συμμετέχουν και εκπρόσωποι κοινωνικών φορέων.

ΣΤ. Καθορίζονται οι αρμόδιες αρχές κατά κατηγορία χρήσης και οι φορείς έρευνας των υδατικών πόρων.

2. Διαδικασία προγραμματισμού.

Είναι το βασικό εργαλείο του νόμου για τη διαχείριση των υδατικών πόρων, διότι μελετά το ισοζύγιο προσφοράς και ζήτησης του νερού βάσει των αναγκών.

3. Ρυθμίσεις που αφορούν και στηρίζουν τον προγραμματισμό.

Α. Οι υδατικοί πόροι χαρακτηρίζονται ως «Εθνικό αγαθό» σε ανεπάρκεια..

Β. Καθορίζονται τα όρια ανώτατης και κατώτατης χρήσης του νερού με βάση τις πραγματικές ανάγκες του χρήστη.

Γ. Η χορήγηση άδειας εκτέλεσης έργου για την εξεύρεση νερού πρέπει να συνοδεύεται από άδεια χρήσης νερού με βάση τις ανάγκες του χρήστη.

Δ. Η αξία του νερού πρέπει να κοστολογείται έτσι ώστε να υπάρχει μέτρο του κόστους παραγωγής του και να εκδίδεται τιμολόγιο αξίας νερού. Η κοστολόγηση του νερού για τις διάφορες χρήσεις καθώς και ο φορέας καθορισμού και είσπραξης της τιμής, καθορίζονται σύμφωνα με την παράγραφο 4 του άρθρου 10 του νόμου αυτού.

4. Ρυθμίσεις ποιότητας νερού.

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, ο Ν. 1739/1987 για τη διαχείριση των υδατικών πόρων αντιμετωπίζει τους υδατικούς πόρους ποσοτικά. Από ποιοτική πλευρά, αντιμετωπίζονται από τον Ν. 1650/1986.

Με τον Ν. 1739/1987, καθιερώθηκε δηλαδή, νέο σύστημα ορθολογικής διαχείρισης των υδατικών πόρων της χώρας και ελέγχου από το κράτος της χρήσεως

των υδάτων, με την πρόβλεψη, ως καθολικού μέτρου, της υποχρεώσεως προηγούμενης λήψεως αδείας για κάθε χρήση ύδατος. Ειδικότερα για τη διαχείριση και τον προγραμματισμό των υδατικών πόρων από το κράτος, η χώρα χωρίζεται σε 14 υδατικά διαμερίσματα, οριοθετημένα μεταξύ τους από υδροκρίτες (άρθ. 1 παρ. 4), προβλέπονται δε κεντρικός και περιφερειακοί φορείς διαχείρισης (και αντίστοιχες Επιτροπές), καθώς και προγράμματα ανάπτυξης και διαχείρισης των υδατικών πόρων της χώρας, που διακρίνονται σε μακροχρόνια εθνικά, μεσοχρόνια εθνικά, μεσοχρόνια κατά υδατικό διαμέρισμα και ειδικών σκοπών (άρθ. 2-4). Ακολουθώς προβλέπονται όροι και προϋποθέσεις κατασκευής έργων αξιοποίησης των υδατικών πόρων από φορείς του δημοσίου τομέα, αλλά και από ΝΠΙΔ. ή φυσικά πρόσωπα, μέσα στα πλαίσια των ισχυόντων προγραμμάτων (άρθ. 7 και 8), καθώς και οι κανόνες για την άσκηση του δικαιώματος εκάστου στη χρήση νερού, κατόπιν αδείας και εντός των ανωτάτων ορίων των πραγματικών αναγκών του, διατηρουμένης της πλεονάζουσας ποσότητας προς απόδοση σε άλλες χρήσεις. Προβλέπεται επίσης προσδιορισμός των κατωτάτων και ανωτάτων ορίων των αναγκαίων κατά χρήση νερού ποσοτήτων, η ανακατανομή αυτών σε περίπτωση μείωσης της ποσότητας ή αλλοίωσης της ποιότητας ενός υδατικού πόρου που οφείλονται σε φυσικά αίτια, καθώς και επιβολή περιορισμών στις αναγκαίες κατά χρήση ποσότητες νερού σε υφιστάμενες ή νέες δραστηριότητες και σε περιπτώσεις που μπορεί να εφαρμοσθεί ανακύκλωση (άρθ. 9-10). Κατά το άρθρο 11 του ίδιου νόμου προβλέπονται όροι διατήρησης και προστασίας της ποιότητας και ποσότητας των υδατικών πόρων, για τη διατήρησή τους σε ποσοτικά και ποιοτικά όρια που εξυπηρετούν τις κοινές ανάγκες, προβλέπεται δε επιβολή περιορισμών στη χρήση τους, με κανονιστική πράξη η οποία κατά το πνεύμα του νόμου, πρέπει να περιέχει τις απαιτούμενες κατευθυντήριες γραμμές και τα κριτήρια ως προς τη στάθμιση της επάρκειας του υδατικού δυναμικού της περιοχής, εν όψει των τοπικών συνθηκών, των δυνατοτήτων της περιοχής και της γεωφυσικής της ιδιομορφίας. Τέλος, με το ίδιο άρθρο (11) τίθενται διατάξεις για τον έλεγχο διαφόρων δραστηριοτήτων που τυχόν αλλοιώνουν την ποιοτική ή ποσοτική κατάσταση των υδατικών πόρων.

Εκ των ανωτέρω διατάξεων ερμηνευομένων υπό το φως των αρχών της διακηρύξεως του Rio (1992) για το περιβάλλον και την ανάπτυξη και ιδίως των οδηγιών της Agenda 21, προκύπτει ότι κάθε χρήση των υδάτων υπόκειται στις αρχές και περιορισμούς που συνθέτουν τη βιώσιμη διαχείριση των υδατικών πόρων, οι οποίοι υπό οιαδήποτε μορφή, αποτελούν ζωτικό στοιχείο του φυσικού

περιβάλλοντος. Θεμελιώδεις αρχές της διαχείρισεως αυτής είναι ότι η βιώσιμη διαχείριση του ύδατος γίνεται σε επίπεδο λεκάνης απορροής (υδατικά διαμερίσματα Ν. 1739/1987) και είναι σχεδιασμένη και ολοκληρωμένη, υπό την έννοια ότι, εν όψει της τεκμηριωμένης εκτιμήσεως και αξιολογήσεως των αναγκών και των διαθέσιμων υδατικών πόρων, καταρτίζεται συστηματικό σχέδιο χρήσεως των πόρων τούτων, λαμβανομένης πάντοτε υπ' όψιν της σχέσεως ρεόντων και υπογείων υδάτων, της ποσότητας των διαθέσιμων αποθεμάτων και της ολοκληρωμένης χρησιμοποίησεως των υδάτων, στην οποία περιλαμβάνεται και η δυνατότητα επαναχρησιμοποίησεώς τους.

Εξάλλου, μετά την έναρξη ισχύος των διατάξεων του Ν. 1739/1987, η εκτέλεση έργου αξιοποίησης υδατικών πόρων επιτρέπεται μόνον εφόσον αυτό εντάσσεται στα ισχύοντα προγράμματα αναπτύξεως υδατικών πόρων ή εναρμονίζεται με αυτά, όπως απαιτεί η διάταξη της παρ. 2 του άρθρου 7 του Ν. 1739/1987. Συνεπώς, αν δεν έχει εγκριθεί, κατά το άρθρο 4 του νόμου, σχετικό πρόγραμμα, δεν είναι δυνατή η χρήση υδατικών πόρων, για την οποία απαιτείται η εκτέλεση έργου αξιοποίησεως και κατ' ακολουθίαν δεν επιτρέπεται η έκδοση αδείας για την πραγματοποίηση τέτοιου έργου. Περαιτέρω οι πράξεις που αφορούν την άδεια χρήσεως ύδατος πράξεις πρέπει να περιλαμβάνουν εκτίμηση και αξιολόγηση της διαχείρισεως σε σχέση με την ποιότητα και ποσότητα των διαθέσιμων πόρων του υδροφόρου ορίζοντα και τις τυχόν επιπτώσεις σε άλλες χρήσεις (άρδευση, ύδρευση).

Συμπερασματικά η εφαρμογή του Ν. 1739/1987, απέδωσε μεγάλο παιδευτικό όφελος, γιατί δημιούργησε τις δομές και τις εμπειρίες εκείνες, που είναι απαραίτητες για να συνειδητοποιήσουν οι χρήστες και όλοι οι εμπλεκόμενοι στον τομέα του νερού την αναγκαιότητα ορθολογικής και προγραμματισμένης χρήσης του. Παράλληλα, αποκτήθηκε από τις υπηρεσίες του δημόσιου τομέα εμπειρία στην εφαρμογή και παγίωση τέτοιων ρυθμίσεων, καθώς και αντίληψη του είδους και του μέτρου των επεμβάσεων που απαιτούνται και για τη βελτίωσή τους. Τέλος, αποτέλεσε χρήσιμο υπόβαθρο για τα πρώτα στάδια υλοποίησης της Οδηγίας 2000/60/EK, καθώς και για την κατάρτιση του Ν. 3199/2003, που ψηφίστηκε κατ' εφαρμογή της.

5.4 ΤΟ ΝΕΟ ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΥΔΑΤΩΝ: ΝΟΜΟΣ 3199/2003 «ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΥΔΑΤΩΝ-ΕΝΑΡΜΟΝΙΣΗ ΜΕ ΤΗΝ ΟΔΗΓΙΑ 2000/60/ΕΚ ΤΟΥ ΕΥΡΩΠΑΪΚΟΥ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΙΟΥ ΚΑΙ ΤΟΥ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟΥ ΤΗΣ 23^{ΗΣ} ΟΚΤΩΒΡΙΟΥ 2000»

Ο Ν. 1739/1987 εισήγαγε μία σύγχρονη αντίληψη αντιμετώπισης των υδατικών πόρων στην διοίκηση και στην καθημερινή πρακτική και διαμόρφωσε το θεσμικό πλαίσιο και τους αναγκαίους μηχανισμούς για την ορθολογική διαχείριση των υδατικών πόρων της χώρας. Με την πλήρη εφαρμογή του θα μπορούσε να αντιμετωπίσει τα διάφορα κρίσιμα θέματα των υδατικών πόρων στην Ελλάδα, αρκετά χρόνια πριν την εφαρμογή της Οδηγίας της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η οποία επιβάλλει όσα προέβλεπε ο ως άνω Νόμος.

Ο Ν. 3199/2003, ο οποίος ψηφίστηκε σε εναρμόνιση με την ευρωπαϊκή οδηγία-πλαίσιο για το νερό, εμπλουτίζει σημαντικά την ελληνική διοίκηση δημιουργώντας παράλληλα σημαντικές υποχρεώσεις και αποτελεί το βασικό υφιστάμενο νομοθέτημα για τη διαχείριση και προστασία των υδάτων. Ο νόμος 3199/2003 αποτελείται από 17 άρθρα και θεωρητικά έχει ως στόχο να εισάγει στη χώρα μας το πνεύμα της ολοκληρωμένης διαχείρισης και προστασίας των υδάτων, βάσει των επιταγών της Οδηγίας Πλαίσιο για τα Ύδατα. Περιλαμβάνει διοικητικές αλλαγές σε επίπεδο Υπουργείων και Περιφερειακών διευθύνσεων και αναγορεύει τη διαχείριση υδατικών πόρων σε σημαντικό θέμα της λειτουργίας της δημόσιας διοίκησης. Η αρμοδιότητα για τη διαχείριση υδατικών πόρων, το σχεδιασμό και την αδειοδότηση έργων παραμένει στις Περιφερειακές διοικήσεις και στο Υπουργείο Περιβάλλοντος. Στην νέα κατάσταση που διαμορφώνεται η πρωτοβάθμια αυτοδιοίκηση διατηρεί τις αρμοδιότητες κατασκευής και λειτουργίας των έργων ύδρευσης και αποχέτευσης (ακαθάρτων και όμβριων) και των δημοτικών δικτύων άρδευσης ενώ κατά περίπτωση, και ανάλογα με τις πολιτικές προτεραιότητες που θέτει, υλοποιεί έργα προστασίας και αξιοποίησης σε λίμνες, δέλτα ποταμών και «οικολογικώς ευαίσθητα» υδατικά σώματα, συμμετέχει στη διαχείριση και στον προγραμματισμό της διαχείρισης υδρολογικών λεκανών και αναπτύσσει δράσεις πληροφόρησης και εμπύχωσης καταναλωτών και πολιτών για την ορθολογική χρήση των υδατικών πόρων. Σε κάθε πόλη ιδιαίτερο ρόλο έχουν οι υπηρεσίες ποσίμου νερού. Στα μεγάλα πολεοδομικά συγκροτήματα οι υπηρεσίες αυτές έχουν σημαντικό μέγεθος και περιλαμβάνουν τα έργα άντλησης, μεταφοράς, επεξεργασίας –

απολύμανσης και διανομής. Στους μικρότερους οικισμούς οι υπηρεσίες ύδρευσης δεν διαθέτουν μεγάλες εγκαταστάσεις επεξεργασίας και για το λόγο αυτό απαιτείται να χρησιμοποιούν καλύτερης ποιότητας πρωτογενές νερό. Σε κάθε περίπτωση εργαστήρια των δήμων ή του Πανεπιστημίου ή ιδιωτικά αναλαμβάνουν το έργο της συνεχούς παρακολούθησης. Ειδικώς τα μικρά νησιά, τα οποία αποτελούν ευπαθή οικοσυστήματα με μικρά αποθέματα ύδατος δεν επιδέχονται ένταση στην παραγωγική εκμετάλλευση των υδατικών τους πόρων, η βιώσιμη διαχείριση των οποίων πρέπει, να περιλαμβάνει και την εκτίμηση και αξιολόγηση της εκάστοτε αποφασιζόμενης διαχείρισεως εν σχέσει με την ποιότητα και ποσότητα των διαθέσιμων πόρων του υδροφόρου ορίζοντα και τις τυχόν επιπτώσεις σε άλλες χρήσεις.

Στην Οδηγία 2000/60/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23.10.2000 για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων, επισημαίνεται η ανάγκη συνετής και ορθολογικής αξιοποίησης των φυσικών πόρων, με βάση τις αρχές της προφύλαξης και της προληπτικής δράσης (άρθρο 174 της Συνθήκης), και η ανάγκη ενσωμάτωσης της προστασίας και βιώσιμης διαχείρισης των υδάτων σε άλλους τομείς κοινοτικής πολιτικής, μεταξύ των οποίων η γεωργική πολιτική. Κατά την Οδηγία, η βιώσιμη διαχείριση του ύδατος γίνεται σε επίπεδο λεκάνης απορροής ποταμού, ενώ τονίζεται η αλληλεξάρτηση επιφανειακών και υπογείων υδάτων και η ανάγκη προστασίας των υδάτινων οικοσυστημάτων και των χερσαίων οικοσυστημάτων και υγροτόπων που εξαρτώνται αμέσως από αυτά. Στην Οδηγία περιλαμβάνεται επίσης η αρχή της ανάκτησης του κόστους των υπηρεσιών ύδατος, σύμφωνα με την αρχή "ο ρυπαίνων πληρώνει". Η Οδηγία αυτή, η οποία άρχισε να ισχύει από 22.12.2000, μεταφέρθηκε στο εσωτερικό δίκαιο με το Ν. 3199/2003.

Ο νέος Νόμος 3199/2003 για τη διαχείριση και την προστασία των υδάτων της εθνικής επικράτειας, αποτελεί μια νέα ευκαιρία για την εφαρμογή των αρχών της βιώσιμης ανάπτυξης για την αξιοποίηση του υδατικού δυναμικού της χώρας. Ενισχυμένη με την έννοια της οικολογικής αξίας του νερού και εμπλουτισμένη με τις αρχές της ολοκληρωμένης διαχείρισης των υδάτων, με έμφαση στην οικονομική ανάπτυξη, τη διατήρηση του περιβάλλοντος και την κοινωνική συνοχή, προβλέπει τα όργανα διοίκησης και διαβούλευσης καθώς και τις διαδικασίες που διασφαλίζουν την επίτευξη αυτών των στόχων.

Σχετικά με την εφαρμογή του, ο Ν. 3199/2003, μεταφέρει την ευθύνη της διαχείρισης των υδάτων στο Υπουργείο Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων (ΥΠΕΧΩΔΕ) και ορίζει μία νέα διοικητική δομή που περιλαμβάνει την ίδρυση νέων οργάνων και υπηρεσιών σε κεντρικό και περιφερειακό επίπεδο. Έτσι σε κεντρικό επίπεδο προτείνονται:

- Εθνική Επιτροπή Υδάτων (ΕΕΥ)

Η Επιτροπή χαράσσει την πολιτική για την προστασία και διαχείριση των υδάτων, παρακολουθεί και ελέγχει την εφαρμογή της και εγκρίνει τα εθνικά προγράμματα προστασίας και διαχείρισης του υδατικού δυναμικού της χώρας.

Αποτελείται από τους Υπουργούς Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημόσιων Έργων (ως πρόεδρο), Οικονομίας και Οικονομικών, Εσωτερικών, Δημόσιας Διοίκησης και Αποκέντρωσης, Ανάπτυξης, Υγείας και Πρόνοιας, Αγροτικής Ανάπτυξης και Τροφίμων και Εξωτερικών (για θέματα διακρατικών υδάτων).

- Εθνικό Συμβούλιο Υδάτων (ΕΣΥΔ)

Γνωμοδοτεί προς την Εθνική Επιτροπή Υδάτων για τα εθνικά προγράμματα προστασίας και διαχείρισης του υδατικού δυναμικού της χώρας και λαμβάνει γνώση της Ετήσιας Έκθεσης, την οποία του υποβάλλει η Εθνική Επιτροπή Υδάτων, σχετικά με την κατάσταση και την διαχείριση του υδάτινου περιβάλλοντος της χώρας, την εφαρμογή της νομοθεσίας και για τη συμβατότητα με το κοινοτικό κεκτημένο.

Στο ΕΣΥΔ προεδρεύει ο Υπουργός ΠΕΧΩΔΕ και συμμετέχει κάθε κόμμα που εκπροσωπείται στη Βουλή, οι Φορείς και εταιρίες Τοπικής Αυτοδιοίκησης, Σύνδεσμοι, Συνομοσπονδίες και Συνεταιρισμοί, Επιμελητήρια (ΤΕΕ, Γεωτεχνικό), ΔΕΗ, Ινστιτούτα/Κέντρα Ερευνών και ο Πρόεδρος της Επιτροπής για την καταπολέμηση της Απερήμωσης.

Το Συμβούλιο συγκαλείται από τον Πρόεδρό του τουλάχιστον μία φορά τον χρόνο. Συγκροτήθηκε με την υπ. αριθμ. 34685/6-12-2005 απόφαση του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ. (ΦΕΚ 1736 Β/9-12-2005) «Συγκρότηση Εθνικού Συμβουλίου Υδάτων» που τροποποιήθηκε με την υπ. αριθμ. 23970/20-6-2007 απόφαση του ίδιου ως άνω Υπουργού, «Τροποποίηση συγκρότησης Εθνικού Συμβουλίου Υδάτων».

Ο τρόπος λειτουργίας του Συμβουλίου καθορίζεται με την υπ. αριθμ. 26798/22-6-2005 απόφαση του Υπουργού ΠΕΧΩΔΕ. (895 Β/1-7-2005), «Τρόπος λειτουργίας του Εθνικού Συμβουλίου Υδάτων».

- Κεντρική Υπηρεσία Υδάτων (ΚΥΥ)

Η Κεντρική Υπηρεσία Υδάτων έχει συσταθεί στο ΥΠΕΧΩΔΕ. και είναι ο κεντρικός εθνικός φορέας ο οποίος έχει την κύρια αρμοδιότητα για την διαχείριση και προστασία των υδατικών πόρων της χώρας και συντονίζει τις υπηρεσίες και κρατικούς φορείς σε κάθε ζήτημα που αφορά την διαχείριση των υδάτων. Είναι υπεύθυνη για την κατάρτιση, συντονισμό και παρακολούθηση εθνικών προγραμμάτων προστασίας για την διαχείριση του υδατικού δυναμικού της χώρας και την σύνταξη των ετήσιων εκθέσεων, τον συντονισμό και την παρακολούθηση των αρμοδίων κρατικών φορέων και υπηρεσιών, την ανάπτυξη, λειτουργία και διαχείριση Εθνικού Δικτύου Παρακολούθησης Ποιότητας & Ποσότητας Υδάτων και Βάσης Υδρολογικών και Μετεωρολογικών Δεδομένων, την εισήγηση νομοθετικών και διοικητικών μέτρων και κανόνων κοστολόγησης, την κατάρτιση Εθνικού Μητρώου Προστατευμένων Περιοχών, για την σύνταξη των προβλεπόμενων εκθέσεων και σχεδιασμό αναπτυξιακών έργων και προστατευτικών μέτρων για κάθε λεκάνη απορροής, και γενικά για την εφαρμογή της 2000/60/ΕΚ σε Εθνικό Επίπεδο.

Η Κεντρική Υπηρεσία συγκροτήθηκε με την υπ. αριθμ. 49139/24-11-2005 ΚΥΑ. (ΦΕΚ 1695 Β/2-12-2005), «Οργάνωση της Κεντρικής Υπηρεσίας Υδάτων του Υπουργείου Περιβάλλοντος, Χωροταξίας και Δημοσίων Έργων».

Στην Κεντρική Υπηρεσία Υδάτων συγκροτήθηκε γνωμοδοτική επιτροπή, με την υπ. αριθμ. 116031/22-5-2007 απόφαση του Υπουργού ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ., «Συγκρότηση Γνωμοδοτικής Επιτροπής Υδάτων».

- Διεύθυνση Υδάτων Περιφέρειας

Στις 13 Περιφέρειες της Ελλάδας (Δυτικής Πελοποννήσου, Βόρειας Πελοποννήσου, Ανατολικής Πελοποννήσου, Δυτικής Στερεάς Ελλάδας, Ηπείρου, Αττικής, Θεσσαλίας, Δυτικής Μακεδονίας, Κεντρικής Μακεδονίας, Ανατολικής Μακεδονίας και Θράκης, Κρήτης, Ανατολικής Στερεάς Ελλάδας και Αιγαίου) έχουν συσταθεί Περιφερειακές Διευθύνσεις Υδάτων με βάση την υπ. αριθ. 47630/16-11-2005 ΚΥΑ. (Φ.Ε.Κ. 1688 Β/1-12-2005), «Διάρθρωση Διευθύνσεων Υδάτων Περιφέρειας».

- Περιφερειακό Συμβούλιο Υδάτων

Στο άρθρο 6 του Ν. 3199/2003 προβλέπεται η σύσταση του σε κάθε περιφέρεια της χώρας. Το Περιφερειακό Συμβούλιο αποτελεί όργανο διαβούλευσης και κοινωνικού διαλόγου για τα θέματα διαχείρισης των υδάτων στα διοικητικά όρια της κάθε Περιφέρειας. Έχει ως μέλη τον Γενικό Γραμματέα της Περιφέρειας ως πρόεδρο, τον Προϊστάμενο της Διεύθυνσης Υδάτων της Περιφέρειας, εκπροσώπους

της Νομαρχιακής Αυτοδιοίκησης, των Τοπικών Ενώσεων Δήμων και Κοινοτήτων των Δημοτικών Επιχειρήσεων Ύδρευσης και Αποχέτευσης, των επιμελητηρίων (ΤΕΕ, ΓΕΩΤΕΕ, Εμπορικό, Βιομηχανικό), των περιβαλλοντικών οργανώσεων, του ΓΟΕΒ. και των φορέων διαχείρισης. Αναλυτικότερα, οι αρμοδιότητές του είναι οι εξής:

1. Προβλέπει Σχέδιο Διαχείρισης των Λεκανών Απορροής Ποταμού.
2. Προβλέπει την κατάρτιση προγραμμάτων μέτρων και παρακολούθησης των υδάτων.
3. Προβλέπει την κατάρτιση ειδικών μέτρων κατά της ρύπανσης των υδάτων.
4. Θέτει κανόνες για την κάθε κατηγορία χρήσεων των υδάτων, οι οποίοι θα πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στα Διαχειριστικά Σχέδια.
5. Επιβάλλει την αδειοδότηση για τη χρήση του νερού και την εκτέλεση των έργων αξιοποίησής του.
6. Καθορίζει τις διαδικασίες ανάκτησης του κόστους των υπηρεσιών ύδατος για τις διάφορες χρήσεις.
7. Προβλέπει την έκδοση σχετικού Προεδρικού Διατάγματος, το οποίο θα ρυθμίζει όλα όσα προβλέπονται στις διατάξεις του εν λόγω νόμου, καθώς και κάθε άλλο θέμα, σχετικό με την προστασία των υδατικών πόρων και την ενσωμάτωση των διατάξεων της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ.
8. Καταργεί όλες τις προηγούμενες διατάξεις σε θέματα που ρυθμίζονται από τον Ν. 3199/2003, καθώς και κάθε άλλη τροποποίηση, η οποία αντιτίθεται στις διατάξεις του (Γρίβα, 2005).

Διευκρινίζεται ότι ο νόμος 3199/2003 αποτέλεσε το προϊόν μιας προσπάθειας να συγκροτηθούν καινούρια όργανα σε περιφερειακό και εθνικό επίπεδο, καθώς και να αποφευχθούν οι αλληλοεπικαλύψεις των αρμοδιοτήτων μεταξύ των φορέων (Ασημακόπουλος, 2004).

Τροποποιούνται επίσης και οι αρμοδιότητες των Περιφερειακών Διευθύνσεων Υδάτων. Η δομή αυτή είναι εντελώς διαφορετική από αυτή που προέβλεπε ο προηγούμενος Ν. 1739/1987. Η λογική του Ν. 3199/2003 για τη διαχείριση των υδάτων στηρίζεται κατά κύριο λόγο στην περιοχή λεκάνης απορροής, ενώ ο Ν. 1739/1987, στηρίζεται στο υδατικό διαμέρισμα.

Ο Ν. 3199/2003 διέπεται από ορισμένες βασικές αρχές, οι οποίες μπορούν να συνοψιστούν στα ακόλουθα:

A) Ολοκληρωμένη και βιώσιμη διαχείριση των υδατικών πόρων.

B) Ανάκτηση του κόστους για τις παρεχόμενες υπηρεσίες υδάτων καθώς και του περιβαλλοντικού και κοινωνικού κόστους με βάση την αρχή “ο ρυπαίνων πληρώνει”, αφού συνεκτιμηθούν και τα κοινωνικά, περιβαλλοντικά και οικονομικά αποτελέσματα της ανάκτησης, καθώς και οι γεωγραφικές και κλιματολογικές συνθήκες της κάθε περιοχής.

Γ) Συμμετοχή στη διαχείριση του νερού όλων των ενδιαφερομένων μερών.

Δ) Ένταξη, ενεργοποίηση και συμμετοχή στη λήψη αποφάσεων όλων των φορέων της τοπικής κοινωνίας και των χρηστών του νερού.

Τα βασικά σημεία του Ν. 3199/2003 “Προστασία και διαχείριση των υδάτων-Εναρμόνιση με την Οδηγία 2000/60/EK του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23^{ης} Οκτωβρίου 2000”, είναι τα εξής:

- Οι αρμοδιότητες προστασίας και διαχείρισης κάθε λεκάνης απορροής ανήκουν στην Περιφέρεια, στα διοικητικά όρια της οποίας εκτείνεται. Στις περιπτώσεις που η λεκάνη απορροής εκτείνεται στα διοικητικά όρια περισσότερων Περιφερειών, οι αρμοδιότητες ασκούνται από κοινού.
- Το πρόγραμμα μέτρων και το πρόγραμμα παρακολούθησης της κατάστασης των υδάτων αποτελούν υποχρεωτικά μέρη του σχεδίου διαχείρισης της οικείας Περιφέρειας. Κάθε Περιφέρεια καταρτίζει πρόγραμμα ειδικών μέτρων κατά της ρύπανσης των υδάτων από μεμονωμένους ρύπους ή ομάδες ρύπων, οι οποίοι αποτελούν σημαντικό κίνδυνο για το υδάτινο περιβάλλον.
- Η σύνταξη εθνικών προγραμμάτων προστασίας και διαχείρισης του υδατικού δυναμικού της χώρας, αποτελεί αρμοδιότητα της Κεντρικής Υπηρεσίας Υδάτων. Η ίδια Υπηρεσία επεξεργάζεται και τους γενικούς κανόνες τιμολόγησης και κοστολόγησης των υδάτων και παρακολουθεί την τήρησή τους.
- Το σχέδιο διαχείρισης εκπονείται από κάθε Περιφέρεια για τις λεκάνες απορροής της αρμοδιότητάς της και καταρτίζεται από την Περιφερειακή Διεύθυνση Υδάτων.

- Κάθε χρήση υδάτων πρέπει να αποβλέπει στην ισόρροπη και βιώσιμη ικανοποίηση των αναπτυξιακών αναγκών και να διασφαλίζει τη μακροπρόθεσμη προστασία των υδάτων, την επάρκεια των αποθεμάτων τους και τη διατήρηση της ποιότητάς τους.
- Η ικανοποίηση της ζήτησης του νερού γίνεται με βάση τα όρια και τις δυνατότητες των υδατικών αποθεμάτων, λαμβανομένων υπόψη των αναγκών για τη διατήρηση των οικοσυστημάτων, καθώς και της ισορροπίας που απαιτείται μεταξύ της άντλησης και της ανατροφοδότησης των υπογείων υδάτων. Οι ανάγκες των χρήσεων σε νερό ικανοποιούνται κατά το δυνατόν σε επίπεδο περιοχής λεκάνης απορροής ποταμού. Κατά τη διαχείριση των υδάτων, πρέπει να εξασφαλίζεται η εξοικονόμηση νερού μέσω της χρήσης τεχνικών μεθόδων, οικονομικών κινήτρων και εργαλείων
- Για την παροχή νερού, τη χρήση νερού και την εκτέλεση έργου για την αξιοποίηση των υδατικών πόρων, καθώς και για κάθε έργο ή δραστηριότητα που αποσκοπεί στην προστασία από την ρύπανση λόγω απόρριψης υγρών αποβλήτων στο περιβάλλον, από κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο του ιδιωτικού και δημοσίου τομέα, απαιτείται άδεια, η οποία εκδίδεται από τον Γενικό Γραμματέα της οικείας Περιφέρειας.
- Σε φυσικά ή νομικά πρόσωπα που προκαλούν οποιαδήποτε ρύπανση ή άλλη υποβάθμιση των υδάτων ή παραβιάζουν τις διατάξεις του Νόμου, επιβάλλεται πρόστιμο, το ύψος του οποίου εξαρτάται από την σοβαρότητα της κατάστασης.
- Σε επιχειρήσεις ή δραστηριότητες που προκαλούν ρύπανση ή άλλη υποβάθμιση των υδάτων, δύναται να επιβληθεί προσωρινή ή ακόμη και οριστική διακοπή της λειτουργίας τους.
- Εκτός από τις διοικητικές κυρώσεις, προβλέπονται και ποινικές, σε περίπτωση ρύπανσης ή άλλης υποβάθμισης των υδάτων, ή παραβίασης των διατάξεων του Νόμου αυτού.

Ο τελικός στόχος του Ν. 3199/2003 είναι η ολοκληρωμένη προστασία και διαχείριση των υδάτων, με τρόπο που να διασφαλίζει αφενός τις κεφαλαιώδους σημασίας οικολογικές τους λειτουργίες και αφετέρου, την αιφόρο παροχή των ποικίλων αγαθών και υπηρεσιών τους προς τον άνθρωπο, αφού ληφθούν υπόψη οι ανάγκες και το όφελος του κοινωνικού συνόλου.

5.5 ΤΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΤΟΥ Ν. 3199/2003 ΣΤΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΥΔΑΤΙΚΩΝ ΠΟΡΩΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΑΣ

Διαφοροποιείται ο βασικός στόχος της οδηγίας 2000/60/ΕΚ, καθόσον ο ως άνω νόμος βρίσκει εφαρμογή μόνο στις κατηγορίες των επιφανειακών και των υπογείων υδάτων, ενώ στο άρθρο 1 της Οδηγίας-πλαίσιο ρητά ορίζεται ότι: *“Σκοπός είναι η θέσπιση πλαισίου για την προστασία των εσωτερικών επιφανειακών, των μεταβατικών, των παράκτιων και των υπογείων υδάτων”*.

Παράλληλα, η Οδηγία 2000/60 ορίζει με σαφήνεια ότι στοχεύει στην αναχαίτιση οιασδήποτε περαιτέρω υποβάθμισης και την επίτευξη της καλής κατάστασης για όλα τα υδάτινα σώματα έως το έτος 2015. Εντούτοις, στο Ν. 3199/2003 παρατίθεται ο λιτός και παραπλανητικός στόχος της «διατήρησης, προστασίας και βελτίωσης της ποιότητας του υδάτινου περιβάλλοντος», ο οποίος δύναται να ερμηνευθεί διαφορετικά από κάθε χρήστη ανάλογα με τις πεποιθήσεις και τα συμφέροντά του. Σημειώνεται επίσης ότι έχουν παραλειφθεί συστηματικά οι προβλέψεις για την καλή χημική και ποσοτική κατάσταση των υπόγειων υδάτων, αλλά και για την καλή οικολογική κατάσταση των επιφανειακών υδάτων, που αποτελούν άλλωστε και τον κεντρικό άξονα της οδηγίας. Πλην αυτών, αποσιωπάται η υποχρέωση της αποτροπής οιασδήποτε επιδείνωσης της κατάστασης των νερών της χώρας, ενώ συγχρόνως δεν μεταφέρονται επαρκώς οι δεσμευτικές προθεσμίες υλοποίησης της οδηγίας

Θα μπορούσαμε να πούμε ότι ο Ν. 3199/2003 ενσωματώνει στο εσωτερικό δίκαιο ορισμένες μόνο από τις ρυθμίσεις της Οδηγίας και αυτές μάλιστα όχι στο σύνολό τους αλλά τομεακά, γεγονός που τον καθιστά αποσπασματικό και δημιουργεί πληθώρα προβλημάτων κατά την εφαρμογή του, τόσο σε σχέση με τις απαιτήσεις του

κοινοτικού δικαίου περιβάλλοντος, όσο και σε σχέση με τις διατάξεις του Ν. 1739/1987.

Οι ελλείψεις του νέου νόμου φαίνονται ξεκάθαρα μέσα από την Αιτιολογική Γνώμη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής 2005/2033, η οποία απεστάλη στις 15 Απριλίου του 2005 και στην οποία περιγράφεται αναλυτικά ότι ο Ν. 3199/2003 ενσωμάτωσε ελλιπώς τις διατάξεις της οδηγίας-πλαίσιο στην εθνική νομοθεσία, και αυτό διότι: α) Παρέλειψε να μεταφέρει μια πλειάδα κρίσιμων ορισμών για την εφαρμογή της οδηγίας, όπως είναι για παράδειγμα οι έννοιες «διαθέσιμοι πόροι υπόγειων υδάτων», «ποιοτικό περιβαλλοντικό πρότυπο», «συνδυασμένη προσέγγιση» και «χρήση ύδατος». β) Παρέλειψε να μεταφέρει τους προβλεπόμενους από την οδηγία περιβαλλοντικούς στόχους. γ) Μέχρι στιγμής δεν έχουν εκδοθεί οι απαραίτητες εκτελεστικές διατάξεις για τον καθορισμό των χαρακτηριστικών της περιοχής λεκάνης απορροής ποταμού, για την ανάκτηση κόστους για τις υπηρεσίες ύδατος και για τον αναλυτικό καθορισμό του περιεχομένου των προγραμμάτων μέτρων και των διαχειριστικών σχεδίων. δ) Δεν έχει προβλεφθεί μέχρι στιγμής ολοκληρωμένη διαδικασία ενημέρωσης και διαβούλευσης για το Σχέδιο διαχείρισης της λεκάνης απορροής ποταμού.

Σημειώνεται ότι οι παραπάνω παραλείψεις παραβιάζουν το άρθρο 3 της κοινοτικής οδηγίας 2000/60, ενώ συγχρόνως αποτελούν αδιάσειστα στοιχεία, προκειμένου να ισχυρισθεί κανείς βάσιμα ότι αλλοιώνεται το περιεχόμενο της εξ ολοκλήρου. Εκτός αυτού, καθιστούν την εφαρμογή του ν. 3199/2003 περισσότερο δύσκολη.

Προβλήματα προξενούνται επιπρόσθετα στο εσωτερικό δίκαιο, και αυτό διότι η ανακολουθία των ρυθμίσεων του νόμου, σε συνδυασμό με την απουσία των αναγκαίων για την εφαρμογή του εκτελεστικών πράξεων, δημιουργούν ποικίλες αμφιβολίες ως προς το τελικώς εφαρμοστέο νομοθετικό καθεστώς, ιδίως σχετικά με το μείζον ζήτημα της υποχρέωσης ύπαρξης ευρύτερου σχεδιασμού πριν από τη διενέργεια οιαδήποτε έργου διαχείρισης υδατικών πόρων. Συγκεκριμένα, τόσο ο Ν. 3199/2003 όσο και ο ν. 1739/1987 προβλέπουν την υποχρέωση του κράτους για σχεδιασμό της διαχείρισης των υδατικών πόρων, ο μιν σε επίπεδο λεκάνης απορροής, ο δε σε επίπεδο υδατικού διαμερίσματος. Τίθεται λοιπόν το βασικότατο ερώτημα ποιος εκ των δύο νόμων είναι σήμερα εφαρμοστέος.

Ιδιαίτερη μνεία θα πρέπει να δοθεί στο γεγονός ότι ο Ν. 3199/2003 προβλέπει μια νέα διοικητική δομή που περιλαμβάνει την ίδρυση νέων οργάνων και υπηρεσιών

σε κεντρικό και περιφερειακό επίπεδο, η οποία είναι ριζικά διαφορετική από εκείνη που προέβλεπε ο προηγούμενος Νόμος για τη διαχείριση των υδάτων 1739/1987. Μάλλον όμως πρέπει να αναλογισθεί κανείς ότι ο νόμος αυτός, ο οποίος προέβλεπε επίσης αλλαγές στη δομή των υπηρεσιών, παρέμεινε ουσιαστικά ανενεργός διότι, αν και πέρασαν δεκαέξι έτη από την ημερομηνία της ισχύος του, ουδέποτε εκδόθηκαν όλα τα προεδρικά διατάγματα και οι λοιπές κανονιστικές διατάξεις που ήταν απαραίτητες για την εφαρμογή του.

Οι μεταβατικές διατάξεις στο άρθρο 16 του εν λόγω νόμου προκαλούν πλήρη σύγχυση. Ειδικότερα, στην παράγραφο 1 προβλέπεται εκ πρώτης όψεως κάτι το αυτονόητο. Ήτοι, κάθε διάταξη της προηγούμενης νομοθεσίας που αντιβαίνει στις διατάξεις του νέου νόμου ή ανάγεται σε θέματα που ρυθμίζονται ειδικότερα από αυτόν καταργείται από την έναρξη ισχύος του. Όπως όμως επισημάνθηκε, είναι εξαιρετικά δύσκολο να διευκρινισθεί τι μπορεί να θεωρηθεί κάθε φορά ως ισχύον δίκαιο. Η λογική του Ν. 3199/2003 για τη διαχείριση των υδάτων στηρίζεται θεωρητικά στην «περιοχή λεκάνης απορροής», ενώ ο Ν. 1739/1987 προβλέπει τη διαχείριση των υδατικών πόρων στο «υδατικό διαμέρισμα». Παρατηρούμε επομένως ότι οι οργανωτικές σταθερές που διατρέχουν το προγενέστερο και το μεταγενέστερο νομοθετικό πλαίσιο διακατέχονται από ουσιώδεις διαφορές. Με άλλα λόγια, είναι αδύνατον να διαπιστώσουμε τις διατάξεις του προϊσχύσαντος δικαίου, το οποίο μάλιστα αντίκειται προς τους ορισμούς του Ν. 3199/2003 καθώς και να διαπιστώσουμε ποιες από τις διατάξεις του Ν. 1739/1987 πρέπει να θεωρηθούν ως καταργημένες, επειδή ανάγονται σε θέματα ρυθμιζόμενα ειδικά από το Ν. 3199/2003.

Στην παράγραφο 1 του Ν. 3199/2003 ορίζεται ότι μέχρις ότου να ξεκινήσουν να ισχύουν οι κανονιστικές πράξεις που προβλέπεται να εκδοθούν κατ' εξουσιοδότηση του νέου νόμου, θα ισχύουν οι διατάξεις που ρυθμίζουν το ίδιο αντικείμενο. Προφανώς ο νομοθέτης στην περίπτωση αυτή δεν έλαβε υπόψη ότι οι διατάξεις του Ν. 1739/87 είναι ουσιαστικά αντίθετες με τη λογική των διατάξεων που διέπουν τον Ν. 3199/2003. Κατά συνέπεια, η ρύθμιση αυτή είναι αδύνατον να εφαρμοστεί στην πράξη. Επιπλέον, σχετικά με την έκδοση αδειών για τη χρήση νερού σύμφωνα με την παράγραφο 1 ως αρμόδιες ορίζονται έως την 1.1.2005 οι κατά το προϊσχύον δίκαιο αρχές. Αντίθετα, οι διατάξεις των παραγράφων 3 και 4 θα εξακολουθήσουν να ισχύουν ακόμη και μετά την παρέλευση της παραπάνω προθεσμίας. Γίνεται λοιπόν αντιληπτό ότι το περιεχόμενό τους δημιουργεί ασάφεια ως προς το ποιοι κανόνες διέπουν ορισμένα ζητήματα, για τα οποία ο νομοθέτης

έκρινε ότι έπρεπε να ρυθμιστούν ειδικά. Παράλληλα, οι πιο πάνω διατάξεις επιτρέπουν σε ορισμένες περιπτώσεις την έκδοση αδειών σύμφωνα με το προϊσχύσαν δίκαιο και την ανανέωσή τους με βάση τις διατάξεις του Ν. 3199/2003. Το γεγονός και μόνο αποκαλύπτει ότι, εκτός του ότι είναι εξαιρετικά δύσκολη και αμφίβολη η εφαρμογή των διατάξεων των δύο νόμων στην πράξη, δημιουργείται επιπρόσθετα μια έντονη σύγχυση.

Ο ως άνω Νόμος συντηρεί τις λανθασμένες, μερικές, αποσπασματικές και μονόπλευρες αναπτυξιακές αντιλήψεις, καθώς προωθεί την παρωχημένη πλέον προσέγγιση, ότι το ύδωρ αποτελεί πόρο προς εκμετάλλευση για την ανάπτυξη της χώρας. Η νοοτροπία αυτή βέβαια είναι αντίθετη με την αντίστοιχη της οδηγίας, την οποία ενσωματώνει στο εθνικό δίκαιο, και η οποία διευκρινίζει ότι η βιωσιμότητα απαιτεί πρωτίστως την προστασία των υδάτων και την ικανοποίηση των αναγκών εντός των λεκανών απορροής. Υδραυλικά έργα με δυσμενείς περιβαλλοντικές επιπτώσεις, όπως φράγματα, ταμιευτήρες και εκτροπές, επιτρέπονται μόνο στην περίπτωση που δεν υπάρχει άλλη λύση οικονομικά αποδοτικότερη και με λιγότερες περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Η ορθή εφαρμογή της οδηγίας 2000/60 θα έπρεπε τυπικά να είχε σημάνει και το οριστικό τέλος των αδικαιολόγητων και καταστρεπτικών για το περιβάλλον υδραυλικών έργων. Ωστόσο, ο νόμος φαίνεται να διαμορφώθηκε κατά τέτοιο τρόπο, ώστε να συντηρήσει τέτοιου είδους μονοδιάστατες πεποιθήσεις, οι οποίες στα ζητήματα ανάπτυξης και περιβάλλοντος βλέπουν μόνο την κατασκευή έργων, τα οποία θεωρητικά προστατεύουν την ποιότητα του νερού και διασφαλίζουν τη χωρική ρύθμιση των υδάτινων πόρων, ενώ στην πράξη έχουν πολυδιάστατες και πολυεπίπεδες επιπτώσεις στα υδροτοπικά συστήματα της χώρας μας και έτσι έρχονται σε αντίθεση με την αρχή της «βιώσιμης ανάπτυξης».

Επιπρόσθετα ο Νόμος αυτός είναι ιδιαίτερα ασαφής, διότι παραπέμπει όλα τα ουσιώδη ζητήματα εφαρμογής στην έκδοση μεταγενέστερων ΚΥΑ ή ΠΔ. Συγκεκριμένα, προβλέπει τουλάχιστον δεκαοχτώ νομοθετήματα για την πλήρη εφαρμογή του, χωρίς μάλιστα να ορίζει κάποιο χρονικό όριο. Αναλυτικότερα, προβλέπεται η σύσταση Εθνικής Επιτροπής Υδάτων με ΚΥΑ (άρθρο 3), η Κεντρική Υπηρεσία Υδάτων στο Υ.ΠΕ.ΧΩ.ΔΕ. με ΥΑ, το εθνικό δίκτυο παρακολούθησης της ποιότητας και ποσότητας των υδάτων με ΚΥΑ, οι Διευθύνσεις Υδάτων στις περιφέρειες με ΚΥΑ, τα Περιφερειακά Συμβούλια Υδάτων με απόφαση των Γενικών Γραμματέων των εκάστοτε Περιφερειών, ο καθορισμός του τρόπου λειτουργίας των

Περιφερειακών Συμβουλίων Υδάτων με ΚΥΑ και οι διαδικασίες παρακολούθησης των υδάτων και η ενσωμάτωση παραρτημάτων της οδηγίας 2000/60/ΕΚ με ΠΔ.

Ήδη έχει κατατεθεί στη Βουλή το νέο νομοσχέδιο για την προστασία των δασών, το οποίο τροποποιεί τον ως άνω Νόμο και συγκεκριμένα οι κύριες ρυθμίσεις του είναι οι εξής:

- 1) Αναστέλλει τις οικοδομικές εργασίες, για τις περιοχές εντός σχεδίου πόλεως και ορίων οριοθετημένων οικισμών η αναστολή ισχύει μέχρι την κήρυξη της έκτασης ως αναδασωτέας και για τις περιοχές εκτός σχεδίου πόλεως και ορίων οριοθετημένων οικισμών, η αναστολή ισχύει μέχρι τη κύρωση των δασικών χαρτών.
- 2) Προβλέπει την εγκατάσταση συστήματος περιοδικής τηλεσκοπικής χαρτογράφησης, παρακολούθησης των καμένων περιοχών.
- 3) Προβλέπει τη δημιουργία Υπηρεσία Κατεδάφισων στην ευθύνη της οποίας είναι ο εντοπισμός και η κατεδάφιση των αυθαίρετων κατασκευών εντός των αναδασωτέων περιοχών.
- 4) Θεσμοθετείται η σύνταξη δασικού χάρτη και η κτηματογράφηση για κάθε περιοχή που πλήττεται από πυρκαγιά.
- 5) Το σημαντικότερο όμως είναι ότι αναστέλλεται η εφαρμογή της διάταξης του εδαφίου 3 του άρθρου 1 του Ν. 3208/2003 (ΦΕΚ Α 303/2003) κατά το μέρος που αντικαταστάθηκαν οι παράγραφοι 1,2 και 3 του άρθρου 3 του Ν. 998/1979 (ΦΕΚ Α289) με τις οποίες θεσπίστηκαν τα κριτήρια χαρακτηρισμού μιας έκτασης ως δασοβιοκοινότητας και καθορίστηκαν προϋποθέσεις δημιουργίας δασογενούς περιβάλλοντος, που προβλέπουν οι παρ. 1, 2 και 3 του άρθρου 3 του ν. 998/1979.

5.6 ΟΙ ΤΡΟΠΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΤΟΥ Ν. 3199/2003 ΚΑΙ Η ΚΑΤ' ΕΞΟΥΣΙΟΔΟΤΗΣΗ ΕΚΔΟΘΕΙΣΑ ΝΟΜΟΘΕΣΙΑ

Ο νόμος 3199/2003 τροποποιήθηκε το καλοκαίρι του 2006 με τα άρθρα 9 και 13 του Ν. 3481/2006 "Τροποποιήσεις στη νομοθεσία για το Εθνικό Κτηματολόγιο, την ανάθεση και εκτέλεση συμβάσεων έργων και μελετών και άλλες διατάξεις", προκειμένου έτσι να διευκολυνθούν τα έργα μεταφοράς νερού από διαφορετικές λεκάνες και να εγκριθεί τελικά το έργο της εκτροπής του Αχελώου. Σημειώνεται ότι η διαδικασία ενσωμάτωσης της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ στο εθνικό δίκαιο ολοκληρώθηκε στην πραγματικότητα με καθυστέρηση, μεγαλύτερη των 3 χρόνων, μετά τη

δημοσίευση του Προεδρικού Διατάγματος 51/2007 "Καθορισμός μέτρων και διαδικασιών για την ολοκληρωμένη προστασία και διαχείριση των υδάτων σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της Οδηγίας 2000/60/EK «για τη θέσπιση πλαισίου κοινοτικής δράσης στον τομέα της πολιτικής των υδάτων» του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 23ης Οκτωβρίου 2000". Το ΠΔ αυτό επιχειρεί να ρυθμίσει πολλά πρακτικά θέματα και να θέσει τις προδιαγραφές για ζητήματα, όπως τα υποχρεωτικά Σχέδια Διαχείρισης και τα προγράμματα παρακολούθησης. Πιο αναλυτικά, οι δράσεις που απαιτούνται σε εφαρμογή του ΠΔ περιλαμβάνουν τα εξής:

- Προσδιορισμό των περιβαλλοντικών στόχων.
- Εκτίμηση των πιέσεων και ανάλυση των επιπτώσεων.
- Οικονομική ανάλυση.
- Σύνταξη μητρώου προστατευόμενων περιοχών.
- Σχέδια διαχείρισης υδατικών διαμερισμάτων.
- Σύνταξη και εφαρμογή Προγραμμάτων Παρακολούθησης.
- Σύνταξη Προγραμμάτων Μέτρων.
- Δημοσιοποίηση των Σχεδίων Διαχείρισης.
- Προσδιορισμό των υδατικών διαμερισμάτων και καθορισμό και ένταξη των υδάτινων σωμάτων σ' αυτά.

Το ως άνω ΠΔ συνοδεύεται από Παραρτήματα (I-IX), όπου αναλύονται διεξοδικά όλα τα θέματα που αναφέρονται στα άρθρα του.

Συγκεκριμένα:

Σύμφωνα με το Άρθρο 6 και το Παράρτημα V του ΠΔ 51/2007 (σε αντιστοιχία με το

Άρθρο 6 και το Παράρτημα IV της Οδηγίας Πλαίσιο για τα νερά 2000/60/EK) ως προστατευόμενες περιοχές χαρακτηρίζονται :

1. περιοχές που χρησιμοποιούνται για την άντληση ύδατος για ανθρώπινη κατανάλωση και παρέχουν κατά μέσο όρο άνω των 10 m³ ημερησίως ή εξυπηρετούν περισσότερα από 50 άτομα ή προορίζονται για τέτοια χρήση μελλοντικά, (σύμφωνα με το άρθρο 7 του ΠΔ 51/2007),
2. περιοχές που προορίζονται για προστασία υδρόβιων ειδών με οικονομική σημασία,
3. υδατικά συστήματα που έχουν χαρακτηριστεί ως ύδατα αναψυχής, συμπεριλαμβανομένων περιοχών που έχουν χαρακτηριστεί ως ύδατα κολύμβησης

σύμφωνα με την ΚΥΑ 46399/1352/1986 (Β' 438), που εκδόθηκε σε συμμόρφωση με την Οδηγία 76/160/ΕΟΚ,

4. ευαίσθητες περιοχές στην παρουσία θρεπτικών ουσιών, συμπεριλαμβανομένων των περιοχών που χαρακτηρίζονται ως ευπρόσβλητες ζώνες σύμφωνα με την ΚΥΑ 16190/1335/1997 (Β' 519) που εκδόθηκε σε συμμόρφωση με την Οδηγία 91/676/ΕΟΚ, όπως αυτή τροποποιήθηκε και ισχύει, και περιοχών που χαρακτηρίζονται ως ευαίσθητες σύμφωνα με την ΚΥΑ 5673/400/1997 (Β' 192), που εκδόθηκε σε συμμόρφωση με την με την Οδηγία 91/271/ΕΟΚ,

5. περιοχές που προορίζονται για την προστασία οικοτόπων ή ειδών, όταν η διατήρηση ή η βελτίωση της κατάστασης των υδάτων είναι σημαντική για την προστασία τους συμπεριλαμβανομένων των σχετικών τόπων του Προγράμματος ΦΥΣΗ2000, που καθορίζονται δυνάμει της ΚΥΑ 33318/3028/1998 (Β' 1289) που εκδόθηκε σε συμμόρφωση με την Οδηγία 92/43/ΕΟΚ και της ΚΥΑ 414985/1985 (Β' 757), που εκδόθηκε σε συμμόρφωση με την Οδηγία 79/409/ΕΟΚ.

Στο Κεφάλαιο IV παρουσιάζονται ανά υδατικό διαμέρισμα όλες οι περιοχές που εντάσσονται στον κατάλογο των προστατευόμενων περιοχών. Αξίζει να επισημανθεί ότι δεδομένου ότι στην Ελλάδα δεν έχει γίνει ακόμα ο διαχωρισμός σε υδατικά συστήματα –υδάτινα σώματα – από τις ανωτέρω κατηγορίες η παρουσίαση των προστατευόμενων περιοχών δεν περιλαμβάνει τα νερά, που προορίζονται για πόση και τις περιοχές που προορίζονται για προστασία υδρόβιων ειδών με οικονομική σημασία. Επίσης, στην περίπτωση των υδάτων κολύμβησης ο κατάλογος των προστατευόμενων περιοχών αντιστοιχεί στις περιοχές που έχουν αναγνωρισθεί και παρακολουθούνται στα πλαίσια του έργου «Παρακολούθηση ποιότητας νερών ακτών κολύμβησης».

Σύμφωνα με το ΠΔ 51/2007 (Άρθρο 6), το Μητρώο Προστατευόμενων περιοχών καταρτίζεται από τις Διευθύνσεις Υδάτων των Περιφερειών για κάθε περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού και διαβιβάζεται προς την Κεντρική Υπηρεσία Υδάτων, η οποία συνθέτει το Εθνικό Μητρώο Προστατευόμενων Περιοχών. Η ολοκλήρωση του Μητρώου προϋποθέτει το διαχωρισμό των υδάτων σε υδάτινα σώματα, πρωταρχικό βήμα για την εφαρμογή της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ.

Τα προβλήματα που εμφανίζει το ΠΔ, που προβλέπουν οι διατάξεις του Ν. 3199/2003, είναι τα εξής:

α) Ο προσδιορισμός των περιοχών λεκάνης απορροής ποταμών, ο οποίος αποτελεί και τη βασική αρχή της οδηγίας 2000/60, παραμένει ακόμη

απραγματοποίητος. Επίσης, παρά το γεγονός ότι ο Ν. 3199/2003 ορίζει ότι ο προσδιορισμός των περιοχών λεκάνης απορροής ποταμού πραγματοποιείται με απόφαση της Εθνικής Επιτροπής Υδάτων, εντούτοις η εν λόγω Επιτροπή δεν έχει συσταθεί μέχρι στιγμής και ούτε έχουν ακόμη στελεχωθεί οι Διευθύνσεις Υδάτων των Περιφερειών, όπως αναφέρεται ρητά στο άρθρο 5, παρ. 4 του Ν. 3199/2003.

β) Το ως άνω ΠΔ. δεν επιλύει το ουσιώδες ζήτημα των περιοχών λεκάνης απορροής ποταμού, οι οποίες εκτείνονται στα διοικητικά όρια περισσότερων της μιας Περιφερειών.

γ) Στο ΠΔ δεν καθορίζονται με σαφήνεια τα ύδατα που χρησιμοποιούνται για την απόληψη πόσιμου ύδατος και δεν προσδιορίζονται τα βασικά κριτήρια καθορισμού των ζωνών ασφαλείας.

δ) Το ΠΔ δεν περιλαμβάνει απολύτως καμία μεθοδολογία για τη διενέργεια «οικονομικής ανάλυσης». Παρά το γεγονός ότι ο Ν. 3199/2003 ορίζει στο άρθρο 12β ότι πραγματοποιείται οικονομική ανάλυση, βάσει των όσων ορίζονται στο ΠΔ, εντούτοις στο άρθρο 8 «Οικονομική Ανάλυση του κόστους για υπηρεσίες ύδατος», δεν εμπεριέχεται κάποια μεθοδολογία διενέργειας οικονομικής ανάλυσης.

ε) Απουσιάζει πλήρως από το ΠΔ η οιαδήποτε διαδικασία διαβούλευσης στο πλαίσιο της δημοσιοποίησης των διαχειριστικών σχεδίων. Συγκεκριμένα, στο άρθρο 15 «Διαδικασία Δημοσιοποίησης των Σχεδίων Διαχείρισης (ΣΔ)» η υποβολή παρατηρήσεων περιορίζεται επί του διαχειριστικού σχεδίου στο στάδιο έγκρισης, σε δυσαναλογία με την οδηγία 2000/60/ΕΚ, όπου οι παρατηρήσεις υποβάλλονται σε τρία στάδια, δηλαδή: i) στο χρονοδιάγραμμα εκπόνησης του σχεδίου διαχείρισης, ii) στην ενδιάμεση επισκόπηση των σημαντικών ζητημάτων διαχείρισης, και iii) στο αντίγραφο του προσχεδίου διαχείρισης.

στ) Το ΠΔ δεν καθορίζει τις αρμόδιες υπηρεσίες και φορείς που θα παράσχουν τα απαραίτητα στοιχεία στο πρόγραμμα παρακολούθησης της κατάστασης των υδάτων. Ειδικότερα, στην παρ. 4 του άρθρου 11 του ως άνω ΠΔ ορίζεται ότι «τα συλλεγόμενα στοιχεία από την παρακολούθηση της κατάστασης των υδάτων καταχωρούνται μετά από συνεργασία των αρμοδίων υπηρεσιών και φορέων σε βάση υδρολογικών και μετεωρολογικών δεδομένων, σύμφωνα με την παρ. 5 του άρθρου 5 του ν. 3199/2003». Σύμφωνα όμως με το άρθρο 15 είναι απαραίτητο να καθοριστούν με σαφήνεια οι αρμόδιες υπηρεσίες και φορείς.

ζ) Το ως άνω ΠΔ όπως έχει διαμορφωθεί, δεν εξασφαλίζει την κατάλληλη συνέργεια με τον Ν. 3199/2003 στα πλαίσια της οδηγίας 2000/60/ΕΚ. Συγκεκριμένα,

το π.δ. αποτελεί στο σύνολό του αυτούσια μεταφορά της ανεπαρκούς μετάφρασης των άρθρων της οδηγίας, τα οποία ωστόσο δεν είχαν περιληφθεί στο Ν. 3199/2003. Το γεγονός αυτό, σε συνδυασμό με τη βεβιασμένη συγγραφή του ΠΔ, οδήγησε αναπόδραστα σε μια σειρά από ασάφειες, λάθη και παραλείψεις. Ειδικότερα:

η) Οι περιβαλλοντικοί στόχοι του νόμου, οι οποίοι δεν περιλαμβάνονταν σε αυτόν, εμπεριέχονται αναγκαστικά στο άρθρο 4 του ΠΔ, και ii) η έλλειψη αναφοράς του νόμου στη συνδυασμένη προσέγγιση για τον έλεγχο των σημειακών και διάχυτων πηγών ρύπανσης, η οποία πραγματοποιείται από τις Διευθύνσεις Υδάτων των Περιφερειών, περιλαμβάνεται αναγκαστικά στο άρθρο 9 του ΠΔ.

Έμφαση όμως θα πρέπει να δοθεί στο γεγονός, ότι το σχετικό ΠΔ. για την εφαρμογή των διατάξεων της οδηγίας 2000/60/ΕΚ, παρόλο που βελτιώνει ουσιαστικά το νόμο και ενσωματώνει κάποιες σημαντικές διατάξεις της κοινοτικής οδηγίας, εξακολουθεί εντούτοις να είναι εξαιρετικά ασαφές και να παραπέμπει σε νέες αποφάσεις.

Αξίζει, τέλος, να επισημανθεί ότι κατ' εξουσιοδότηση, έχει εκδοθεί η με αριθ. 43504/2005 υπουργική απόφαση (ΦΕΚ 1784 Β'/20-12-2005), με την οποία καθορίστηκαν οι χρήσεις νερού και τα έργα αξιοποίησης υδατικών πόρων για τα οποία απαιτείται άδεια. Επιπρόσθετα με την με αριθ. 396/2009 υπουργική απόφαση (ΦΕΚ 2075 Β'/25-9-2009) καθορίστηκαν τα μέτρα για την προστασία των υπογείων νερών από την ρύπανση και την υποβάθμιση, ώστε να διασφαλίζεται η προστασία της δημόσιας υγείας και του περιβάλλοντος και η εφαρμογή των διατάξεων των άρθρων 9 και 10 του Ν. 1650/1986 καθώς και των διατάξεων των άρθρων 4 (παρ. 1 εδαφ. β), 12 και 14 του ΠΔ 51/2007 σε συμμόρφωση με τις διατάξεις της οδηγίας 2006/118/ΕΚ. Τέλος, με την παράγραφο 14 του άρθρου 27 του Ν. 3734/2009 (ΦΕΚ 8 Α'/28-1-2009) προστέθηκε στο άρθρο 7 του Ν. 3199/2003 και παράγραφος 6, με την οποία προβλέπεται η κατάρτιση και έγκριση προγράμματος ανάπτυξης ή σχεδίου διαχείρισης για υπολεκάνη απορροής, για την έκδοση άδειας χρήσης νερού και εκτέλεση έργου αξιοποίησης υδατικών πόρων μικρών υδροηλεκτρικών έργων.

5.7. ΣΧΕΤΙΚΑ ΝΟΜΟΘΕΤΗΜΑΤΑ

Εκτός από τους παραπάνω νόμους, υπάρχει σειρά νομοθετημάτων (νόμοι, νομοθετικά διατάγματα, βασιλικά διατάγματα, κοινές υπουργικές αποφάσεις,

υγειονομικές διατάξεις, άρθρα του αστικού κώδικα κλπ.) που αναφέρονται στην έρευνα, αξιοποίηση, χρήση και προστασία των υδατικών πόρων.

Συγκεκριμένα:

- α. ΠΔ 1180/1981 (ΦΕΚ 293 Α/6-10-1981), «Περί ρυθμίσεως θεμάτων αναγόμενων εις τα της ιδρύσεως και λειτουργίας βιομηχανιών, βιοτεχνιών, πάσης φύσεως μηχανολογικών εγκαταστάσεων και αποθηκών και της εκ τούτων διασφαλίσεως περιβάλλοντος εν γένει»,
- β. ΠΔ 256/1989 (ΦΕΚ 121 /11-5-1989), «Άδεια χρήσης νερού»,
- γ. ΚΥΑ Φ16/6631/1989 (ΦΕΚ 428Β/2-6-1989), «Προσδιορισμός κατώτατων και ανώτατων ορίων των αναγκαίων ποσοτήτων για την ορθολογική διαχείριση του νερού στην άρδευση»,
- δ. ΚΥΑ Φ16/5813/1989 (ΦΕΚ 428Β/2-6-1989), «Άδεια εκτέλεσης έργου,αξιοποίησης υδατικών πόρων από νομικά πρόσωπα ιδιωτικού δικαίου, που δεν περιλαμβάνονται στο δημόσιο τομέα και από φυσικά πρόσωπα»,
- ε. ΚΥΑ Υ2/2600/2001 (ΦΕΚ 892Β /11-7-2001), «Ποιότητα του νερού ανθρώπινης κατανάλωσης, σε συμμόρφωση προς την Οδηγία 98/83/ΕΚ του Συμβουλίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης της 3^{ης} Νοεμβρίου 1998»,
- στ. ΠΔ 55/1998 (ΦΕΚ 192Β/14-3-1997), «Μέτρα και όροι για την επεξεργασία των αστικών λυμάτων»,
- ζ. ΚΥΑ 19661/1982/1999 (ΦΕΚ 1811β/29-9-1999), Τροποποίηση της 5673/400/1997 ΚΥΑ «Μέτρα και όροι για την επεξεργασία αστικών λυμάτων-Κατάλογος ευαίσθητων περιοχών για την διάθεση αστικών λυμάτων σύμφωνα με το άρθρο 5 παρ. 1 της απόφασης αυτής και ειδικότερα του άρθρου 2 αυτής»,
- η. ΚΥΑ 19190/1335/1997 (ΦΕΚ 519β/25-6-1997), «Μέτρα και όροι για την προστασία των νερών από την νιτρορύπανση γεωργικής προέλευσης»,
- θ. ΚΥΑ 20419/2522/2001 (ΦΕΚ 1212Β/18-9-2001) «Προσδιορισμός των νερών που υφίστανται νιτρορύπανση γεωργικής προέλευσης - κατάλογος ευπρόσβλητων περιοχών»,
- ι. ΚΥΑ 5673/400/1997 (ΦΕΚ Β 192), «Μέτρα και όροι για την επεξεργασία και διάθεση αστικών λυμάτων».

5.8. «Κώδικας Ορθής Γεωργικής Πρακτικής»

Για την γεωργία και την θεσπίστηκαν εξειδικευμένοι κανόνες για την προστασία των υδάτινων πόρων, σύμφωνα με την υπ' αριθμό 568/20.1.2004 Απόφαση των υπουργών Οικονομίας Οικονομικών, Εσωτερικών, Δημοσίας Διοίκησης και αποκέντρωσης και Γεωργίας.

Ειδικότερα ορίζεται ότι οι Γεωργοί οφείλουν να λαμβάνουν όλα τα κατάλληλα μέτρα για την προστασία των υδάτινων πόρων:

Πιο συγκεκριμένα:

1. Να λαμβάνουν μέριμνα για την ελαχιστοποίηση των απώλειών νερού άρδευσης με αποφυγή της επιφανειακής απορροής ή βαθιάς διήθησης. Εξαιρούνται οι περιπτώσεις που η βαθιά διήθηση χρειάζεται για να αντιμετωπιστούν προβλήματα αλατότητας.
2. Να μην αρδεύουν με κατάκλιση ή με αυλάκια σε αγροτεμάχια με κλίση πάνω από 3% (εξαιρείται η άρδευση πολυετών καλλιεργειών με αύλακες περιμετρικά του κορμού του φυτού)
3. Να τηρούν τις αρδευτικές προδιαγραφές ανά καλλιέργεια(συνολική ποσότητα, αριθμός εφαρμογών, δόση ανά εφαρμογή) όπως ορίζονται από τις εκάστοτε πρακτικές των οικείων Νομαρχιακών αυτοδιοικήσεων
4. Να τηρούν τους κανονισμούς των εγγείων βελτιώσεων και γενικά των φορέων λειτουργίας συνολικών έργων,
5. Να τηρούν τα περιοριστικά έργα χρήσης νερού, όπως προβλέπεται από τους οργανισμούς Τοπικής Αυτοδιοίκησης

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6. ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Μέσα από την ανάλυση του θεσμικού πλαισίου που διέπει τους υδατικούς πόρους καθώς και τα δάση, μπορούμε να οδηγηθούμε σε κάποια συμπεράσματα για την υφιστάμενη νομική αντιμετώπισή τους.

Γενικά, η σωστή διαχείριση των φυσικών πόρων, μαζί με τη σωστή διαχείριση του ανθρώπινου δυναμικού της και τη δίκαιη στη συνέχεια κατανομή του παραγόμενου πλούτου είναι το άλφα και το ωμέγα για την οικονομία και την ποιότητα ζωής κάθε χώρας και περιοχής.

Για την αντιμετώπιση αυτής της γενικής κατάστασης πρέπει να ληφθούν δραστικά μέτρα σε παγκόσμιο επίπεδο, καθώς αυξάνεται η αλληλεξάρτηση μεταξύ των κρατών και η παγκοσμιοποίηση της οικονομίας είναι γεγονός.

Η απάντηση ίσως να προέρχεται από ένα «οξύμωρο» πρότυπο ανάπτυξης, τη λεγόμενη βιώσιμη ανάπτυξη και την επιδίωξη της αειφορίας των φυσικών πόρων. Πρόκειται για μια συνολική αντίληψη ανάπτυξης η οποία στο σχεδιασμό της λαμβάνει σοβαρά υπόψη οικονομικές, κοινωνικές και περιβαλλοντικές παραμέτρους. Βασική προϋπόθεση για την επιτυχή εφαρμογή του παραπάνω μοντέλου ανάπτυξης είναι, αναφορικά με τους ανανεώσιμους φυσικούς πόρους, η χρησιμοποίησή τους να μη γίνεται με ρυθμούς ταχύτερους απ' αυτούς με τους οποίους η φύση ανανεώνει τους πόρους αυτούς.

Διαχείριση δασών-Εθνικό θεσμικό πλαίσιο προστασίας

Το δάσος δεν είναι μόνο δέντρα και θάμνοι. Είναι ένα πολυσύνθετο οικολογικό σύστημα, με δική του ζωή και λειτουργίες που συνυπάρχουν αρμονικά σε μια περιοχή. Είναι ένα φυσικό αγαθό με πολύπλευρη σημασία και ανυπολόγιστη αξία για τον άνθρωπο. Είναι ένας ανανεώσιμος φυσικός πόρος με τεράστιες και ανεξάντλητες δυνατότητες στην περιβαλλοντική, οικονομική και πολιτιστική ανάπτυξη ενός τόπου, πού συντελεί στη δημιουργία καλλίτερων συνθηκών ζωής. Είναι ο κύριος ρυθμιστής της βιολογικής ισορροπίας στη φύση..

Η ελληνική κοινωνία, τα τελευταία χρόνια και μετά τις καταστροφικές πυρκαγιές, έχει συνειδητοποιήσει την περιβαλλοντική αξία των δασών και τον πολυδιάστατο κοινωνικό τους ρόλο. Είτε αναφερόμαστε στην παραγωγή ξύλου και δευτερογενών προϊόντων από τα δάση, είτε στον περιβαλλοντικό τους ρόλο, έχει

διαμορφωθεί σε παγκόσμια κλίμακα μια κοινή αντίληψη για τη σπουδαιότητα της διατήρησης των δασικών πόρων και της συμβολής τους στην οικονομία, στον πολιτισμό και στην βελτίωση της ποιότητας ζωής. Οι παραπάνω παραδοχές αποκτούν ιδιαίτερο νόημα και σημασία, στη σημερινή εποχή, που η διατήρηση και ανάπτυξη των δασικών πόρων συνδέεται, με αυστηρά μονοσήμαντο τρόπο, με τις κλιματικές αλλαγές, με τη διατήρηση του υδάτινου ισοζυγίου, με την προστασία των εδαφών από τη διάβρωση, με τη βιοποικιλότητα των ειδών και του τοπίου. Δυστυχώς όμως, η Πολιτεία, παρά την πανθομολογούμενη υποχρέωσή της, να οργανώσει με συστηματικό και αξιόπιστο τρόπο τη λειτουργία του κρατικού μηχανισμού, για την προστασία της δημόσιας περιουσίας και την ανάπτυξη των δασικών πόρων και της ορεινής υπαίθρου, παρουσιάζεται αδιάφορη και απρόθυμη να αναλάβει το κόστος και τα πολιτικά μέτρα που επιβάλλει μια νέα, σύγχρονη πολιτική στα δασικά οικοσυστήματα και το φυσικό περιβάλλον.

Μπορούμε, λοιπόν, να συμπεράνουμε ότι η νομοθεσία από το 1975 και εντεύθεν υπήρξε στα λόγια και στο συνταγματικό επίπεδο καινοτόμος, στην πράξη δε (νομοθετικό) συνεχιστής της οικονομικής αντίληψης του δάσους και μάλιστα υπό την έννοια της μεταβολής του σε οικιστική εν τοις πράγμασι περιοχή. Αντιθέτως, η νομολογία υπήρξε συνεπής, αναγκασμένη συχνά να αντιμετωπίζει νόμους που προσπαθούν να νομιμοποιήσουν δημιουργηθείσες καταστάσεις. Το δυσκολότερο να αντιμετωπισθεί είναι η αντίληψη, σύμφωνα με την οποία το δάσος δεν έχει καμία αξία μπροστά στην οικοπεδοποίησή του και ότι, αν είναι ιδιωτικό, είναι αδιανόητο να μην μπορεί να αντιμετωπισθεί ως οικόπεδο.

Διαχείριση υδατικών πόρων-Εθνικό θεσμικό πλαίσιο προστασίας

Οι βασικές αρχές του Ν 3199/2003 είναι οι κάτωθι:

- Η επίτευξη της ολοκληρωμένης διαχείρισης των υδατικών πόρων της Ελλάδας.
- Η ανάκτηση του κόστους για τις παρεχόμενες υπηρεσίες υδάτων, καθώς και του περιβαλλοντικού και του κοινωνικού κόστους, θα γίνεται στα πλαίσια της αρχής "ο ρυπαίνων πληρώνει", αφού πρωτίστως συνεκτιμηθούν τα κοινωνικά, περιβαλλοντικά και οικονομικά αποτελέσματα της ανάκτησης, καθώς και οι κλιματολογικές συνθήκες της κάθε περιοχής.

- Η συμμετοχή όλων των ενδιαφερόμενων μερών και φορέων στη διαδικασία διαχείρισης και προστασίας του νερού.
- Η ένταξη και η συμμετοχή στη διαδικασία λήψης αποφάσεων όλων των φορέων της τοπικής κοινωνίας, καθώς και όλων των χρηστών του νερού.

Οι υδρολογικές και μορφολογικές ανισότητες της χώρας μας, και συγκεκριμένα η άνιση χωροχρονική κατανομή των ατμοσφαιρικών κατακρημνισμάτων, οι έντονες γεωμορφολογικές διαφοροποιήσεις ανά υδατικό διαμέρισμα, σε συνδυασμό με την κατανομή της ζήτησης και της συγκέντρωσής της σε χώρους με περιορισμένους υδατικούς πόρους, δεν ευνοούν από οικονομοτεχνικής άποψης την τεχνικά αξιόπιστη και οικονομικά εφικτή κάλυψη των αναγκών στις διάφορες κατηγορίες χρήσεων του νερού. Εκτός αυτών, η αναντιστοιχία της διοικητικής διαίρεσης της Ελλάδας και των υδατικών της διαμερισμάτων και ο κατακερματισμός των αρμοδιοτήτων των φορέων που εμπλέκονται σε ζητήματα διαχείρισης και προστασίας των υδατικών πόρων, χωρίς ουσιαστικό συντονισμό σε εθνικό, περιφερειακό και τοπικό επίπεδο, έχουν ως άμεσο επακόλουθο την περιστασιακή και τη μη ορθολογική διαχείριση των υδατικών πόρων. Διευκρινίζεται ότι στη χώρα μας η διαθέσιμη ποσότητα νερού διαρκώς ελαττώνεται, ενώ οι σημαντικότερες συλλογικές ανάγκες καλύπτονται από τα έργα μεταφοράς, τα οποία έχουν εξαιρετικά υψηλό κόστος κατασκευής και συντήρησης.

Η όποια διαχειριστική πολιτική της χώρας μας υπάρχει για τους υδάτινους πόρους, στηρίζεται στο σύνολο των διοικητικών της πράξεων, οι οποίες διακρίνονται από την αδυναμία τους να καθορίσουν με ακρίβεια τα φυσικά μεγέθη και τις πραγματικές ανάγκες, ενώ φανερώνει συγχρόνως τις δυσκολίες που υπάρχουν στη διαδικασία του σχεδιασμού. Συγκεκριμένα, τα κυριότερα προβλήματα που παρατηρούνται συνοψίζονται ως εξής:

- Η έλλειψη συστηματικής και αξιόπιστης καταγραφής και αξιολόγησης των φυσικών και τεχνητών υδατικών συστημάτων από ποσοτική και ποιοτική άποψη, καθώς και η ελλιπής επάρκεια παρατηρήσεων, όσον αφορά τις υδρολογικές, μετεωρολογικές, υδρογεωλογικές και ποιοτικές παραμέτρους.
- Η έλλειψη οργανωμένου δικτύου συλλογής πληροφοριών των φυσικών δεδομένων και ενιαίας βάσης για την καταχώρησή τους, με αποτέλεσμα την ατελή γνώση των διαφόρων συνιστωσών του υδρολογικού κύκλου, παρά το πλήθος των φορέων που ενασχολούνται με τις σχετικές μετρήσεις και το μεγάλο αριθμό των

σχετικών σταθμών. Η παντελής έλλειψη του συντονισμού μεταξύ των αρμόδιων φορέων σε εθνικό και σε περιφερειακό επίπεδο αναφορικά με τις μελέτες και έρευνες υποδομής που είναι σχετικές με τους υδατικούς πόρους. Η επανάληψη συναφών μελετών, οι οποίες κατά βάση παραμένουν ανεφάρμοστες και τα δεδομένα των οποίων είναι αμφίβολης αξιοπιστίας. Η ευκαιριακή εκμετάλλευση ενός μεμονωμένου υδατικού πόρου, χωρίς να υπάρχει σφαιρική και εμπειριστατωμένη γνώση των δυνατοτήτων του, με αποτέλεσμα να οδηγούμαστε σταδιακά στην ποιοτική και ποσοτική του υποβάθμιση. Η έλλειψη κοστολόγησης του νερού, καθώς και η έλλειψη τιμολόγησής του, η οποία θα έπρεπε να στηρίζεται αφενός μεν στην κοστολόγηση αυτή, αφετέρου δε στην προσπάθεια να καλυφθούν περαιτέρω στόχοι, όπως η κοινωνική ευημερία, η εξοικονόμηση πόρων, τα αναπτυξιακά κίνητρα και η διατήρηση των επιθυμητών χαρακτηριστικών στους υδάτινους πόρους. Η έλλειψη πρόνοιας και κινήτρων για την εξοικονόμηση νερού σε όλες τις κατηγορίες χρήσεων του, καθώς και ο ελλιπής συντονισμός μεταξύ των χρήσεων αυτών για λόγους οικονομίας μέσων. Η έλλειψη κατανομής και απόδοσης του οικονομικού κόστους των έργων πολλαπλού σκοπού στους διάφορους επωφελούμενους τομείς χρήσης. Η χαλαρή σύνδεση των υφιστάμενων αναπτυξιακών προγραμμάτων με τις ανάγκες διαχείρισης του νερού από άποψη ποιότητας και ποσότητας. Η έλλειψη μακροχρόνιων προβλέψεων οικονομικών μεγεθών, οικονομικών τάσεων και παραγωγικών τομέων, στα πλαίσια του αναπτυξιακού προγραμματισμού, ο οποίος θα επέτρεπε τις ανάλογες προβλέψεις σε έργα αξιοποίησης των υδατικών πόρων.

Όλα τα παραπάνω, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι ο Ν. 3199/2003 που εναρμονίζει την οδηγία-πλαίσιο για τα ύδατα με την εθνική μας νομοθεσία, διακρίνεται για τα εξαιρετικής σημασίας προβλήματα και ελλείψεις του, οδηγεί τον καθέναν μας στη διαπίστωση, ότι στη χώρα μας δεν έχουν πραγματοποιηθεί οι ενέργειες που απαιτούνται για τη διαχείριση και την προστασία των υδατικών της πόρων, ενώ η υδατική πολιτική της Ελλάδας στηρίζεται στην πράξη σε ανενεργούς νόμους.

Ειδικότερα, η εφαρμογή της Οδηγίας Πλαίσιο για τη διαχείριση των υδάτων στην Ελλάδα ξεκίνησε αρνητικά, κυρίως λόγω των σημαντικών παραλείψεων του νόμου που εναρμονίζει την ελληνική με την κοινοτική νομοθεσία και έτσι λοιπόν οδηγούμαστε αναπόδραστα στο συμπέρασμα ότι η επίτευξη της καλής κατάστασης των υδάτων είναι εξαιρετικά αμφίβολο αν θα επιτευχθεί έως το έτος 2015, καθώς οι

σχετικές δράσεις και εργασίες προχωρούν με εξαιρετικά βραδείς ρυθμούς. Πέραν αυτών, η ανάθεση των σχετικών προγραμμάτων και μελετών σε ιδιωτικές επιχειρήσεις, και όχι σε επιστημονικούς φορείς δημόσιου χαρακτήρα, υποδηλώνει ότι ο τομέας της διαχείρισης των υδατικών πόρων στην Ελλάδα αντιμετωπίζεται ως μια επιπρόσθετη παράμετρος για τη μεγιστοποίηση του κέρδους, και όχι ως ένα μείζον εθνικό ζήτημα, το οποίο συσχετίζεται σε κάθε περίπτωση πολυεπίπεδα με τα ζητήματα περιβάλλοντος και ανάπτυξης της χώρας μας.

Η αρνητική εικόνα που έχει προκύψει σχετικά με την εφαρμογή της Οδηγίας 2000/60/EK στον ελληνικό χώρο είναι αντικειμενικά μια πολυσύνθετη διαδικασία, η οποία εξαρτάται σε μεγάλο βαθμό και από τις διοικητικές αδυναμίες της χώρας μας. Θεμελιώδους σημασίας παράγοντες για τη μη εφαρμογή της Οδηγίας υπήρξαν επιπρόσθετα:

- Η ελλιπής συμμετοχή των εκπροσώπων της Ελλάδας κατά τη διαδικασία διαβούλευσης της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για την έκδοση της Οδηγίας Πλαίσιο για τα Ύδατα.
- Η κουλτούρα και γενικότερα η λανθασμένη νοοτροπία των σύγχρονων Ελλήνων, οι οποίοι βλέπουν συνήθως κοντόφθαλμα και στηρίζουν ενεργά με τις πράξεις τους την προώθηση του ατομικού συμφέροντος, σε βάρος του δημοσίου συμφέροντος, ακόμη και στην περίπτωση που αυτό έχει ολέθριες επιπτώσεις στο φυσικό περιβάλλον ή στην κοινωνική συνοχή της Ελλάδας.
- Η ελλιπής κατανομή των πόρων στον τομέα των υδάτων, δεδομένου ότι τα μεγαλύτερα ποσά διατίθενται για την υλοποίηση έργων μεταφορικής υποδομής.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 7. ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ

Τα μέτρα – προτάσεις που μπορούν να συμβάλλουν στην καλύτερη διαχείριση των δασικών πόρων, μπορούν να συνοψιστούν στα εξής:

- Πρώτα από όλα πρέπει να αλλάξει ο σκοπός της πολιτικής και στο επίκεντρο να τεθεί το συμφέρον του κοινωνικού συνόλου.
- Να ενισχυθεί η Δασική Υπηρεσία και να αλλάξει τακτική και στόχους, εντασσόμενη άμεσα στο Υπουργείο Περιβάλλοντος.
- Να γίνει άμεσα ο Ενιαίος Φορέας Δασοπροστασίας με επικεφαλής την Δασική Υπηρεσία, που θα αναλάβει την πρόληψη, καταστολή και αποκατάσταση από τις Δασικές πυρκαγιές. Σε αυτόν έχει θέση η Πυροσβεστική υπηρεσία και η Τοπική Αυτοδιοίκηση, ενώ στην ευρύτερη οργάνωση θα συμμετέχουν και οι εθελοντές.
- Νομική θωράκιση των δασών και δασικών εκτάσεων, με ολοκλήρωση του δασολογίου.
- Ενίσχυση των διοικητικών μηχανισμών διαχείρισης και προστασίας των δασών, με εκλογίκευση του συστήματος συναρμοδιοτήτων και δημιουργία ενιαίου ισχυρού σώματος δασικής διαχείρισης και προστασίας. Αυτό θα μπορούσε να προέλθει είτε από την ενίσχυση και αναδιοργάνωση της δασικής υπηρεσίας είτε από την ίδρυση ενός νέου σώματος φύλαξης της υπαίθρου.
- Περαιτέρω εξειδίκευση του Πυροσβεστικού Σώματος, με στόχο την αποτελεσματικότερη αντιμετώπιση των δασικών πυρκαγιών, την καλύτερη συνεργασία με τους υπόλοιπους φορείς και την ενεργό συμμετοχή στα έργα πρόληψης των πυρκαγιών.
- Ορθολογική οργάνωση του συστήματος πολιτικής προστασίας, με σαφή προσδιορισμό των αρμοδιοτήτων των εμπλεκόμενων φορέων, ικανό συντονισμό και ουσιαστική ενσωμάτωση του εθελοντισμού.
- Αξιοποίηση της εφαρμοσμένης επιστημονικής δασικής έρευνας και πραγματική αξιοποίηση της επιστημονικής γνώσης και εμπειρίας κατά τον σχεδιασμό διαχειριστικών παρεμβάσεων και την αντιμετώπιση ζητημάτων φυσικών καταστροφών.
- Χρήση νέων τεχνολογιών, όπως συστήματα πρόληψης πυρκαγιών
- Ενίσχυση εθελοντικών ομάδων δασοπυρόσβεσης

- Η εκτέλεση διανομαρχιακών προγραμμάτων που θα αφορούν ορεινά αντιδιαβρωτικά έργα και αναδασώσεις, σε περιστατικούς ορεινούς όγκους.
- Ο εκσυγχρονισμός της παραγωγικής διαδικασίας, με αλλαγή του πλαισίου διαχείρισης των δασών, που θα δίνει έμφαση στον πολυλειτουργικό τους χαρακτήρα, με στόχο την παραγωγή υπηρεσιών από το δάσος και την ποιότητα ζωής.
- Η ανάδειξη και η στήριξη της πολιτιστικής κληρονομιάς ορεινών και ημιορεινών περιοχών και η λήψη μέτρων για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας των ειδών, των τοπίων και των μορφών της ορεινής υπαίθρου.
- Η προώθηση προγραμμάτων για την ενεργό συμμετοχή του παραδασόβιου πληθυσμού στην προστασία και διαχείριση των δασικών οικοσυστημάτων.
- Η ενίσχυση της καλλιέργειας φιλοδασικής – φιλοπεριβαλλοντικής συνείδησης μέσα από προγράμματα ενημέρωσης και κατάρτισης.
- Η επαρκής και σταθερή χρηματοδότηση του δασικού τομέα με πόρους.
- Η αναβάθμιση του επιπέδου σπουδών στις Σχολές Δασολογίας και Φυσικού Περιβάλλοντος και η διασύνδεση της δασικής έρευνας και της λειτουργίας των δασικών ερευνητικών ιδρυμάτων, με τη δασική πράξη.
- Η νομοθετική κατοχύρωση περιοχών ως καλλιεργήσιμες αλλά και ως δασικές, πλήρως ή μερικώς προστατευόμενες, με σαφείς δραστηριότητες οι οποίες μπορούν να αναπτυχθούν σε αυτές τις περιοχές. Ο χαρακτηρισμός των περιοχών θα πρέπει να γίνεται ύστερα από μελέτη σε βάθος χρόνου. Ειδικά για τις καλλιεργήσιμες εκτάσεις θα πρέπει να χαρακτηρίζονται ως εντατικής ή όχι καλλιέργειας και να υπάρχει σχέδιο χρήσης της μετά από την πλήρη εκμετάλλευσή της ως γεωργική.

Αναφορικά με το θεσμικό πλαίσιο προστασίας των υδατικών πόρων στην Ελλάδα, είναι αναμφισβήτητο ότι υπάρχει ένα πλήθος ζητημάτων, τα οποία χρήζουν βελτίωσης, αναφορικά με τη διαχείρισή τους. Στο σημείο αυτό θα παρουσιαστούν ορισμένες προτάσεις που αφορούν την καλύτερη και αποτελεσματικότερη προστασία των υδατικών πόρων στην Ελλάδα.:

Για το λόγο αυτό κρίνεται επιτακτική η λήψη των ακόλουθων μέτρων:

- Η έκδοση κανονιστικών ρυθμίσεων που απαιτούνται, προκειμένου να συμμορφωθεί η χώρα μας με τις διατάξεις της οδηγίας 2000/60/EK και να καταστεί ο Ν. 3199/2003 λειτουργικός, χωρίς να έχει τα απογοητευτικά αποτελέσματα του ν. 1739/1987.
- Ο προσδιορισμός των περιοχών λεκανών απορροής ποταμού.
- Η προώθηση της οικονομικής ανάλυσης της χρήσης του νερού και της επισκόπησης των επιπτώσεων των ανθρώπινων δραστηριοτήτων στην κατάσταση των υδάτων για κάθε περιοχή λεκάνης απορροής ποταμού.

Η ολοκλήρωση των δράσεων αυτών θα βοηθήσει τη χώρα μας να προχωρήσει από το νηπιακό σε ένα πρώιμο στάδιο εφαρμογής της οδηγίας, ενώ συγχρόνως θα δώσει μια βάσιμη απάντηση σε όλους τους επιστήμονες, συμπεριλαμβανομένου του εαυτού μου, που διαμαρτύρονται ότι η Ελλάδα δεν έχει υδατική πολιτική.

Περαιτέρω απαιτείται:

- Ενεργοποίηση του επιστημονικού δυναμικού της Ελλάδας, το οποίο μπορεί να διασφαλισθεί μόνο μέσα από τον κατάλληλο σχεδιασμό από την πλευρά της δημόσιας διοίκησης, με παράλληλη αξιοποίηση των κονδυλίων.
- Προώθηση της διοικητικής αναδιοργάνωσης, ούτως ώστε να υπάρξουν και να λειτουργήσουν αποτελεσματικά μηχανισμοί ολοκληρωμένης διαχείρισης των λεκανών απορροής ποταμών, αξιοποιώντας παραδείγματα από τη διεθνή εμπειρία.
- Ολοκληρωμένη θεώρηση του ζητήματος διαχείρισης των υδατικών πόρων από την άποψη του αναπτυξιακού σχεδιασμού με την ένταξη της περιβαλλοντικής συνιστώσας, στα πλαίσια της αειφόρου ανάπτυξης.

Είναι βέβαιο ότι η επιτυχής εφαρμογή της Οδηγίας 2000/60/EK αποτελεί τη μοναδική και την ουσιαστικότερη πρόκληση της Ελλάδας σε ό,τι αφορά την ορθολογική διαχείριση των υδατικών της πόρων και προϋποθέτει:

- Την ύπαρξη κατάλληλων υποδομών ,

- την καταβολή μέγιστης προσπάθειας από όλους τους ενδιαφερόμενους,
- τον ολοκληρωμένο και μακροπρόθεσμο σχεδιασμό,
- την αλλαγή νοοτροπίας και την ανάληψη πρωτοβουλιών,
- τη διάθεση πόρων και
- την πολιτική βούληση.

Υπό το πρίσμα αυτό η Ελλάδα θα ενθαρρυνθεί να προχωρήσει από το νηπιακό σε ένα πρώιμο στάδιο εφαρμογής της Οδηγίας 2000/60/EK, ενώ συγχρόνως θα δώσει μια βάσιμη απάντηση σε όλους τους επιστήμονες, οι οποίοι διαμαρτύρονται ότι η Ελλάδα δε διαθέτει επαρκή μέσα για την υλοποίηση της υδατικής της πολιτικής.

Με βάση την ανάλυση του κύκλου ζωής, διευκρινίζονται από μία συγκεκριμένη έρευνα, (Thomas et. Al. 2003), οι λόγοι για τους οποίους η ανάπτυξη εναλλακτικών σχεδίων διαχείρισης των υδατικών πόρων περιλαμβάνει τη χρήση επεξεργασμένου απόβλητου ύδατος, αφαλάτωση, εμπλουτισμό των υδροφόρων στρωμάτων ή ένα συνδυασμό αυτών, σε ένα πλαίσιο ολοκληρωμένης διαχείρισης των υδατικών πόρων. Τα οικονομικά και περιβαλλοντικά οφέλη των εναλλακτικών σχεδίων διαχείρισης των υδατικών πόρων αποτελούν μία πραγματικότητα. Τα οφέλη αυτά προέρχονται από την αναγνώριση της κοινωνικής και περιβαλλοντικής επίδρασης των πιεσμένων υδατικών πόρων και των πλεονεκτημάτων των ολοκληρωμένων σχεδίων διαχείρισης των υδατικών πόρων. Για να καταστεί βέβαιο ότι οι λύσεις που προτείνονται είναι βιώσιμες σε οικονομικό, περιβαλλοντικό και κοινωνικό επίπεδο, απαιτούνται τα εξής:

- α) η ανάπτυξη λύσεων σε ένα πλαίσιο ολοκληρωμένης διαχείρισης των υδατικών πόρων,
- β) η κατανόηση του κύκλου ζωής του νερού σε σχέση με την αστική παροχή νερού,
- γ) η μεθοδολογία χρήσης για τη διαδικασία λήψης αποφάσεων, η οποία ενσωματώνει την πολυπλοκότητα του συστήματος διαχείρισης και ειδικότερα τις κοινωνικές, τεχνολογικές και οικονομικές προεκτάσεις,

δ) η επικοινωνία με όλους όσους συμμετέχουν στη διαχείριση των υδατικών πόρων (κράτος, καταναλωτές) και στη διαδικασία λήψης αποφάσεων, είναι απαραίτητη για να αποφευχθούν μελλοντικά προβλήματα. Οι αποφάσεις αυτές περιλαμβάνουν την κατανόηση από την πλευρά των καταναλωτών των σημαντικότερων προβλημάτων των σχετικών με τη διαχείριση των υδατικών πόρων (έλλειψη, προστασία των υδατικών πόρων) καθώς και τη ρεαλιστική και συνετή αντιμετώπιση των σχεδίων διαχείρισης των υδατικών πόρων.

Είναι γενικά παραδεκτό ότι η ολοκληρωμένη διαχείριση των υδατικών πόρων προϋποθέτει μια μακροπρόθεσμη προσέγγιση, η οποία στηρίζεται και υποστηρίζεται αλλά και επιβάλλεται από τη νομοθεσία

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Αγγελάκης, Α. (2006) “ Επαναχρησιμοποίηση επεξεργασμένων αστικών υγρών αποβλήτων στην Ελλάδα:Ανάγκη θέσπισης κριτηρίων”, παρουσιάστηκε στο Συνέδριο Υδατικοί Πόροι και Γεωργία, Ιανουάριος 2006, Θεσσαλονίκη.
- Ασημακόπουλος, Δ. (2004) “Οικονομική ανάλυση και τιμολογιακή πολιτική χρήσεων και υπηρεσιών νερού”, Αθήνα: Ε.Μ.Π.
- Γεωργιάδου, Μ. (2004) *Δασική Νομοθεσία*, Αθήνα:Εκδόσεις Νομική Βιβλιοθήκη.
- Γρίβα, Ε. (2005) “Προστασία και Διαχείριση Υδατικών Πόρων. Ο ρόλος του μηχανικού-Εθνικό και Ευρωπαϊκό θεσμικό πλαίσιο”, Αθήνα.: Ε.Μ.Π. Διπλωματική Εργασία..
- Θεοχάρη, Χ (2007) “ Η αειφόρος χρήση των φυσικών πόρων ”, παρουσιάστηκε στην ημερίδα Η προστασία των φυσικών πόρων, Νοέμβριος 2007, Αθήνα.
- Κτενά, Π. (2005) “Διαχείριση πόσιμου νερού: Η περίπτωση της Λευκάδας”. Αθήνα: Χαροκόπειο Πανεπιστήμιο. Διπλωματική Εργασία..
- Μενουδάκος, Κ. (2008), “ Η προστασία των δασικών οικοσυστημάτων πριν και μετά το Σύνταγμα 1975/2001”, *Νόμος και Φύση*.
- Μιχαλοπούλου, Χ. (2004) *Νομοθεσία για το περιβάλλον*, Αθήνα:Εκδόσεις Ζήτη.
- Μυλόπουλος, Γ. (2000) “ Αγαθό εν ανεπαρκεία”, *Το άλλο Βήμα*.
- Ντάφης, Σπ. (1986) *Δασική Οικολογία*, Αθήνα: Εκδόσεις Γιαχούδη Γιαπούλη.
- Παραράς, Ι. (2001). *Σύνταγμα και Ευρωπαϊκή σύμβαση των δικαιωμάτων του ανθρώπου*, Αθήνα-Κομοτηνή:Εκδόσεις Σάκκουλα.

- Τάτσης Λ. (2007). “ Η διαχείριση των υδάτων στα πλαίσια της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ και του Νόμου 3199/2003”, *Νόμος και Φύση*

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

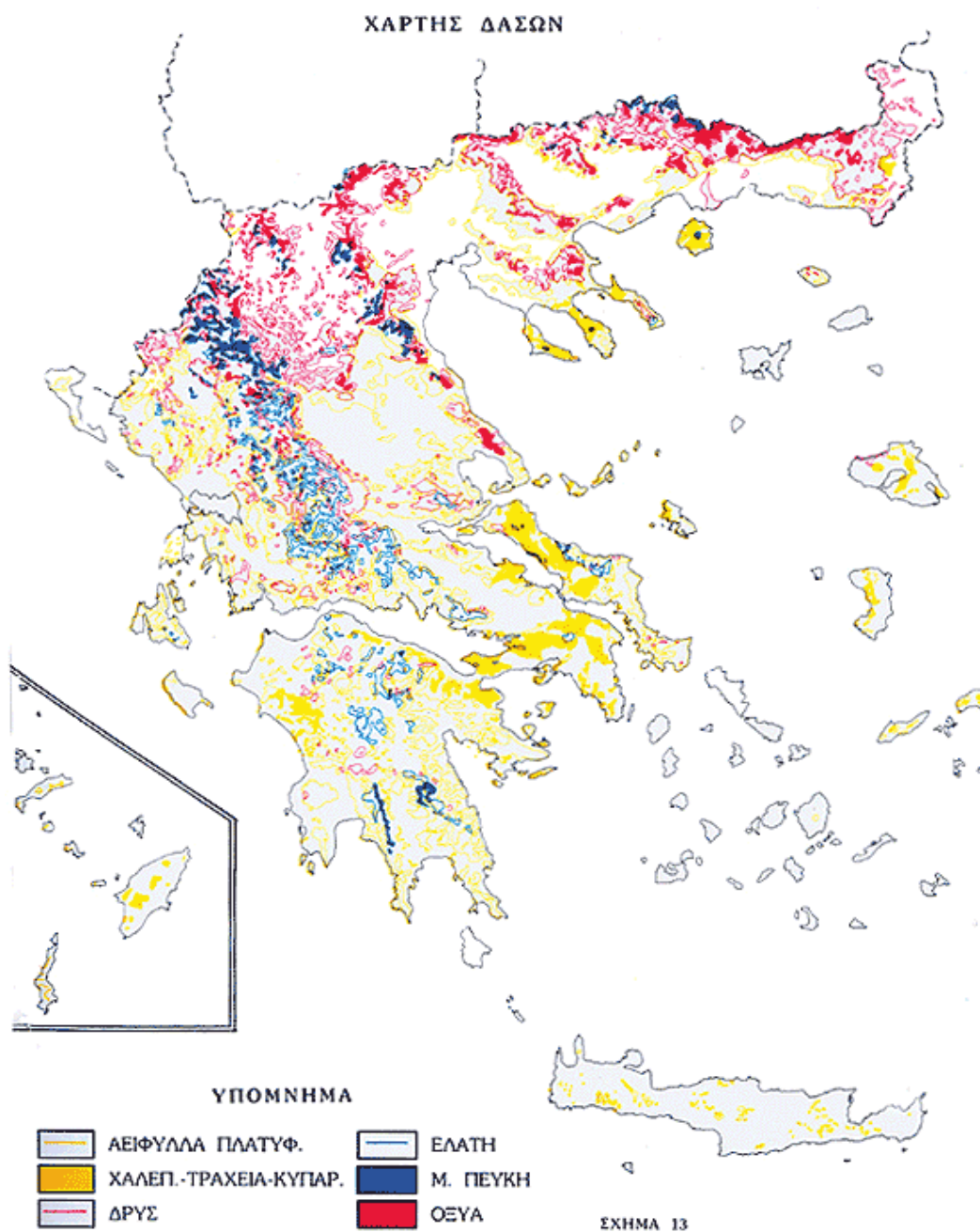
- Al-Jayyousi, (2003) “Greywater reuse: towards sustainable water management”, *Desalination*, 156, 181-192.
- Camp, W., (1991) Διαχείριση και προστασία φυσικών πόρων, Αθήνα:Εκδόσεις Ίων.
- Chartzoulakis, K. S., N.V. Paranychianakis and A.N. Angelakis (2001) “Water resources management in the island of Crete, Greece with emphasis on the agricultural use”, *Water policy*, 3, 200-205.
- Melloul, A.J. and M. Collin (2003) “Harmoning water management and social needs: a necessary condition for sustainable development”, *Journal of environmental management*, 67, 385-394.
- Stikker, A. (2002) “Desal technology can help quench the world’s thirst water”, *Policy*, 4, 47-55.
- Thomas, J-S. and B. Durham (2003) “Integrated water resource management: looking at the whole picture” *Desalination*, 156, 21-28.
- Voivontas D., G. Arampatzia, E. Manoli, C. Karavitis, D. Assimakopoulos (2003) “Water supply modelling towards sustainable environmental management in small islands”, *Desalination*, 156, 127-135.

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΔΙΕΥΘΥΝΣΕΙΣ ΠΗΓΩΝ

- http://el.wikipedia.org/wiki/φυσικοί_πόροι, 20-10-2009
- <http://www.worldwatch.org>, 29-10-2009
- <http://www.itia.ntua.gr>, 6-11-2009
- <http://www.kpe-kastor.kas.sch.gr>, 23-11-2009
- <http://www.minagric.gr>, 17-12-2009
- <http://www.intrasoftnomos.gr>
- <http://ec.europa.eu>, 3-1-2010
- <http://teicrete.gr>, 3-1-2010

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ : ΧΑΡΤΗΣ

Χάρτης 1: Τα ελληνικά δάση

Πηγή :www.in.gr